

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Esra KARLIOVA SOYSAL

TÜRKİYE’DE KSS İLETİŞİMİ: BORSA ENDEKSLERİNDE YER ALAN ŞİRKET
RAPORLARININ İNCELENMESİ

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2017

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Esra KARLIOVA SOYSAL

TÜRKİYE’DE KSS İLETİŞİMİ: BORSA ENDEKSLERİNDE YER ALAN ŞİRKET
RAPORLARININ İNCELENMESİ

Danışman

Doç. Dr. Seçil DEREN VAN HET HOF

Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2017

T.C.
Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Esra KARLIOVA SOYSAL'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Duygu TÜRKER ÖZMEN (İmza)

Üye (Danışmanı) : Doç. Dr. Seçil DEREN VAN HET HOF (İmza)

Üye : Doç. Dr. Ahmet AYHAN (İmza)

Tez Başlığı: Türkiye’de KSS İletişimi: Borsa Endekslerinde Yer Alan Şirket Raporlarının İncelenmesi

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 19/06/2017

Mezuniyet Tarihi : 20/07/2017

(İmza)

Prof. Dr. İhsan BULUT

Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Türkiye’de KSS İletişimi: Borsa Endekslerinde Yer Alan Şirket Raporlarının İncelenmesi ” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımda yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

(İmza)

Esra KARLIOVA SOYSAL

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Esra KARLIOVA SOYSAL
Öğrenci Numarası	20145220004
Enstitü Ana Bilim Dalı	Halkla İlişkiler ve Tanıtım
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(x) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Doç. Dr. Seçil DEREN VAN HET HOF
Tez Başlığı	Türkiye’de KSS İletişimi: Borsa Endekslerinde Yer Alan Şirket Raporlarının İncelenmesi
Turnitin Ödev Numarası	831580417 (Alıntılar dahil) / 831584982 (Alıntılar hariç)

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 94 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 18/07/2017 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları’nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 15’tir.

alıntılar dahil % 18 ‘dir.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu’nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu’nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları’nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

18/07/2017

(imzası)

Doç. Dr. Seçil DEREN VAN HET HOF

İÇİNDEKİLER

ŞEKİLLER LİSTESİ	iii
TABLolar LİSTESİ	iv
KISALTMALAR LİSTESİ	v
ÖZET	vi
SUMMARY	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK

1.1.Kavramsal Çerçeve: Değişen Yönetim Modelleri, KSS Algısı ve Tanımı	3
1.2.Kurumsal Sosyal Sorumluluk İletişimi	7
1.2.1. KSS İletişiminin Amacı ve Önemi	7
1.2.2. KSS İletişiminin Unsurları.....	10
1.2.3. Şirket Raporları.....	14
1.3.KSS Raporlamasına Yönelik Uluslararası Uygulamalar	18
1.3.1. Birleşmiş Milletler (BM)	19
1.3.1.1UN Global Compact (Küresel İlkeler Sözleşmesi - KİS)	21
1.3.1.2Global Reporting Initiative / GRI (Küresel Raporlama Girişimi)	23
1.3.2. Avrupa Birliği (AB).....	25
1.3.3. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)	27
1.3.4. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD).....	28
1.3.5. Uygulamada Olan Diğer Denetim ve Standartlar	29
1.3.6. KSS Raporlaması ve Ulusal Düzenlemeler	30

İKİNCİ BÖLÜM

SEMAYE PİYASALARI ve KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK

2.1.Sermaye Piyasaları ve Sosyal Sorumlu Şirket İmajı	34
2.2.Türkiye Sermaye Piyasası Kurulu ve Borsa İstanbul	35
2.3.Borsa İstanbul'un "Sosyal Sorumlu Şirket" Yaklaşımı.....	36
2.3.1. Kurumsal Yönetim Endeksi.....	38
2.3.2. Sürdürülebilirlik Endeksi.....	39
2.4.Şirketler Açısından Borsa İstanbul ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk İlişkisi	40

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİST ENDEKSLERİNİN KSS RAPORLAMASINA ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1.Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	43
3.2.Araştırmanın Yöntemi	44
3.3.Araştırmanın Sınırlılığı.....	50
3.4.Araştırma Bulguları	51
 SONUÇ	 64
KAYNAKÇA.....	67
EK 1 - GRI Raporunun İçeriğini Belirleyen İlkeler.....	75
EK 2 – Araştırma Kapsamına Alınan Şirketler	77
Ö Z G E Ç M İ Ş	81

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 KSS Piramidi.....	5
Şekil 1.2 Organizasyonun Doğrudan ve Dolaylı İlişki İçerisinde Bulunduğu Çevre.....	8
Şekil 3.1 Endeksler Arası Şirket Dağılımları	51

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 Sürdürülebilirlik Raporlamada Bulunması Gereken Temel Özellikler.....	18
Tablo 1.2 Kılavuzlardaki Kategori ve Unsurları	24
Tablo 3.1 Web Sitelerinde Sosyal Sorumluluğa Yer Veren Şirket Dağılımları	45
Tablo 3.2 Araştırma Kategorileri	46
Tablo 3.3 Başlıklarına Göre Rapor Dağılımları	48
Tablo 3.4 Uluslar arası Standartlara Göre Belirlenmiş Kategorilerde Şirketlerin KSS Performans Değerlendirmeleri	52
Tablo 3.5 Fırsat Eşitliği İlkesini Uygulayan Şirketlerin Dağılımı.....	55
Tablo 3.6 Etik ve Dürüstlük İlkesini Uygulayan Şirketlerin Dağılımı.....	56
Tablo 3.7 Çevreye Saygı İlkesini Uygulayan Şirketlerin Dağılımı.....	57
Tablo 3.8 Şirket Tanımlarına Göre Paydaş Kategorileri	58
Tablo 3.9 Topluma Katkı Boyutuyla Şirket Dağılımları.....	60
Tablo 3.10 Konularına Göre Şirketlerin Toplumsal Katkıları.....	61
Tablo 3.11 Üst Düzey Yönetici Yaklaşımı.....	62

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	:Avrupa Birliği
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	:Araştırma ve Geliştirme
BİST	:Borsa İstanbul
BM	:Birleşmiş Milletler
COP	:Communication of Progress / Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi İlerleme Bildirimi
CSID	:Kanada Sosyal Yatırım Veritabanı
ÇED	:Çevresel Etki Değerlendirme
ÇUŞ	:Çok Uluslu Şirket
EIRIS	:Ethical Investment Research Services Limited
GRI	:Global Reporting Initiative / Küresel Raporlama Girişimi
ILO	:International LaborOrganization/Uluslararası Çalışma Örgütü
ISO	:Interntional Standartion Organization/Uluslararası Standardizasyon Organizasyonu
İMKB	:İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
KİS	:Küresel İlkeler Sözleşmesi
KLD	:Kinder, Lydenberg ve DominiVeritabanı
KOBİ	:Küçük ve Orta Ölçekli Büyüklükteki İşletme
KSS	:Kurumsal Sosyal Sorumluluk
OECD	:Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
ÖSGD	:Özel Sektör Gönüllüleri Derneği
SAI	:Social Accountibbility International/Uluslararası Sosyal Sorumluluk Örgütü
SPK	:Sermaye Piyasası Kurulu
STÖ	:Sivil Toplum Örgütü
KSSD	:Türkiye Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği
THİD	:Türkiye Halka İlişkiler Derneği
TİSK	:Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu
UN	:United Nations/Birleşmiş Milletler
UNEP	:United Nations Environment Program/ Birleşmiş Milletler Çevre Programı

ÖZET

Son yıllarda çeşitli sebeplerle şirketlerin yönetim politikalarına entegre ettikleri kurumsal sosyal sorumluluk (KSS) uygulamalarının paydaşlara ulaştırılması noktasında oluşturdukları KSS iletişim stratejileri de son derece önemlidir. Bu kapsamda tercih edilen iletişim kanallarından biri olan raporlar şirketlerin KSS politikaları ve uygulamaları ile ilgili paylaşım yapmalarını sağlarken şirketlere de kendilerini objektif bir şekilde değerlendirme ve ayakları yere basan bir planlama yapma imkanı sunmaktadır. Bu çalışma, şirketlerin KSS iletişimi kapsamında yayınladıkları raporların uluslararası KSS standartlarına uygunluğunun yanı sıra bir iletişim kanalı olarak etkin bir şekilde kullanılıp kullanılmadığının tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır. Bu kapsamda Türkiye'nin ilk menkul kıymetler borsası olan Borsa İstanbul (BİST) Endekslerinde yer alan şirketlerden bir örneklem oluşturulmuş ve söz konusu şirketlerin raporları nicel analiz yöntemi ile incelenmiştir.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde KSS kavramı ve şirketlerin geleneksel yönetim modelinden vazgeçerek kurumsal vatandaş kimliğine evrilirken KSS'nin iş dünyasında edindiği konum ile ilgili tarihsel sürece yer verilmiştir. İkinci bölümde BİST Endeksleri ile ilgili bir bilgilendirme yapılmış ve BİST'in sosyal sorumlu şirket yaklaşımına değinilmiştir. Son bölümde ise BİST 50 Endeksi, Kurumsal Yönetim Endeksi ve Sürdürülebilirlik Endeksi'nde işlem gören toplamda 77 şirket üzerinden gerçekleştirilen araştırma bulguları ve sonuçları paylaşılmıştır.

Araştırma sonucuna göre bir şekilde Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan yani BİST 50 ve Sürdürülebilirlik, Kurumsal Yönetim ve Sürdürülebilirlik Endeksleri ya da her üç endekste de işlem gören şirketlerin KSS uygulamaları ve KSS iletişimi kanalı olarak şirket raporlarını etkin kullanma davranışlarının anlamlı düzeyde yüksek orana sahip olduğu tespit edilirken yine bu endeksler içinde olan şirketlerin rapor başlıklarında KSS ya da sürdürülebilirlik kavramlarını kullandıkları saptanmıştır. Buna karşın tek başına Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alıyor olmak şirketlerin KSS uygulamalarına uluslararası standartlar düzeyinde ele almalarını sağlamadığı gibi raporları da etkin bir iletişim kanalı olarak kullanmalarına etki etmediği sonucuna ulaşılmıştır. Ancak BİST 50 ya da Sürdürülebilirlik Endekslerinden biri ile aynı anda Kurumsal Yönetim Endeksi'nde de işlem gören şirketlerin raporlarında, hem KSS algılarının uluslararası standartlara daha uygun olduğu hem de raporları etkin bir iletişim kanalı olarak kullandıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler:KSS İletişimi, KSS Raporlaması, BİST Sürdürülebilirlik Endeksi, BİST Kurumsal Yönetim Endeksi, BİST 50 Endeksi

SUMMARY

CSR COMMUNICATION IN TURKEY: RESEARCH ON COMPANY REPORTS IN STOCK MARKET INDICES

The communication strategy of Corporate Social Responsibility (CSR) is one of the important subjects of CSR implementations, which is integrating to the management policy in recent years, of the firms. Because, the achievement of the CSR practices is related with high stakeholder perception. In this scope a successful CSR communication supports to reach the target group and influence of them. While there are lots of CSR communication tools according to the target groups, companies prefer to use reports especially for financiers and investors. The stakeholders are informed about the CSR implementations of the companies in the reports, even the details of this implementations are shared with the target groups by the reports.

This thesis aims to determine if the effectiveness of the reports in the framework CSR communication, also to compare the international CSR standards and this reports. In this concept, there was created a sample, covers companies which are traded in Borsa Istanbul (BIST) which is the first stock exchange in Turkey. Also the reports were investigated by using quantitative analysis methodology.

The paper consists of three chapters. There are included the meaning of CSR, conception of CSR communication and the historical background of CSR to create a common ground in the first chapter. The second chapter presents information about BIST and social responsible company approach of BIST. The findings and results of the research, which was realized among 77 firms in BIST 50 Index, Corporate Management Index and Sustainability Index, are shared in the last chapter.

According to the results the rate of using reports in the framework of CSR communication which are in Sustainability Index is higher than the other indexes. Also there was determined that companies in the Sustainability Index use word of “CSR” or “Sustainability” as the title of reports. On the other hand, to be in just Corporate Management Index does not effect to have CSR implementations on the level of international and use the reports as a tool for CSR communication. Also there is appeared that companies which are in both Corporate Management Index and BIST 50 Index have higher CSR perception and use the reports as a tool for CSR communication effectively.

Keywords: CSR Communication, CSR Reporting, BIST Sustainability Index, BIST Corporate Management Index, BIST 50 Index

GİRİŞ

Sanayi devrimi ile birlikte iş dünyasında başlayan değişim, günümüzde işletmelere de tıpkı bir vatandaş gibi görev ve sorumluluklar yükleyerek zaman içinde “kurumsal vatandaşlık” kavramının ortaya çıktığı bir süreci başlatmıştır. Şüphesiz ki söz konusu değişimin yaşanmasında başta Birleşmiş Milletler (BM) olmak üzere uluslararası kurumların çabaları ile tanımlanan ve yaygınlaştırılan kalkınma ve sürdürülebilirlik kavramlarının da etkisi oldukça önemlidir. Önceleri devletler bazında ele alınan bu kavramlar, daha sonra birbirlerini tamamlayan tek bir kavram yani “*sürdürülebilir kalkınma*” olarak karşımıza çıkmış ve sadece devletleri değil aynı zamanda şirketleri de ilgilendiren bir konuma gelmiştir. Çünkü küreselleşme ile birlikte dünyanın kaderini belirleme noktasında artık şirketler de en az devletler kadar önemli aktörler olarak kabul edilmektedirler. Bu noktada şirketlerin kurumsal vatandaş kimliklerinin gerekliliklerini gerçekleştirebilmeleri, sorumlu tutum ve davranışları ile doğru orantılıdır. KSS ise, şirketlerin hem dünya hem de kendileri ile ilgili görev ve sorumluluklarını yerine getirmelerini sağlayan bir etkili bir yöntemdir.

Diğer taraftan kurumsal müşteriler, sendikalar ve Sivil Toplum Örgütleri (STÖ) tarafından şirketlerden paydaşlarına ve dünyaya karşı sorumluluklarını yerine getirmesini talep edildiğinden, zaman içinde KSS bir şirketin itibarına direkt olarak etki eden bir faktör haline gelmiştir. Ayrıca, KSS yapan kurumlar artık medyada daha fazla yer alırken, KSS çalışmaları aslında şirket ve paydaşları arasında iki yönlü simetrik modelin uygulanmasını sağlayarak daha sağlıklı bir halkla ilişkiler politikası izlemelerinin bir yolu olarak da kabul edilmeye başlanmıştır.

Gerekliliği ve önemi arttıkça ülkemizde de KSS uygulaması yapan ve halkla ilişkiler stratejilerini KSS ile güçlendiren şirketlerin sayısı artış göstermektedir. Küreselleşen dünya ile birlikte değişen paydaş beklentilerine ek olarak bazı hukuki ve ekonomik düzenlemeler de bu sayının artmasında önemli bir role sahiptir. Türkiye’de KSS alanında gerçekleştirilen ve şirketleri bu anlamda teşvik eden uygulamaların başında da ülkenin ilk ve tek menkul kıymetler borsası olan Borsa İstanbul da yer almaktadır.

Türkiye’de KSS uygulamalarının artmış olması pozitif bir gelişme olarak kabul edilse de söz konusu uygulamaların gerçekte KSS tanımına uygun ve uluslararası standartlarda gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği konusu tartışmalıdır. Yani, şirketler dünyada kabul edildiği gibi KSS’yi bir şirket politikası olarak mı uygulamakta yoksa KSS uygulaması olarak sadece

proje bazlı faaliyetleri yeterli mi görmektedir sorusu bu çalışmanın çıkış noktası olmakla birlikte şirketlerin bu uygulamaları ne ölçüde paydaşlarına aktarabildikleri araştırmanın odak noktasıdır. Çünkü hayırseverlik, bağışçılık ya da sponsorluk gibi faaliyetler hala sıklıkla KSS ile karıştırılan ve birbiri yerine kullanılan kavramlar olarak karşımıza çıkarken şirketlerin KSS iletişiminde kavramla ilintili olarak değindikleri konular da farklılık göstermektedir.

Özetle, şirketlerin sosyal sorumluluk kapsamında paydaşlarına karşı sorumluluk üstlenerek bu sorumlulukları işletme içinde ve dışında tüm süreçlere yaymak, bu şekilde yarattığı etkileri ölçmek, denetlemek ve raporlamak boyutları son derece önemlidir (Aktan ve Börü, 2007). Bu amaçla şirketler KSS iletişimi kapsamında çeşitli araçlar kullanarak paydaşlarına KSS uygulamaları ile ilgili bilgilendirme ve tanıtım yapmaktadır. Web siteleri, etkinlikler ve reklamlar, raporlar gibi araçlarla şirketler hem iç paydaşlarına hem de dış paydaşlarına yönelik çalışmalar yürüterek bu alanda gerçekleştirdikleri uygulamalardan paydaşlarının haberdar olmasını sağlamaktadır. Bu iletişim araçları arasından KSS raporlaması ise şirketlerin gerçekleştirdiği faaliyetleri paydaşlara şeffaf bir şekilde iletebildikleri gibi aynı zamanda KSS stratejisi ve vizyonunu belirleyerek periyodik olarak bu alanda şirketlerin gelişimini ölçümlemek bakımından da büyük değer taşımaktadır.

Buradan hareketle, bu çalışmada da Bosra İstanbul' un BİST 50 Endeksi, Kurumsal Yönetim Endeksi ve Sürdürülebilirlik Endeksi listelerinde işlem gören 77 şirketin KSS anlayışları ve buna bağlı olarak gerçekleştirdikleri çalışmalar üzerine bir araştırma yapılmıştır. KSS iletişiminin başat unsurlarından olan KSS raporları bu çalışmanın araştırma odağıdır. Araştırma yapılırken, şirketlerin resmi web sitelerinde paylaştıkları raporlar baz alınmış ve bu raporlar uluslararası kabul görmüş KSS standartlarına göre değerlendirilmiştir. Her bir endeks içinde yer alan şirketlerin KSS iletişimi kapsamında raporları incelenerek bu alandaki performanslarını ortaya koymak amacıyla hareket edilmiş ayrıca KSS davranışlarına yönelik bir durum analizi ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bu yolla, Türkiye'nin ilk ve tek menkul kıymetler borsası olan Borsa İstanbul' un KSS alanında yaptığı teşviklerin de uluslararası standartlar nezdinde bir incelemesi gerçekleştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK

1.1. Kavramsal Çerçeve: Değişen Yönetim Modelleri, KSS Algısı ve Tanımı

KSS kavramı sosyal bilimler alanında itibar, karlılık, müşteri memnuniyeti ve tatmini, marka algısı, hizmet kalitesi, kurum imajı gibi birçok konu ile ilintili olarak ele alınmış ve bu alanda çeşitli akademik çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Akademik çalışmaların çoğunda KSS kavramının tanımlarına, tarihsel gelişim süreçlerine, model ve metotlarına değinilmiş ve sektörel bazda etkilerini değerlendiren irdelemeler yapılmıştır. Ancak, hala özellikle KSS'nin tanımlanması hususunda farklı algılamalar söz konusu olmakla birlikte özellikle bu kavram karmaşasının pratikte kafa karışıklığına yol açarak KSS dışında olan uygulamaların da KSS olarak kabul edilmesine neden olduğu gözlemlenmektedir. Bu noktada KSS her ne kadar sponsorluk, hayırseverlik, kurumsal reklam ve yeşil pazarlama gibi uygulamalar ile birbirine yakın gibi algılansa da kavramsal olarak birtakım temel farklılıklar söz konusudur. KSS'yi benzer halkla ilişkiler uygulamalarından ayıran en önemli unsurlarından biri KSS yapan şirketlerin direkt olarak kar beklentisi ile hareket etmemesine karşın dolaylı ve uzun vadeli olarak şirketin kazanç elde etmesi için gerçekleştirilmektedir. Yani KSS etik kaygılar ile değil şirkete itibar kazandırılması amacıyla gerçekleştirilmektedir ki itibar şirketler için uzun vadeli, ayırt edici ve kolay taklit edilemeyen bir kazanç unsurudur. Diğer taraftan KSS uzun soluklu bir stratejik planlama gerektirirken hayırseverlik ve ya da sponsorluk gibi uygulamalar kurumsal bazı amaçlar çerçevesinde bir etkinlik ya da faaliyeti destekleme işidir ki bunun için stratejik bir planlamaya ihtiyaç yoktur.

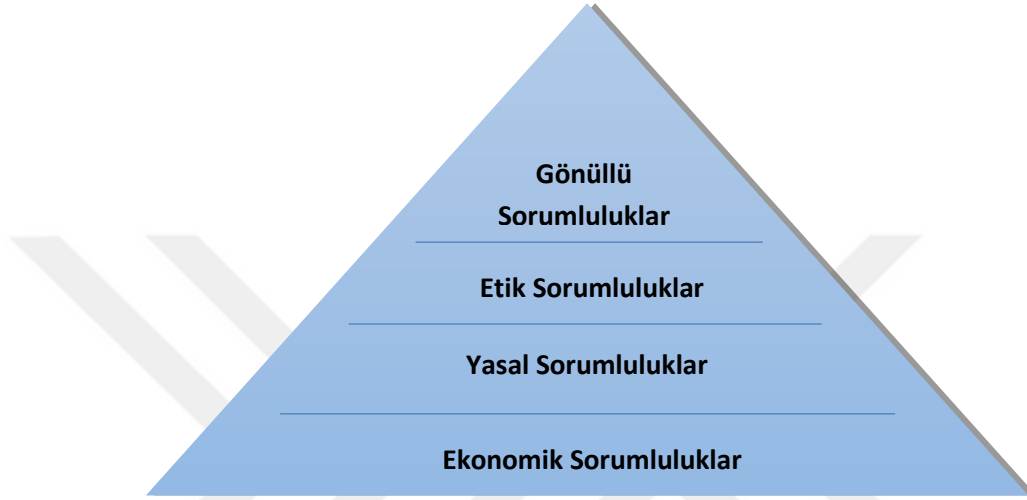
Buradan hareketle, çalışmanın bu bölümde KSS kavramının çıkış noktası, gelişimi, tanımları ve aralarında benzerlik olan kavramlar ile ayrıştırılması üzerinde durularak KSS'nin kavramsal çerçevesinin sınırları çizilmiştir. Bu çerçeve, ortak bir dil ve algı oluşturulması suretiyle çalışmanın daha iyi anlaşılması açısından önem teşkil etmektedir. Ayrıca, KSS etki ölçümünün zor olmasının, kavram karmaşası oluşumundaki en önemli etkenlerden biri olduğu düşüncesi ile dünyada uygulanan KSS standartlarına ve konuyla ilgili kurumlara da yer verilmiştir. Böylece, çalışma kapsamında yapılan araştırmanın dayandırıldığı kaynakların daha iyi anlaşılması amaçlanmıştır.

Bugünkü tanım ve algısından farklılıklar içermekle birlikte KSS kavramı ilk kez Haword R. Bowen tarafından 1953'te kullanılmıştır. Dolayısıyla kavramı literatüre kazandıran ilk kişi olarak da anılan Bowen, (Caroll, 1999: 291) “İşadamlarının Sosyal Sorumlulukları” (Social Responsibilities of Businessman) adlı kitabında iş dünyası patronlarının ekonomik sorumlulukları dışında da sorumluluklara sahip olduğundan bahsetmiş ve bu kişilerin aldıkları kararların birçok insanın hayatını etkilediği vurgusunu yapmıştır. Bowen'in söylemi, iş dünyasında faaliyet gösteren firmalardan ziyade bu firmaların sahiplerine yapmış olduğu bir çağrı olması sebebiyle kurumsaldan ziyade bireysel boyutta kalan bir farkındalık yaratması söz konusudur. Çünkü Bowen, bu kitapta bir yöneticinin topluma karşı alması gereken sorumluluklar üzerinden bir tartışma başlatmıştır.

60'lı yıllara gelindiğinde tanım bu kez Keith Davis tarafından ele alınmış ve tanıma yeni boyutlar kazandırılmıştır. Davis, KSS'yi, kuruluşların ekonomik ve teknik becerilerinin ötesindeki nedenlerden dolayı almış olduğu kararlar ve yaptığı hareketler olarak tanımlamıştır. (Küskü ve Bay, 2007: 258). Davis'e göre KSS, şirketlere ekonomik karlılıkla birlikte uzun vadede sosyal kuruluş olma görünümelerini de destekleyen karmaşık bir süreçtir. Buna karşın yine aynı yıllarda Milton Friedman kanunların da onayladığı bir şekilde karlılıklarını arttırmanın bir şirketin tek sosyal sorumluluğu olduğunu öne sürmüştür. Yani Friedman şirketlerin sahip oldukları kaynakların, birtakım toplumsal faaliyetler için kullanmalarının şirket karını negatif yönde etkileyeceğini, fiyatlarını arttıracağını dolayısıyla şirketler için KSS'nin zararlı olduğunu ifade etmiştir (Wartich ve Cochran, 1985: 759-760). Daha sonraki yıllarda, Davis ve Blomstrom (1966) yayınladıkları İş ve Çevresi (Business and Its Environment) isimli kitaplarında, KSS'nin bireyin karar ve faaliyetlerinin etkisinin tüm sosyal sistem içerisinde ele alınması yükümlülüğü olduğunu belirtmişlerdir. Yani yürüttükleri faaliyetlerden dolayı başka insanlar ve çevreler etkileniyorsa, şirketler ekonomik yükümlülüklerinden fazlasını yaparak sosyal sorumlu davranış sergilemelidirler. 1967 yılında Davis, “etik” olgusunu da tanıma dahil ederek daha önce yaptığı sosyal sorumluluk tanımını güncellemiştir. Aynı yıl, Clarence C. Walton (1967) tarafından yazılan Kurumsal Sosyal Sorumluluklar (Corporate Social Responsibilities) kitabı içinde ilk defa “gönüllülük” kavramı kullanılmıştır (Küskü ve Bay, 2007: 259).

1970'lere gelindiğindeyse toplumun iş dünyasından beklentileri önemli ölçüde değişmiştir. Bu değişikliğin temelinde görülen işçi hakları, tüketici hakları koruma eylemleri, ürün boykotları ve çevreci hareketlerin artması büyük ölçüde etkili olmuştur. Bu dönemde KSS, düşünürler ve uluslararası kuruluşlar tarafından sıklıkla tartışılmaya başlandığı bir kavram haline

gelmiştir. KSS üzerine bilimsel temelli en etkili çalışma Archie B. Carroll tarafından 1979 yılında hazırlanmıştır. Zaman içinde tanımını güncelleyen Carroll, şirketlerin KSS kapsamında oluşan yükümlülükleri teorisini ortaya koymuştur; buna göre şirketlerin ekonomik, yasal, etik ve gönüllü başlıkları olmak üzere dört ana alanda sorumlulukları mevcuttur. (Carroll, 1991: 42).

Şekil 1.1 KSS Piramidi

Kaynak : Mark, S.S.,Carroll A.B., 2003, Corporate Social Responsibility: A three-domain approach., New York, Business Ethics Quarterly

KSS tanımına yeni bir boyut kazandıran Carroll’a göre; ekonomik, hukuki, etik ve gönüllü sorumluluklar Kurumsal Sosyal Sorumluluğun boyutlarını oluşturmaktadır. KSS, doğrudan bu sorumlulukların son ikisini dolaylı olarak ise hepsini içermektedir (Argüden, 2007: 72) Dolayısıyla Carroll, KSS’yi sosyal sorumlu bir işletmeyi kar etme hedefiyle faaliyetlerini gerçekleştiren, yasalara uyan, etik davranışlar sergileyen aynı zamanda toplumsal duyarlılığa sahip bir kurumsal vatandaş olarak tanımlamaktadır. Aynı zamanda bir KSS modeli olarak da kaydedilen Carroll Piramidi en çok kabul gören modellerden biridir.

1985 yılında Wartick ve Cochran yeni bir söylemle; kurumsal sosyal sorumluluk, kurumsal sosyal duyarlılık ve sosyal konularının bütünleşmesi ile ortaya çıkan kurumsal sosyal performans modelini geliştirerek süreçler, politikalar ve ilkeler çerçevesinde ele almışlardır (Wartick ve Cochran, 1985: 758-769). 1991 yılında ise Wood, daha önce Carroll ve 1985’te de Wartick ve Cochran tarafından geliştirilen modellerden yola çıkarak eksikleri belirlemek suretiyle çözüm önerileri ortaya atmış ve kavramı, “Kurumsal Sosyal İlkeleri, Kurumsal Sosyal

Tepkisellik Süreçleri ve Kurumsal Davranışın Sonuçları” başlıkları olmak üzere üç boyutlu incelemiştir.

1995 yılında Swanson bu modele, ekonomik ve görev yaklaşımını da eklemiş böylece Kurumsal Sosyal Performans Modelinin biraz daha geliştirilmesine katkı sağlamıştır (Swanson, 1995: 43-64). Diğer taraftan yine 1980’li yıllarda ortaya çıkan paydaş kuramı, KSS kavramının ve modellerinin geliştirilmesinde de önemli bir rol oynamıştır. Şirket çalışanları, tedarikçiler, tüketiciler, yatırımcılar, bayiler, kanun koyucular, kamu kurumları, STÖ’ler ve medya bir şirketin paydaş olarak tanımlanan kesimi içinde yer alabilirler. Paydaş kuramına göre, bir şirketin paydaşları ile ilişkisi ne kadar güçlü olursa bununla doğru orantılı olarak şirketin başarı düzeyi de o derece artış gösterir.

1990 ve 2000’li yıllar kurumsal vatandaşlık kavramının ortaya çıktığı yıllar olurken, 2000’lerin başında sürdürülebilirlik kavramı ya da başka bir deyişle sürdürülebilirlik kalkınma veya sürdürülebilir karlılık, sosyal sorumluluğu açıklayan kavramlar haline gelmiştir. (Deren Van Het Hof ve Hoştut, 2015: 51). Yine bu yıllarda hem telaffuzu hem de kullanım alanı belirgin ölçüde yaygınlaşan KSS kavramı Philip Kotler ve Nancy Lee tarafından da ele alınır. 2008 yılında yayınladıkları “Kurumsal Sosyal Sorumluluk” kitabında, KSS; isteğe bağlı iş uygulamaları ve kurumsal kaynakların katkıları aracılığıyla toplumun refahını iyileştirmek için üstlenilen bir yükümlülüktür diyerek KSS’nin şirketler için sorumluluk boyutunu ön plana çıkarmışlardır.

Bilgi, şeffaflık, sürdürülebilirlik, kamu sektörünün başarısızlığı ve globalleşme eğilimleri sosyal sorumluluğun öneminin artmasında etkili olmuştur (Sansar, 2015: 17). Bunun da bir sonucu olarak KSS, akademisyenler dışında hükümetler ve kurumlar tarafından da ele alınan bir kavram haline gelmiştir. KSS kavramı Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği (AB), Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) gibi kurumlar tarafından çalışma alanı olarak belirlenmiştir. BM, KSS’yi en yalın haliyle şirketlerin toplumun ihtiyaçları ile ne kadar ilgili olduğu bağlamında değerlendirmektedir. “Şirketlerin yalnızca müşterileri, tedarikçileri ve çalışanları ile ilgili değil, aynı zamanda şirket faaliyetlerini yürüttüğü toplum içindeki diğer grupların ihtiyaçları, amaçları ve değerleri ile ilgilidir.” şeklinde ifade edilmektedir (Taşlıyan, 2012: 27).

Bu noktadan hareketle KSS’yi; bir kurumun veya işletmenin, kanuni zorunlulukların ötesinde, kârlılık ya da verimlilik hedeflerini gerçekleştirirken tüm paydaşlarına ve topluma karşı etik değerler çerçevesinde sorumluluk duyması, sadece kendi iş alanlarıyla sınırlı kalmaksızın

tüm faaliyetlerini toplumsal fayda sağlayacak ve çevreyi koruyacak şekilde gönüllülük esasına göre kaynak ayırıp planlaması, uygulaması ve bu çabalarını sürdürülebilir kılması olarak tanımlamak mümkündür. Söz konusu özellikleriyle kurumsal sosyal sorumluluk, stratejik yönetimin önemli fonksiyonlarından birisi haline gelmektedir (Turgut, 2010: 14)

Prof. Dr. C. Can Aktan ve Deniz Börü ise bu tanımları biraz daha genişleterek paydaşların da önemini vurgulamıştır. Aktan ve Börü'nün tanımına göre *“Bir işletmenin çevreye ve topluma karşı sorumluluklarının yanı sıra doğrudan ve/veya dolaylı ilişki içerisinde bulunduğu ve işletme kararlarından ve faaliyetlerinden ciddi olarak etkilenebilecek tüm paydaşlara karşı sorumluluğu bulunmaktadır.”* Dolayısıyla, paydaş KSS tanımında çok temel bir konuma konmuştur. Bu noktada da KSS iletişiminin önemi ortaya çıkmaktadır.

1.2. Kurumsal Sosyal Sorumluluk İletişimi

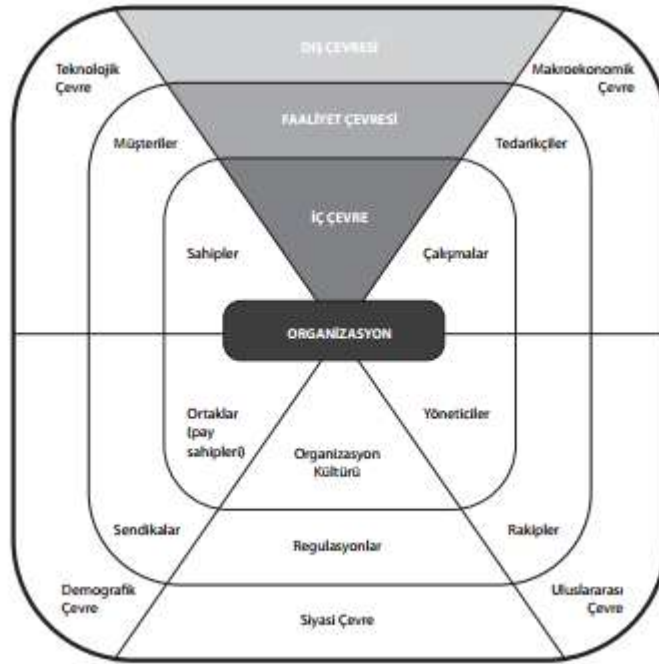
1.2.1. KSS İletişiminin Amacı ve Önemi

Günümüzde, işletmelerin karlılıklarını arttırmaları ve varlıklarını sürdürebilmeleri için üretim yapmak ya da hizmet sağlamaktan fazlasına ihtiyaçları vardır. Söz konusu ihtiyacı yaratan ise işletmelerin faaliyet alanlarında bulunan ve “paydaş” olarak anılan çeşitli aktörlerdir. Yani artık işletmeler sadece ticari faaliyetlerini yürüterek değil bu aktörlerin de ihtiyaçlarına karşılık vererek varlıklarını sürdürebilen bir oluşum haline gelmişlerdir. Özellikle uluslararası pazarlarda faaliyet gösteren şirketler çevresel ve toplumsal duyarlılığın yanı sıra işletme içi uygulamalarda da insan haklarına saygılı, gelişme açık ve etik bir yönetim modeli benimsemektedirler. Üstelik bu modelin en tepe noktadaki yönetim birimi tarafından da içselleştirilmiş olması son derece önemlidir. Bugün çeşitli akademik çalışmalar tüketicilerin KSS iletişiminden ne şekilde etkilendiğini incelemektedir. Bu kapsamda kurumların iç ve dış paydaşlarına yönelik gerçekleştirdikleri sosyal sorumluluk uygulamaları kurumlara uzun vadede kar avantajı sağlamaktadır. (Ayhan ve Aydın, 2016: 385). Yine bu çerçevede yapılan ve 2013 yılında yayınlanan başka bir araştırma sonucuna göre ise KSS şirketlerin satış oranlarını pozitif yönde etkilemektedir. Araştırmaya göre, dünya kamuoyunun %35'i, şirketlerin yasal sorumluluklarının ötesinde etik sorumluluklarını da dikkate alarak hareket etmeleri beklerken Türkiye’de de bu oran %34’tür. Ayrıca, sadece sorumlu davranan şirketlerin ürün ve hizmetlerini satın alanların oranı dünya genelinde % 65, Türkiye’de ise % 58 olarak tespit edilmiştir.¹Tüm bu çabaların sonuca

¹http://www.radikal.com.tr/yazarlar/gurul_ogut/sosyal_sorumluluk_satisi_olumlu_etkiliyor-1147703 erişim tarihi:10.07.2017

ulaşması ise paydaşların yine kendilerine yönelik yapılan bu çalışmalardan haberdar olması ile mümkündür. Yani, sosyal sorumluluk anlayışının giderek daha fazla yaygınlaşması şirketlerin sadece iş yapma biçimlerini değil aynı zamanda iletişim kurma biçimini de etkilemiştir (Deren Van Het Hof ve Hoştut, 2015: 72).

İşletmelerin başarı kazanmalarında ve hedeflerine ulaşmalarında sadece kendi iç uyumunun yeterli olmadığı, aynı zamanda işletmenin bulunduğu iç ve dış çevresiyle de sürekli ve uyumlu ilişkilerin kurulması gerektiği anlaşılmaktadır (Özüpek, 2008: 252).

Şekil 1.2 Organizasyonun Doğrudan ve Dolaylı İlişki İçerisinde Bulunduğu Çevre

Kaynak: Aktan, 1999: 41

Şekil 1.2’de de görüldüğü üzere bir işletmenin KSS sürecinde doğrudan ve dolaylı olarak etkileşim içinde olduğu paydaşlar iç, dış ve faaliyet çevresi olarak üçe ayrılabilir. İşletmeler bu paydaşlarla sürekli olarak doğrudan ya da dolaylı olarak etkileşim içindedir.

KSS sürecini iyi ve doğru bir şekilde yürütüyor olmak, kurumun KSS amaçlarına ulaşması için tek başına yeterli değildir. Bu noktada söz konusu paydaşlara yönelik etkin bir KSS İletişimi stratejine gereksinim duyulmaktadır. Başarılı bir KSS süreci, etkili bir KSS iletişimi stratejisi ile sonuca ulaşacaktır. Kurumların KSS performansları, paydaşlar tarafından bilinmediği sürece, KSS yapma nedenleri de bir süre sonra sorgulanabilir hatta bu durum motivasyonlarını da etkileyen bir hal alabilir.

Kurumlar, KSS iletişimi aracılığıyla paydaşlarına ulaşarak sosyal ve çevresel yükümlülükleri ve başarıları ile ilgili paydaşlarını bilgilendirirler. KSS iletişimi, “kurumun kendisi tarafından kurumsal sosyal sorumluluk çalışmaları hakkında tasarlanan ve yayılan iletişim” olarak tanımlanabilmektedir (Morsing, 2006: 171). Diğer bir deyişle KSS iletişimi “paydaşların beklentilerini tahmin edip ona göre davranmak, kurumsal sosyal sorumluluk politikasını açık bir şekilde anlatmak, işletmenin operasyonları, sosyal ve çevresel ilgileri ve paydaşlarla etkileşimleri, kurumun ya da markanın entegrasyonu hakkında açık ve doğru bilgi sağlayacak şekilde tasarlanan farklı örgütsel iletişim araçlarının yönetimi sürecidir” (Podnar, 2008: 75). Tang ve Li (2009: 200) ise en basit haliyle KSS iletişimini KSS ilkeleri ve uygulamalarının aktarılması olarak tanımlamıştır. KSS iletişimi aracılığıyla işletmeler çalışanlara, müşterilere, yatırımcılara ve faaliyette bulunduğu topluma ulaşmakta, toplumsal ve çevresel uygulamalarını, yükümlülüklerini ve başarılarını paylaşmaktadırlar. Kurumlar, paydaşlarına doğru mesajları etkin kurumsal sosyal sorumluluk iletişim araçları ile ilettiğinde, paydaşların kendileri hakkındaki fikirlerini ve algılamalarını olumlu yönde etkileyebilmektedir (Gümüş ve Öksüz, 2009: 21).

KSS iletişimi hedef kitleleri müşteriler, çalışanlar ve yatırımcılar olarak ayrılabilir. Birth'e göre (2008), müşterilere yönelik yapılan KSS iletişimi itibar, ürün sadakati ve müşteri memnuniyeti olmak üzere 3 temel amaca sahiptir. Müşterilere yönelik yapılan KSS iletişiminde kullanılan kanallar çoğu zaman reklam kampanyaları ve yapılan KSS projelerinin tanıtımına yönelik geniş katılımlı çeşitli etkinliklerdir.

Çalışanlara yönelik yapılan KSS iletişimi ise çalışanlar arasında itibar sağlamak, çalışan memnuniyetini arttırmak, çalışanlar için işveren olarak tercih edilme oranını arttırmak ve çalışan sirkülasyonunu azaltmak amacıyla yapılır. Şirketlerin sahip olduğu ve önemseydiği değerler KSS çalışmalarına yansır ve bu da çalışanların üstünde doğrudan bir etki bırakır (Demir ve Türkmen, 2014: 51). Dolayısıyla çalışanların KSS algıları şirkete olan bağlılıklarını önemli oranda etkileyen bir faktördür. Demir ve Türkmen'in 2014 yılında yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre, özellikle KSS'ye ilişkin genel algı ile örgütsel bağlılık arasında yüksek seviyede ilişki olduğu saptanmıştır. Araştırma kapsamında çalışanların örgütsel bağlılığı KSS ile pozitif yönde ilişkilendirilmiş dolayısıyla çalışanlara yönelik yapılan KSS iletişiminin önemi de ortaya çıkmıştır. Bu noktada şirketler, çalışanlarının KSS politika ve uygulamalarından haberdar olmasını sağlamak amacıyla çeşitli metotlar kullanmaktadır. Örneğin, Alliance&Leicester çalışanlarının özellikle insan kaynakları ile ilgili alanlarda ivedi geri dönüşler alabilmesi için bir

telefon hattı ve online servis oluşturmuşlardır. Marks & Spencer'ın da benzer bir kanal oluşturduğu gözlenirken Hilton Group çalışanları ile periyodik toplantılar düzenlemektedir. Aviva ise bu toplantıları üst düzey yetkililer ve çalışanları intranet üzerinden yayınlar ile buluşturarak yapmaktadır (Barber, 2004: 7).

Diğer taraftan, iş dünyası yatırımcılar için de KSS yapar. Başka bir deyişle, yatırımcılar da KSS iletişimi çalışmalarının önemli bir hedef kitlesi konumundadır ki söz konusu yatırımcılar; borsada hisse senedi alan tekil yatırımcı, bankaların ya da sigorta şirketlerinin fon yöneticileri, kredi veren kuruluşlar ve kurumsal yatırımcılar olarak sıralanabilir. Söz konusu hedef kitle için yapılan KSS iletişimi, şirket imajını destekleyen önemli bir araçtır. KSS iletişimi kuruma yatırımcılar gözünde şeffaf ve açık bir kimlik kazandırarak kurumun güvenilirliğinin artırılmasına önemli katkı sağlar. Bu da uzun vadede şirketin itibarını etkileyen önemli bir faktördür (Gümüş ve Öksüz, 2009: 1).

KSS iletişimi stratejileri yukarıda adı geçen hedef kitlelere yönelik, hedef kitlenin ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda farklı iletişim kanalları yoluyla yapılabilir ve farklı sonuçlar ortaya çıkmasına sebep olabilir. Bunun en somut ve yakın örneklerinden biri Capital ve GfK Türkiye'nin 10 yıldır yaptığı "Kurumsal Sosyal Sorumluluk Liderleri" araştırmasında ortaya çıkmıştır. Araştırmaya göre 2015 yılında halkın gözünde en sorumlu şirket Sabancı Holding iken iş dünyası gözünde Koç Holding olmuştur.²Buradan da anlaşılabileceği üzere KSS iletişiminin önemli konularından biri de mesajın içeriğidir. Dolayısıyla söz konusu mesajın hedef kitlenin beklentilerine göre hazırlanması KSS iletişimi stratejisi oluşturulurken göz önünde bulundurulması gereken konuların başında gelmektedir. Ayrıca söz konusu mesajın içeriği kadar hedef kitleye iletme kanalları da KSS iletişimi için kritik bir rol oynamaktadır (Türkel, 2013: 2).

1.2.2. KSS İletişiminin Unsurları

Argüden'e göre (2007) şirket liderlerinden, KSS kavramın şirket için niçin faydalı olduğunu ve şirketin bu konudaki faaliyetlerini genel kurullarda, yatırımcılarla görüşmelerde, yıllık raporlarda, kurum içi ve dışı çeşitli platformlarda dile getirmeleri beklenmektedir.

İşletmeler, uyguladıkları kurumsal sosyal sorumluluk faaliyetlerinin niteliği ve amacı, hedeflenen paydaş grupların özellikleri gibi birden fazla etkene bağlı olarak kullanılacak mecraayı seçmektedir (Becan, 2011: 27). KSS iletişimi kanalları; sosyal ve tematik raporlar, web siteleri, paydaş müzakereleri, içsel kanallar, ödüller, etkinlikler, amaç odaklı pazarlama gibi çeşitli

²<http://www.capital.com.tr/arastirmalar/yeni-nesil-kss-donemi-haberdetay-12272> erişim tarihi: 03.01.2017

mecralar olarak sıralanabilir. Şirketlerin KSS iletişimde başat araçlar reklamlar, web siteleri ve yıllık KSS raporlarıdır. (Birth, 2008: 186)

Reklam, en basit haliyle, bir bedel karşılığı, kimliği belirli sponsor tarafından, çeşitli iletişim araç ve yöntemler ile gerçekleştirilen, ürün, hizmet ve fikirleri tutundurmaya yönelik önceden planlanan ve kişisel olmayan iletişim yöntemi olarak tanımlanabilir (Peltekoğlu, 2007: 39). Dolayısıyla reklam, tüketicinin bilgilendirilmesi ve bir ürünün ya da hizmetin tüketiciye tanıtılması için en sık tercih edilen iletişim ve halkla ilişkiler uygulamalarından biridir.

Şirketler son dönemde ürün ya da kurumsal reklam dışında gerçekleştirdikleri KSS uygulamalarının tanıtımı ve duyurumuna yönelik de reklam kampanyaları düzenlemektedirler. Hatta tüketicinin şirketin KSS uygulamaları ile ilgili bilgilendirilmesi için reklam en sık kullanılan araçların başında gelmektedir. Çünkü reklam, ürün ve kurumsal tanıtım alanında olduğu kadar KSS uygulamalarının hedef kitleye ulaştırılması için de kullanılan en hızlı ve kısa yoldur. KSS reklamları, şirketin “sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunan ve içinde bulunduğu toplumun yaşam kalitesini gözetken” kimliğini temel almaktadır. Bu kapsamda, KSS reklamlarından en basit anlamda şirket faaliyetleri ile ilgili olumsuz dışsallığın azaltılması ya da olumlu dışsallığın arttırılmasının sağlanması beklenmekte ve KSS reklamları bu amaca yönelik hazırlanmaktadır (Pomering ve Johnson 2009: 422). Bu kapsamda kurumlar KSS iletişimi stratejilerinde çeşitli mecralar aracılığıyla reklam uygulamalarına sıkça yer vermektedirler. Mögele ve Tropp (2010: 178) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmaya göre 2002 yılından beri KSS reklamlarının özellikle iş dünyasına yönelik hazırlanan dergilerde kapladığı alanda gözle görülür bir artış yaşanmaktadır. Ancak bu noktada şirketlerin dikkat etmeleri gereken nokta söz konusu reklam çalışmalarının yanıltıcı ve yanlış bilgi vermekten kaçınan nitelikte olması gerektiğidir.

Diğer taraftan, kurumların özellikle KSS projelerinin duyurumu ve tanıtılması için gerçekleştirdiği etkinlikler de kurumlar tarafından KSS iletişimi stratejisi için kullanılan yöntemlerdendir. Bu kapsamda kurumlar KSS anlayışlarının, genellikle de projelerini kamuoyu ile paylaşmak amacıyla çeşitli organizasyonlar gerçekleştirirken bu alanda gerçekleştirilen etkinliklere de sponsor olarak katkıda bulunabilmektedirler.

Ayrıca, şirketlerin KSS uygulamaları ile basında haber olma potansiyellerinin olduğundan da bahsedilebilir. Haber değeri taşıyan olaylar genelde olumsuz içeriklere sahipken KSS uygulamaları doğası gereği markalara değer katan içerikler ile şirketlerin basında haber olarak yer almalarına da olanak tanır. Bu nedenle şirketler KSS projelerinin tanıtımına yönelik büyük

çaplı etkinlikler gerçekleştirerek de bu projelerin haber olarak medyada yer almasını sağlar. Bununla birlikte bu kapsamda yapılan ödül törenleri ve dağıtılan ödüller de yine bu etkinlikler kapsamında değerlendirilen ve haber niteliği taşıyan unsurlardır. 1999 yılından beri Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Dış İlişkiler Bakanlığı tarafından sorumlu şirketlere verilen ACE Kurumsal Mükemmellik Ödülü şirketlerin Amerikan değerlerine uygun faaliyetler içinde bulunmaları ve OECD'nin "Çok Uluslu Şirketler için Öneriler" kapsamında iyi örnek olmaları yönünde teşvik etmektedir. 1965 yılından beri İngiltere'de sorumlu şirketlere verilen ve iş dünyasında en prestijli ödüllerden biri olarak kabul edilen The Queens's Awardsfor Enterprise programıdır. Bunun yanı sıra CSR-Europe tarafından öncülük edilen Avrupa KSS Ödülleri de mevcut ödülleri desteklemek ya da yeni ödül programlarının başlatılmasını sağlamak amacıyla geliştirilmiştir. (Deren Van Het Hof, 2016:5-6). Türkiye' de de sorumlu şirketlere benzer ödüller Türkiye Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği (KSSD), Türkiye Halka İlişkiler Derneği (THİD), Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK) ve Özel Sektör Gönüllüleri Derneği (ÖSGD) tarafından oluşturulan ödül programları kapsamında verilmektedir. Böylece ödüllendirilen şirketlerin KSS uygulamalarının hem toplum hem de yatırımcılar ve diğer şirketler nezdinde de hatırı sayılır şekilde tanıtımı da doğal olarak yapılmaktadır. Öyle ki bu alanda ödül alan şirketlerin %73'ünün daha çok haberinin çıkarak basında daha fazla yer aldığı saptanmıştır.³

İnternetin kullanım alanının yaygınlaşması ve sunduğu fırsatlar sonucunda popülerliği her geçen gün artmaktadır. Özellikle zaman ve mekan kısıtlamasını ortadan kaldırması dolayısıyla insanların sıklıkla tercih ettiği iletişim araçlarından biri haline gelmiştir. Bu kapsamda web siteleri, ulaşılmak istenen hedef kitleye mesajı iletme için kişi ya da kurumların en çok kullandığı mecralardan biridir. Özellikle günümüzde kurumsallaşmış olsun olmasın hemen hemen tüm firmaların mutlaka bir web sitesi bulunmaktadır. 2011 yılında kabul edilen 6102 numaralı Türk Ticaret Kanunu'na göre de şirketlerin bir web sitesinin bulunması yasal zorunluluk haline gelmiştir. Kanuna göre, özellikle denetime tabi olan sermaye şirketleri kuruluşlarının ticaret siciline tescili tarihinden itibaren üç ay içinde bir internet sitesi açmak ve bu sitenin belirli bir bölümünü şirketçe kanunen yapılması gereken ilanların yayımlanmasına özgülemek zorundadır.

Web siteleri firmalara halkla ilişkiler alanında da yeni fırsatlar sunmaktadır (Naude vd., 2004: 88). Web siteleri, müşteriye firma ürünü ya da hizmeti ile ilgili bilgi sunmanın yanı sıra

³<http://www.awardsintelligence.co.uk/blog/queens-awards-enterprise-2016-entry-deadline-fast-approaching> erişim tarihi: 20.04.2017

kurum kimliğinin yansıtılması, paydaşlar ve medya ile ilişkiler gibi konularda da oldukça geniş olanaklar ile kullanıcıyı buluşturma özelliğine sahiptir. Hatta firmalar, web siteleri yoluyla hedef kitesinden geri bildirim alabilmekte böylece halkla ilişkilerin çift yönlü iletişim modeline uygun bir araç olarak da tanımlanabilir. Dolayısıyla web siteleri, firmalar için tanıtım etkinliğinden çok daha fazlasına fırsat sağlamaktadır.

Birçok kurumun web sayfasını, internette varlıklarını duyurmak, kurum imajlarını geliştirmek, halkla ilişkiler uygulamalarını iyileştirmek, ürün ve hizmetlerine bakmaları için kullanıcıların ilgisini çekmek ve kullanıcı yanıtlarını ve diğer ilgili verileri biriktirmek için kullanılmaktadır. Diğer taraftan internet, medya ilişkilerini, çalışanlarla iletişimi, hükümet ilişkilerini ve müşteri ilişkilerini de kolaylaştırmaktadır (Babacan, 2008: 18). Bu yönleriyle web siteleri, firmaların KSS iletişimi stratejilerinde kullanmayı en çok tercih ettiği iletişim kanallarından biridir.

KSS raporlaması üç boyutlu raporlama (triple bottom line) yaklaşımı ile gelişmiş ve sosyal performansın da aynı finansal performans gibi düzenli olarak raporlanması son 20 yılda giderek yaygınlaşmıştır. Şirketlerin sosyal sorumluluğunun analizi, kuramsal çerçevesi ve ölçümü ile ilgili çalışmalar yapıldıkça KSS raporlaması da zaman içinde gelişim göstermiştir (Başar, 2014: 60). Bu kapsamda, KSS raporlaması alışlagelmiş finansal raporlamanın çerçevesine toplumsal faydayı da ekleyerek genişletirken menfaat sahiplerine de şirkete ait finansal bilgilerin paylaşıldığı böylece raporların geleneksel rolünün ötesinde şirket sorumluluklarının genişletilmesi anlamına gelmektedir (Başar ve Başar, 2006: 215).

Şirketler tarafından hazırlanan ve KSS faaliyet ve uygulamaları ile ilgili bilgi içeren raporlar, şirket faaliyetlerinin ölçüm ve takibini sistematik hale getirilmesini sağlaması açısından önemlidir. Söz konusu raporlar, muhatabına göre; haftalık, aylık veya yıllık olmak üzere periyodik; şirketlerin mali ve idari durumlarını gösteren, şirket çalışmaları ile ilgili çalışmalar ve bu çalışmalar sonrasında şirket hedeflerinin gerçekleştirilme düzeylerine ilişkin bilgi içeren nitelikte olmasının yanı sıra şirketin yeni dönem hedefleri ile ilgili de bir yol haritası içerebilir. Çalışmanın da temelini oluşturan şirket raporları, bir sonraki başlıkta daha ayrıntılı ele alınarak çıkış sebepleri, oluşturulma amaçları, kullanım alanları gibi konulara değinilerek detaylandırılmıştır.

1.2.3. Şirket Raporları

19. yüzyılda gelişmeye başlayan finansal raporlama şirketlerin sadece finans ve karlılık ile ilgili konulara odaklanarak hazırladıkları bir raporlama şekli olarak iş dünyasında yerini almıştır. 1970’li yıllarda ise ilk kez sosyal konuların da içeriğe dahil edilmesiyle finansal raporlama kapsamı genişlemeye başlamıştır. Şirket faaliyetleri, ürünleri, hizmetleri ve bunlarla ilişkili sosyal etkiler hakkında iç ve dış paydaşlara bilgi sunma gereksinimi söz konusu genişleme için önemli bir rol oynamıştır. (Önce vd., 2015: 235). 1990’lı yıllarda paydaşların, finansal raporların yanı sıra sosyal ve çevresel konuların da raporlara dahil edilmesini talep etmeye başlamaları ile sosyal raporlama “Üç Boyutlu Raporlama Modeli” kapsamında gerçekleştirilmeye başlanmış ve şirketler ekonomik, sosyal ve çevresel faaliyetlerinin göstergelerini birlikte sunmaya başlamışlardır (Yanık ve Türker, 2012: 298). 2000’li yıllara gelindiğinde sürdürülebilirlik raporlaması; şirketlerin ekonomik, çevresel ve sosyal faaliyetleri ve bunların arasındaki bağlantılar ile ilgili bilgi sunma amacı ile hazırlanan bir rapor halini almıştır (Önce vd., 2015: 235).

Yatırımcı beklentileri, kamuoyu baskısı ve yapılan yasal düzenlemelerin de etkisiyle artık finansal performanslarının yanı sıra sosyal ve çevresel performanslarının da paydaşlar ile doğru ve şeffaf bir şekilde paylaşılması şirketler için zorunluluk haline dönüşmüştür. İşte bu noktada sürdürülebilirlik ya da KSS raporu adı ile oluşturulan raporlar şirketlerin söz konusu alanlarda sorumluluklarının ne ölçüde yerine getirdikleri, bu kapsamda gerçekleştirdikleri faaliyetleri, hedefleri ve planlamaları ile ilgili paydaşlarına bilgi verdikleri dökümanlar olarak nitelendirilebilir (Özçelik, 2013: 4987). Sürdürülebilirlik veya KSS raporları, şirketlerin sürdürülebilir uygulamalarına yönelik ilerlemeyi izleyen ekonomik, çevresel ve sosyal göstergeleri içermektedir. Günümüzde birçok şirket için sürdürülebilirlik yaklaşımı sadece “yapmak için güzel bir şey” algısının dışında uzun vadede şirket değerlerini arttırarak şirket karlılığını devamlı kılmayı sağlayan bir gereksinim haline gelmiştir (White, 2005: 36).

Kurumsal vatandaş kimliği ile hareket eden şirketlerin faaliyetlerinin bir sonucu olan sürdürülebilirlik raporları kurumsal yönetim sisteminin oluşmasında da önemli bir etkiye sahiptir. Bu kapsamda şirketlerin sosyal sorumlu davranışlarını açıklamak amacıyla meşruluk teorisi, paydaşlık teorisi ve hesap verme teorisi oluşturulmuştur. Bu teoriler aynı zamanda sürdürülebilirlik raporlarının da oluşturulma ve gelişim sürecinde etkin rol oynamıştır

(O'Donavan, 2002: 344-345). Söz konusu teoriler, sürdürülebilirlik raporlamasını oluşturan temel unsurların açık bir şekilde anlaşılabilmesi için önemlidir.

Meşruluk teorisinin çıkış noktası örgütsel meşruluktur. Bu kapsamda, şirketin faaliyetlerini, içinde bulunduğu toplumun değer yargılarına ve toplumsal kurallara uygun bir şekilde gerçekleştirirken toplumun beklentilerine de cevap veren bir tutum sergilediği varsayılmaktadır (Suchman, 1995: 574). Bu teori, işletmelerin faaliyetleri ile ilgili yapacakları sosyal ve çevresel konuları içeren açıklamaları meşruluğun sağlanması için son derece önemlidir. Aksi bir durum, şirketin içinde bulunduğu toplum tarafından anlaşılmasına dolayısıyla meşruluğunun da sorgulanmasına sebep olacaktır (O'Donavan, 2002: 345-356).

Paydaşlık teorisi, meşruluk teorisi ile yakından ilişkilidir diğer bir deyişle iki teori

birbirini tamamlar niteliktedir (Deegan, 2002: 294). Paydaşlık teorisi ahlaki bir bakış açısıyla, bir şirketin finansal bir fayda elde etmeyenler de dahil olmak üzere tüm paydaşlarına karşı eşit ve dürüst davranması gerektiğini savunur (Gibson ve O'Donovan, 2007: 947). Bu kapsamda, şirketler faaliyet raporlarında çevresel konulara da yer vermelidir. Paydaşların şirketlere olan desteği, hem şirketin stratejik duruşuna hem de piyasadaki konumuna bağlıdır.

Hesap verme teorisi, bir şirketin faaliyetleri ile ilgili paydaşlarına yönelik bilgi verme ve açıklama yapma sorumluluğudur. Sorumluluk bir faaliyeti yerine getirme görevi; hesap verme gerçekleştirilen bir faaliyet ile ilgili bilgi verme yükümlülüğüdür (Wilson, 2003: 4). Hesap verme teorisi vekalet teorisine dayandırılmaktadır. Vekalet teorisi de şirket yönetimi ve ortaklar arasındaki hesap sorma/verme ilişkisini irdeler. Bu kapsamda vekalet veren taraf olan ortaklar, kaynakları işletmeye emanet eder; vekalet alarak ortakları temsil eden taraf olan şirket yönetimi ise bu kaynakları en iyi şekilde yönetme sorumluluğunu taşıırken sermaye kullanımı ve yatırımlar ile ilgili konularda hesap verme yükümlülüğü altındadır (Wilson, 2003: 4).

Yukarıda adı geçen teoriler temel alınarak geliştirilen raporlama sürecinde şirketlerin bu raporları hazırlama sebepleri farklılık gösterebilir. Kolk (2014), şirketlerin sosyal sorumluluk ya da sürdürülebilirlik başlıkları ile rapor hazırlama motivasyonlarını aşağıdaki nedenlere dayandırmıştır;

- Belirlenen hedeflere yönelik ilerlemenin izlenmesini sağlamak,
- Çevresel stratejileri uygulamada kolaylık sağlamak,
- İşletme içinde çevre ile ilgili konularda bilinçlenmeyi sağlamak,
- Şirket mesajını içeride ve dışarıda açıkça ifade edilebilmesini sağlamak,
- Şeffaflığı sağladığı için dolayı kredi değerliliğini arttırmak,

- Tasarruf ve verimlilik artışını sağlamak.
- Çalışan motivasyonunu, işletme itibarını ve iş geliştirme fırsatlarını arttırmak.

Oluşturulma amacı ve sıklığına göre; yıllık rapor, mali rapor, faaliyet raporu, şeffaflık raporu gibi isimlerle adlandırılan raporlar, KSS iletişimi stratejisi için de önemli bir araç olarak karşımıza çıkar. Sonraki bölümlerde daha ayrıntılı değinilecek olan söz konusu raporlama sistemleri, şirketler için hem KSS uygulamalarının bir nevi başarı göstergeleri hem de bu uygulamaları paydaşlarının bilgisine sunan önemli iletişim kanallarından biridir.

Diğer taraftan şirketler tarafından yapılan sürdürülebilirlik raporlaması bu alanda gerçekleştirdikleri faaliyetlere ilişkin göstergeleri içerdiğinden aynı zamanda sürdürülebilirlik performanslarının ölçülmesi için de önemli bir konuma sahiptir. Argüden'in (2007: 40) belirttiği gibi, "ölçülmeyen performans iyileştirilemez" ilkesi doğrultusunda, toplumsal sorumluluklar ile ilgili performans kriterleri de tespit edilmeli ve düzenli olarak izlenmelidir. Çünkü ölçülebilen KSS uygulamaları hem süreci yönetebilmek hem de şirketin başarı hedeflerine ulaşmasını sağlamak için son derece önemli ve gereklidir.

KSS'nin ölçümü için de bugüne kadar çeşitli yöntemler geliştirilmiş ve fikirler ortaya atılmıştır. Ancak, hala KSS ölçümünde etki ve başarıyı saptamak adına tek başına belirleyici olan bir metot bulunmamaktadır. Bununla birlikte bazı saygın kurumlar tarafından KSS'yi ölçmek amacıyla geliştirilen ölçeklerin kullanımı da gün geçtikçe artmakta ve yaygınlaşmaktadır. Kurumların KSS performanslarının ölçümünün yapılabilmesi amacıyla akademik dünya, iş çevreleri ve sivil toplum tarafından kayda değer çalışmalar yapılmaktadır. Fakat KSS'yi ölçmenin tek ve eksiksiz bir yolu henüz bulunmamıştır (Wolfe ve Aupperle, 1991: 265)

Maignan ve Ferrell (2000), KSS ölçüm yöntemlerini; uzmanların değerlendirmeleri, tekli ve çoklu göstergeler ve yöneticilerin incelenmesi olmak üzere üç ana başlık altına toplamıştır. Türker'e göre (2008) ise itibar endeksleri ve kurumların veri tabanları KSS ölçümünde en yaygın kullanılan yöntemlerden olduğu gözlemlenmektedir. Kinder, Lydenberg ve Domini (KLD) Veritabanı, Fortune Endeksi ve Kanada Sosyal Yatırım Veritabanı (CSID) bu yöntemin popüler örneklerindendir ki söz konusu başlıklar çalışmanın ikinci bölümünde biraz daha ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

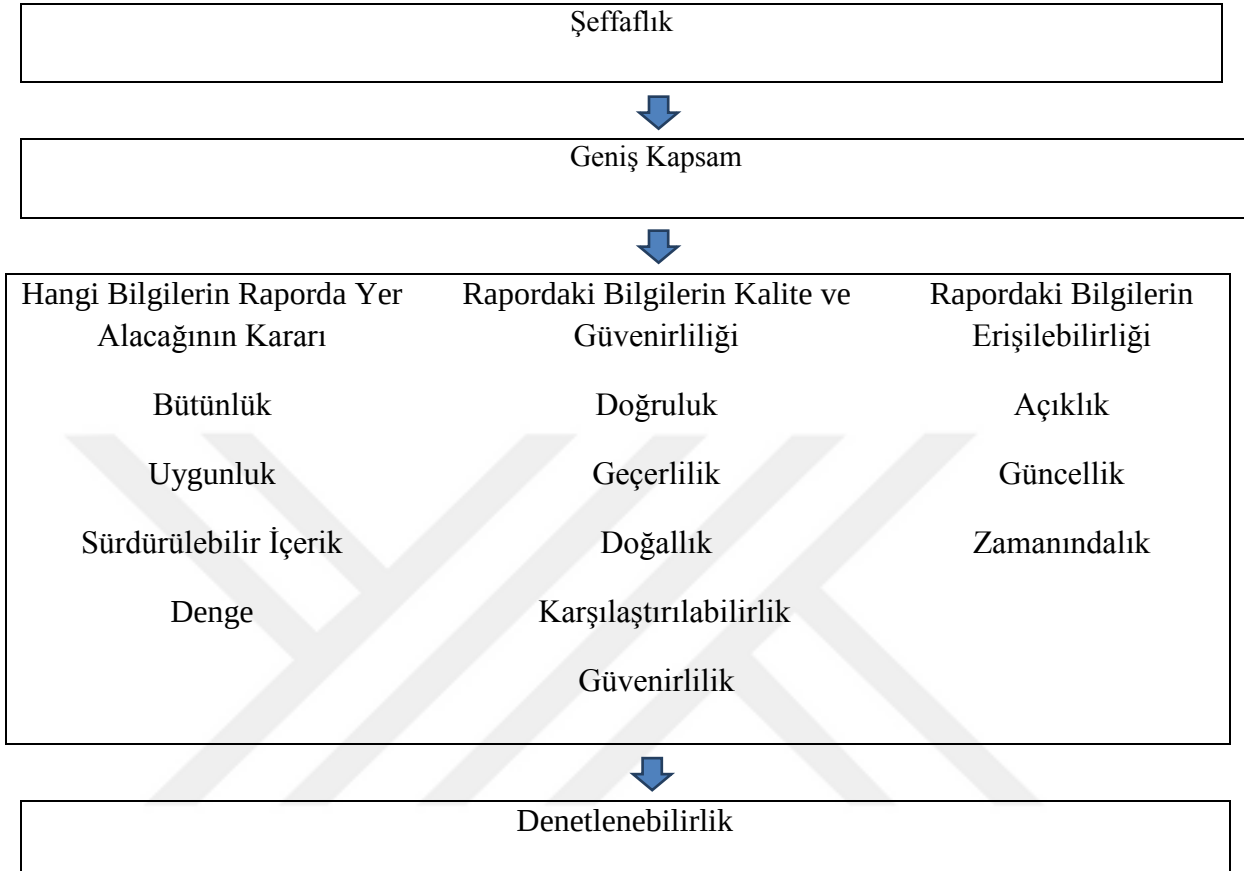
KSS ve sürdürülebilirlik raporlaması ile ilgili olarak temelde iki önemli nokta bulunmaktadır. Bunlardan biri raporlamanın farklı kurumlara yapılması sonucunda her bir kurumun farklı standart kural ya da ilkelere sahip olması dolayısı ile tek rapor uygulamasının

olmamasıdır. Raporlamanın gönüllülük esası ya da zorunluluk ile yapılması da üzerinde durulan bir diğer önemli konudur.

KSS ve sürdürülebilirlik alanında yapılan raporlamalar tek bir şablona göre yapılmamaktadır. KSS ve sürdürülebilirlik alanında farklı kurumların farklı rapor uygulamaları mevcuttur. Alanda tek rapor uygulamasının olmamasına karşın GRI ilkeleri kapsamında yapılan raporlamanın konuyla ilgili en yaygın kullanılan uygulama olduğundan bahsetmek mümkündür. GRI, sürdürülebilirlik ve KSS alanında bir raporlama çerçevesi oluşturulmasını sağlarken aynı zamanda diğer uluslararası kuruluşlarla da bu yönde işbirliklerinin geliştirilmesinde öncü bir rol üstlenmektedir (Sansar, 2015: 64). Bu kapsamda Global Compact ile bir işbirliği protokolü imzalamış, Dünya Bankası ile de ortak bir çerçeve yayınlamıştır. GRI ayrıca 2015 yılına kadar OECD ülkelerinde tüm şirketlerin sürdürülebilirlik raporlamasının zorunlu hale getirilmesini, 2020 yılına kadar da tüm raporlamaların bütünleşik ve tek bir sistem içinde yapılabilir olmasını hedeflemektedir.

Raporlama konusunda bir diğer önemli husus da raporlamanın gönüllük esası ya da bir zorunluluk sonucu yapılması ile ilgili durumdur. Her ne kadar GRI, Global Compact ya da bundan sonraki bölümde detaylıca değinilen diğer düzenlemeler gereği oluşturulan raporlar gönüllülük esasına dayalı olsalar da özellikle devletler tarafından zorunluluk haline getirilen raporlama örneklerinin sayısı da gün geçtikçe artmaktadır. Özellikle yaşanan küresel ekonomik krizlerden sonra kurumsal yönetimi düzenleme ihtiyacı ortaya çıkmış ve hükümetler de bu yönde çalışmalar yapmaya başlamıştır. Ayrıca raporlamanın artmasında borsaların payı da hatırı sayılır bir yer tutmaktadır. Borsaların özellikle kamuyu aydınlatma ve şeffaflık gibi tutumları raporlamaların zorunlu hale gelmesinde önemli bir etkidir.

Diğer taraftan, her şirket tarafından hazırlanan bütün raporların doğru ya da sağlıklı bilgiler verdiğini söylemek de mümkün değildir. Bazı raporlamalar ile yasal olmayan çıkarların gerçekleştirilebilmesi ya da menfaat sağlamak amacıyla hileli finansal tablolar, hatalı bilgiler ya da gerçeğe aykırı belgeler ve kayıtlar kullanılarak hedef kitle kasıtlı olarak yanıltılabilir. Bu durumdan kaçınmak için oluşturulan raporların birtakım kriterlere uygun hazırlanması raporun güvenilirliğini artırılması açısından son derece önemlidir. Deren Van HetHof ve Hoştut (2015: 139) tarafından gerçekleştirilen çalışmaya göre iyi bir sürdürülebilirlik raporunda bulunması gereken özellikler aşağıda verilen tablodaki gibidir;

Tablo 1.1 Sürdürülebilirlik Raporlamada Bulunması Gereken Temel Özellikler

Kaynak: Deren Van Het Hof ve Hoştut, 2015: 139

Başar ve Başar'ın (2006) araştırmasına göre gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin raporlama gelenekleri ve alışkanlıkları farklılık göstermektedir. Gelişmiş ülkelerde şirketler sosyal sorumluluk raporlamaları daha sistematik ve yaygın olarak gerçekleştirirken gelişmekte olan ülkelere raporlama yeterli seviyede değildir. Araştırmada bu durum söz konusu ülkelere yasal düzenleme eksikliği, nitelikli muhasebe eksikliği ve işletmelere getirdiği ek maliyetler olarak açıklanmıştır. Bunun yanı sıra çeşitli uluslararası kuruluşlar gelişmekte olan ülkelere sosyal sorumluluk faaliyetlerinin gelişmesi için teşvik edici faaliyetler gerçekleştirdiği gözlemlenmektedir.

1.3.KSS Raporlamasına Yönelik Uluslararası Uygulamalar

Gerek şirketlerin kendi iç motivasyonları gerekse toplumsal beklentiler neticesinde sosyal sorumluluk şirketler için her geçen gün daha da önem kazanan bir kavram haline gelmiştir. Diğer taraftan, en ideal KSS yaklaşımının gönüllü olarak şirketlerin yönetim süreçlerine entegre edildiği şekli olduğu da unutulmamalıdır. Ancak bu entegrasyonun sürecinin ve sonuçlarının izlenmediği bir durumda gerçek bir sürdürülebilir gelişme mümkün olmayacaktır. Şirketlerin

sürdürülebilirlik performanslarının ölçümünün sistematik bir raporlama şekilde yapılması ise şirket içinde daha gerçekçi bir değerlendirme yapmaya olanak sağlarken şirket dışında da daha kolay anlaşılabilmesine olanak sağlayacaktır. Bu doğrultuda şirketlere rehberlik etme amacıyla uluslararası alanda birçok yasal ve ekonomik düzenlemeler yapılmış; girişimler oluşturulmuştur. Bu kapsamda uluslararası alanda BM, AB, OECD ve ILO tarafından şirketlerin KSS ve sürdürülebilirlik performanslarının belli bir sistem düzleminde izlenebilmesi için şirketlere yönelik rehberlik etmek amacıyla oluşturulan ilke, platform ve girişimlere çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ana hatları yer verilmiştir.

1.3.1. Birleşmiş Milletler(BM)

KSS kavramı ile en çok ilgilenen ve bu alanda pek çok çalışma ve düzenleme yapan oluşumların başında BM'nin geldiğini söylemek mümkündür. Daha önce bahsedildiği üzere KSS ölçümü ve raporlamalarında GRI ve Global Compact gibi kabul görmüşlüğü en yaygın uygulamalara taraf olmasının yanı sıra birçok yasal düzenleme ile KSS'yi teşvik etmektedir. 1992 yılında UNEP (Birleşmiş Milletler Çevre Programı) tarafından **Mali Kurumlarda Çevre ve Sürdürülebilir Kalkınmaya İlişkin UNEP Deklarasyonu** yayınlanmış ve 1997 yılında revize edilmiştir. Belgede çevrenin korunması yönünde sorumluluk ve işbirliği önerilmektedir. Deklarasyon finans hizmetleri sektörünün önde gelen kuruluşları tarafından imzalanmıştır. Ayrıca yine 1992 yılında BM tarafından aynı yıl BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kabul edildi. Bu sözleşmeye taraf olan ülkeler karbon salınım miktarlarında sınırlandırma ve azaltmayı kabul ederken aynı zamanda sözleşmenin ikinci maddesi gereği aşağıdaki hükümlere uymayı da taahhüt etmişlerdir (T.C. Çevre Şehircilik ve Orman Bakanlığı: 2-3)

- i. Ulusal ekonominin ilgili sektörlerinde enerji verimliliğinin artırılması;
- ii. Montreal Protokolü'nce denetlenmeyen sera gazlarının yutaklarının ve haznelerinin, ilgili uluslararası çevre anlaşmalarındaki taahhütlerinin dikkate alınarak korunması ve geliştirilmesi; sürdürülebilir orman yönetimi uygulamaları ile ağaçlandırma ve yeniden ormanla tırmanın teşvik edilmesi;
- iii. Sürdürülebilir tarım türlerinin, iklim değişikliği mülâhazaları ışığında teşvik edilmesi;
- iv. Yeni ve yenilenebilir enerji türleri, karbondioksiti gideren teknolojiler ile çevre dostu ileri ve yenilikçi teknolojilerin araştırılmaları, teşvik edilmeleri, geliştirilmeleri ve kullanımlarının arttırılması;

v. Sera gazı salımlarına yol açan tüm sektörlerde, Sözle me'nin amacına ve piyasa araçlarının uygulanmasına aykırı olan piyasa uyumsuzluklarının, mali teşviklerin, vergiler ile gümrük istisnalarının ve sübvansiyonların, kademeli olarak azaltılmaları ya da ortadan kaldırılmaları;

vi. Montreal Protokolü'nce denetlenmeyen sera gazlarının salımlarını sınırlayan ya da azaltan politikaları ve önlemleri teşvik etmeyi amaçlayan ilgili sektörlerde uygun reformların özendirilmesi;

vii. Ulaştırma sektöründeki, Montreal Protokolü'nce denetlenmeyen sera gazlarının salımlarının sınırlandırılması ve/veya azaltılmasına yönelik önlemlerin teşvik edilmesi; viii. Metan gazı salımlarının gerek atık yönetiminde geri kazanım ve kullanım sırasında, gerek enerji üretimi, nakli ve dağıtımı aşamasında sınırlandırılması ve/veya azaltılması.

Ayrıca, özellikle şirketler ve devletler arasında görev ve sorumluluk alanlarının ayrılmasıyla ilgili de BM tarafından önemli çalışmalardır gerçekleştirilmiştir. Çünkü KSS uygulamasında önemli bir husus da KSS alanında şirketlerin, hükümetlerin ve hükümet dışı örgütlenmelerin görev tanımlarının net bir şekilde yapılmamasıdır. Bu durum, söz konusu aktörler arasında görev ve sorumluluk karmaşası yaratarak algı yanlışlığı ve birtakım uyuşmazlıklar yaşanmasına sebep olabilmektedir. Bu sebeple BM tarafından önce **“Ulus-aşırı Şirketlerin ve Diğer İşletmelerin Sorumlulukları Üzerine Taslak Normlar”** (bundan sonra kısaca Taslak Normlar olarak anılacaktır) oluşturulmuş ancak hem çok uluslu şirketler bunların tedarikçi ve tüketicileri hem de devletler tarafından oldukça sert eleştiriler aldığından 2003 yılında İnsan Hakları Komitesince kabul görmemiştir. Çünkü, Taslak Normlar şirketler bir tarafa henüz devletlerin bile henüz uluslararası düzeyde tanımadığı ya da uygulayamadığı tüketicinin korunması, yolsuzlukların önlenmesi gibi haklara da yer vermişti (Yıldırım, 2014: 390). Fakat BM İnsan Hakları Komitesi Taslak Normları tamamen reddetmemiştir, Taslak Normlar sonrasında iş dünyası ve sosyal sorumluluk ile ilgili çalışmaların devam edebilmesi amacıyla 2005 yılında BM Genel Sekreteri Özel Temsilcisi olarak John Ruggie atandı ve böylece Rehber İlkeler süreci de başlatılmış oldu.

John Ruggie ilk olarak, şirketlerin uluslararası insan hakları hukuku karşısında doğrudan bir sorumluluk taşıyıp taşımadıkları, yani uluslararası hukukun öznesi olup, olmadıkları sorusuna cevap aradı ve uluslararası insan hakları sözleşmelerinin şirketlere doğrudan hukuki yükümlükler getirmediği sonucuna ulaştı (Ruggie 2008: 9). Çok Uluslu Şirketlerin içinde oldukları yönetsel ve denetim boşluğu temel alınarak hazırlanan **Rehber İlkeler** ile şirketlerin sahip olduğu

sorumlulukların altını çizmeye çalışmıştır. Rehber İlkeler temelde "koruma, saygı gösterme ve telafi etme" ilkeleri (Mares,2012 :265) ile şirketlerin sorumlulukları ve devletlerin görevleri arasında net ayırım bir anlayış sunmaktadır. Bu anlayışa göre Yıldırım (2014), IV. Sosyal İnsan Hakları Ulusal Sempozyumu'nda bu üç temel ilkeyi aşağıdaki gibi açıklamıştır;

“Koruma yükümlülüğü devletin kendi toprakları üzerindeki bireyleri üçüncü taraflarca gerçekleştirilebilecek insan hakları ihlallerine karşı korumakla mükellef olduğunu ifade etmektedir. Uluslararası hukukta devletin, ülkesinde yaşayan kişilerin hak ve hürriyetlerini, üçüncü kişiler ve şirketlerden gelen ihlaller de dâhil olmak üzere, koruma, ihlal gerçekleşmişse gerekli soruşturma ve takibatı yapma, sorumluları cezalandırma, ayrıca mağdurların zarar ve kayıplarının tazminini sağlama yükümlülüğü söz konusudur. Bu yükümlülük kapsamında devletler insan haklarına saygı hususunda şirketlerden ne beklediklerini de açıkça ortaya koymalıdır. Saygı Gösterme sorumluluğu en temel anlamıyla şirketlerin başkalarının insan haklarından yararlanmalarını engelleyecek işlemlerden kaçınmaları yani zarar vermemeleri demektir. Şirketlerden insan haklarına saygı göstermeleri, bireylerin haklarını ihlal etmekten kaçınmaları ve insan hakları üzerinde olumsuz bir etki yaratıldığı takdirde bu etkileri başarılı bir şekilde gidermeleri beklenmektedir. İnsan haklarına saygı gösterme sorumluluğu ilk olarak şirketlerin olumsuz insan hakları etkileri doğuracak veya katkı yapacak faaliyetlerde bulunmamalarını gerektirmektedir. Faaliyet kavramı, şirketin yapması gerekli olup, yapmaktan kaçındığı kurumları da içermektedir. İkinci olarak şirketler, üçüncü taraflarla olan iş ilişkilerinden kaynaklanabilecek insan hakları ihlallerinden de kaçınmak zorundadır. Bu amaca dönük olarak iş ortaklarını, hak ihlallerine neden olabilecek davranışlardan kaçınmaya teşvik etmelidir. Özel Temsilcinin geliştirdiği üçlü sacayağının son unsuru olan Telafi Etme ise, şirket tarafından yapılan hak ihlallerinin telafi edilmesi için resmi ve gayri resmi şikâyet mekanizmalarının geliştirilmesi ve güçlendirilmesi anlamına gelmektedir. İnsan haklarıyla ilgili olumsuz durumlar ortaya çıktığında, mağdurlar için yargıda ve yargı dışı ortamlarda etkili telafi çalışmalarına daha fazla erişim imkânı olmalıdır.”

BM İnsan Hakları Konseyi 2011 yılında "Koruma, Saygı Gösterme ve Telafi Etme" unsurlarından oluşan temel çerçevenin somutlaştırılması amacıyla 8 temel ilke ve 24 operasyonel maddeden meydana gelen "**İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkelerini**" kabul etmiştir (UN HROHC, 2011: 2).

İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri, gönüllü bir oluşum olup şirketlere herhangi bir yaptırımını bulunmamakla birlikte orta ve uzun vadede sürdürülebilirlik için başta çok uluslu şirketler olmak üzere tedarikçilerinin, taşeronlarının ve elbette devletlerin uyum sağlaması beklenmektedir. Daha sonra, İş Dünyası ve İnsan Hakları Rehber İlkeleri'nden GRI Raporlaması oluşturulurken kaynak olarak faydalanılmıştır.

1.3.1.1. UN Global Compact (Küresel İlkeler Sözleşmesi - KİS)

İlk kez 1999 yılında dönemin BM Genel Sekreteri Kofi Annan Davos'ta gerçekleştirilen Dünya Ekonomik Forumu'nda UN Global Compact oluşumu ile ilgili fikirlerini dile getirmiştir. Böylece BM için yeni bir dönem başlamış ve daha önce hiç olmadığı kadar iş çevreleriyle güçlü

bir işbirliği içine girerek sürdürülebilir bir dünya ekonomisi için de temel amaç olmuştur (Thérien ve Pouliot, 2006: 55)

UN Global Compact, öncelikli olarak iş dünyası olmak üzere; iş gücü, sivil toplum, üniversiteler, belediyeler ve kamu kurumlarını BM ile bir araya getiren kapsayıcı ve tamamen gönüllü katılıma dayalı bir paydaş grubunu temsil etmektedir. Bu yapının en önemli hedefi paydaşlarda sürdürülebilir bir kurumsal sosyal sorumluluk bilinci oluşturmak ve bu konudaki farkındalığı arttırmaktır.

UN Global Compact uygulanmasında bölgesel ağların önemli bir rolü vardır. Afrika, Asya, Akdeniz Bölgesi, Avrupa, Kuzey Amerika, Latin Amerika ve Okyanusya olmak üzere toplamda yedi bölgesel ağı sahiptir. Dolayısıyla, bu sayede yerinde ve doğrudan bir destek hizmeti sunar.

UN Global Compact, özel sektörde faaliyet gösteren firmaları, on temel ilkesini uygulamak yoluyla BM'nin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine yönelik faaliyetlerini dünya çapında destek olmaya davet etmektedir. Bunun karşılığındaysa, şirketler UN Global Compact' a taraf olarak ister KOBİ ister büyük ölçekli bir firma olsun, daha güçlü bir örgütsel yapı haline gelerek uluslararası iş piyasalarında da yeni gelişen bir kültürün bir parçası olmaktadır. Kısacası şirketler bu yapıya dahil olarak orta vadede karlarını arttırırken uluslararası piyasalarda da prestij ve itibarlarının artmasını sağlamaktadırlar. Sözleşmeye imza atan işletmeler her yıl paydaşlarına yönelik, on ilkenin uygulanmasında kaydedilen ilerlemeleri içeren bir "Birleşmiş Milletler Küresel İlkeler Sözleşmesi İlerleme Bildirimi" (Communication of Progress / COP) hazırlamaları gerekmektedir. Söz konusu İlerleme bildirimlerini halka açık ve ulaşılabilir bir şekilde paylaşılması önemlidir. Ayrıca UN Global Compact resmi internet sitesinden de yayınlanması gerekmektedir.

Uluslararası İnsan Hakları Beyannamesi, ILO Çalışmaya İlişkin Temel Hak ve İlkeler Beyannamesi, Rio Çevre ve Kalkınma Deklarasyonu, BM Yolsuzlukla Mücadele Grubu Çalışma Belgeleri baz alınarak hazırlanan UN Global Compact'a taraf olan aktörlerden uygulanması beklenen on temel ilke aşağıdaki gibidir⁴;

İnsan Hakları

İlke 1. İşletmeler uluslararası geçerliliğe sahip insan haklarına destek olmalı ve saygı göstermelidir

⁴<https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles> erişim tarihi: 10.11.2016

İlke 2. İşletmeler insan hakları suçlarına ortak olmamak için gerekli tüm tedbirleri almalıdır.

Çalışma Standartları

İlke 3. İşletmeler sendika ve toplu iş sözleşmesi özgürlüğüne;

İlke 4. Zorla çalıştırma ve angaryanın her türünün ortadan kaldırılmasına;

İlke 5. Çocuk istihdamının tamamen ortadan kaldırılmasına

İlke 6. İşe alma ve meslek konusundaki ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına azami önem vermelidir.

Çevre

İlke 7. İşletmeler çevresel zorluklarla ilgili olarak temkinli yaklaşımı desteklemeli;

İlke 8. Çevresel sorumluluğu arttıracak her türlü faaliyete ve oluşuma destek vermeli;

İlke 9. Çevre dostu teknolojilerin geliştirilmesini ve yaygınlaşmasını teşvik etmelidir.

Yolsuzlukla Mücadele

İlke 10. İşletmeler rüşvet ve haraç dâhil her türlü yolsuzlukla savaşmalıdır.

Gönüllü bir program olmasına rağmen katılımcılar on adet ilkenin yerine getirilmesi konusunda maksimum çaba göstereceklerini kabul ve taahhüt ederler. Resmi web sitesinde şirketlerin deneyim ve çabalarını diğer katılımcılarla paylaşabileceği interaktif bir iletişim sağlanmaktadır. Periyodik toplantılar düzenleyerek akademi, hükümetler, iş çevreleri ve sivil toplum dünyasından düşünce liderleri sözleşmeye taraf olan şirketlerin muhatap oldukları sorunları ve ana konuları tartışmak ve geliştirmek için bir araya getirir (Wood, 2006: 146).

Kofi Annan'ın 1999 yılında yaptığı çağrının hemen ardından 40 şirketin katılımıyla başlayan UN Global Compact, bu günlerde 8000' in üzerinde katılımcıya ulaşmıştır ve bu katılımcılar periyodik aralıklarla ilerleme raporları sunmaktadırlar.

1.3.1.2. Global Reporting Initiative / GRI (Küresel Raporlama Girişimi)

GRI, 1997 yılında Boston'da kurulmuştur⁵. Kar amacı gütmeyen ve dünya çapında faaliyet gösteren çoklu paydaşa sahip bir kuruluş olmasının yanı sıra Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) ve UN Global Compact gibi BM programları ile yakın iş birliği içinde çalışması sebebi ile çalışmada BM başlığı altında ele alınmıştır.

⁵<https://www.globalreporting.org/information/about-gri/gri-history/Pages/GRI's%20history.aspx> erişim

GRI temel amacı, uygulanabilir bir sürdürülebilirlik raporlama sistemi geliştirmek ve bu sistemin yaygınlaştırılmasını sağlamaktır. Bu kapsamda, şirketlerin tamamen gönüllülük esası ile hazırlayacakları sürdürülebilirlik ile ilgili çevresel, ekonomik ve sosyal faaliyetlerini ve bunların sonuçlarını raporlandırabilecekleri bir rehber oluşturmaktadırlar. Bu rehber, periyodik aralıklarla güncellenmektedir. İlk rehber kuruluşan itibaren 2002 yılına kadar kullanılmış ve sonrasında rehberin ikinci versiyonu (G2) Johannesburg'da Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi'nde kabul edilmiştir. İkinci versiyon hazırlanırken de Zirvenin Uygulama Planı referans alınmıştır. Rehberin üçüncü versiyonu olan G3 ise 2006 yılında, iş dünyası ve sivil toplum alnından 3000' in üzerinde uzmanın katılımı ile hazırlanmış ve duyurulmuştur. Aynı yıl içerisinde ABD Başkan Yardımcısı Al Gore'nin de bulunduğu 65 ülkeden 1150 katılımcı ile gerçekleştirilen çok geniş katılımlı bir konferans düzenlenmiş ve bu konferans sonrasında GRI stratejilerini daha da yaygınlaştırmak adına BM Global Compact ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü gibi birçok oluşumla birlikte etki yaratmaya başlanmıştır. 2011 yılına gelindiğindeyse G3 güncellenerek G3.1 rehberi kullanılmaya başlanmıştır. Bu versiyonda ise özellikle cinsiyet, toplum ve insan hakları konuları ile ilintili performans göstergeleri ortaya çıkmıştır. Hali hazırda kullanımda olan güncel versiyon G4 ise 2014 yılında kullanılmaya başlanmıştır.⁶

Tablo 1.2 Kılavuzlardaki Kategori ve Unsurları

Kategori	Ekonomik	Çevresel	Sosyal (Alt Kategoriler)			
			İş gücü Uygulamaları ve İnsana Yaraşır İş	İnsan Hakları	Toplum Sorumluluğu	Ürün
	*Ekonomik Performans *Piyasa Varlığı *Dolaylı Ekonomik Etkiler *SatınAlma Uygulamaları	*Malzemeler *Enerji *Su *Biyolojik Çeşitlilik *Emisyonlar *Atık Sular ve Atıklar	*İstihdam *İşgücü ve Yönetici İlişkileri *İş Sağlığı ve Güvenliği *Eğitim ve Öğretim	*Yatırım *Ayrımcılığın Önlenmesi *Örgütlenme ve Toplu Sözleşme Hakkı *Çocuk İşçi *Zorla veya	*Yerel Toplular *Yolsuzlukla Mücadele *Kamu Politikası *Rekabete Aykırı	*Müşteri Sağlığı ve Güvenliği *Ürün ve Hizmet Etiketlenmesi *Pazarlama

⁶<https://www.globalreporting.org/information/about-gri/gri-history/Pages/GRI's%20history.aspx> erişim tarihi: 10.11.2016

		*Ürün ve Hizmetler	*Çeşitlilik ve Fırsat Eşitliği	Cebren Çalıştırma	Davranış	İletişimi
		*Uyum	*Kadın ve Erkekler İçin	*Güvenlik Uygulamaları	*Uyum	*Müşteri
		*Nakliye	Eşit Ücret	*Yerli Halkların Hakları	*Tedarikçi	Gizliliği
		*Genel	*Tedarikçi	*Değerlendirme	*Toplum	*Uyum
		*Tedarikçi	*İşgücü	*Tedarikçi	Üzerindeki Etkilere İlişkin	
		*Çevresel	Uygulamalarını	*İnsan Hakları	Şikayet	
		Şikayet	n Şikayet	Şikayet	Mekanizmalar	
		Mekanizmaları	Mekanizmaları	Mekanizmaları	ı	

Kaynak: Raporlama İlkeleri ve Standart Bildirimler, G4 Sürdürülebilirlik Raporlaması Kılavuzu

GRI raporunun içeriğini ve niteliğini belirleyen bazı temel ilkeler bulunmaktadır ve rapor bu ilkelere göre hazırlanmalıdır. GRI tarafından yayınlanan "Raporlama İlkeleri ve Bildirimleri" Kılavuzuna göre söz konusu ilkeler EK-1’de verilmiştir.

Kurumlar, GRI raporlamalarını yaparken *temel* ya da *kapsamlı* olmak üzere iki seçenektен birini tercih edebilmektedir. Temel seçenek, bir raporunun en gerekli bileşenlerini içermektedir. Temel rapor seçeneği bir kuruluşun ekonomik, çevresel, sosyal ve yönetim performansının etkilerini ilettiği altyapıyı sağlamaktadır. Kapsamlı seçenek ise kuruluşun stratejisi ve analizi, yönetimi ile etik değerleri ve dürüstlüğü hakkında ek Standart Bildirimler gerektirmek suretiyle Temel seçeneği biraz daha genişletmektedir. Buna ek olarak kuruluştan performansını, tanımlanan öncelikli Unsurlarla ilgili bütün Göstergeleri raporlamak suretiyle daha kapsamlı bir şekilde iletmesi istenmektedir. Seçenekler raporun niteliğiyle veya kuruluşun performansı ile ilgili değildir. Kuruluşun sürdürülebilirlik raporunun Kılavuzlara olan uyumunu yansıtmaktadır.⁷

1.3.2. Avrupa Birliği (AB)

AB gerek kurumsal yaklaşımı gerekse üye ülkelerin konuyla ilgili aldığı inisiyatifler dolayısıyla KSS alanında en etkili yapılardan biridir. Uluslararası bir yapıya sahip olmasıyla da KSS'nin alanının genişlemesine de önemli derecede katkı sağlamıştır.

AB, konuyu ilk defa 2001 yılında ele alarak KSS Yeşil Kitap Raporu’nu yayınlamıştır. Rapora göre KSS; işletmelerin ticari faaliyetleri ile sosyal ve çevresel meselelerin birleştirildiği, paydaşlar ile gönüllülük esasına dayanan bir alanda ilişki kurabildiği bir kavram olarak

⁷<https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/Turkish-G4-Part-One.pdf> erişim tarihi: 11.10.2016

tanımlanmaktadır (Commission Of The European Communities Green Paper: 2001, 6). Daha sonra da 2004 yılında Çok Paydaşlı KSS Forumu düzenlemiş ve bu Forum'da KSS'nin gönüllülük temeline dayandığını belirtmiştir. 2006 yılında KSS İçin Avrupa İttifakı adıyla yeni bir politika yayınlamıştır. 2011 yılında, pek çok açıdan KSS'ye yeni bir yaklaşım getiren, 2011 – 2014 KSS Stratejisi'ni benimsemiştir. AB Komisyonu, 2011 KSS Stratejisinde, KSS'ye “şirketlerin toplum üzerindeki etkileri konusundaki sorumlulukları” şeklinde yeni bir tanım getirmiştir. Şirketlerin bu sorumluluklarını yerine getirmesindeki önkoşul ise; geçerli mevzuata ve sosyal paydaşlar arasındaki toplu sözleşmelere riayet edilmesidir. Fakat, son zamanlarda KSS ile ilgili politikasını güncelleyen AB gönüllülüğün ötesinde KSS uygulamalarının işletmelerin özgür iradesine bırakılmaması gerektiğinin altını çizmiştir. AB bu güncelleme ile KSS uygulamalarının takibinde öne çıkarılacak prensipler arasında öz denetim ve ortak denetim süreçlerinin geliştirilmesini sağlamayı hedeflemiştir. Ayrıca, işletmelerin sosyal ve çevresel bilgilerinin açıklanması ve KSS'nin sadece işletmeler tarafından değil ama iş yaşamına yeni girecek çalışanlar, yöneticiler, yatırımcılar için de iş uygulamalarında KSS prensipleri ile hareket etmelerini sağlamayı hedeflenmektedir. Bununla birlikte formasyon ve karar mekanizmalarında KSS'nin etkilerini daha iyi analiz edebilmelerini sağlamak ve KSS'nin eğitim ve araştırma alanlarına entegre edilmesini kolaylaştırmak için çalışmalar yapılması ve son olarak ulusal ve yerel KSS politikalarının geliştirilmesi gibi adımlar ve bu adımların getirdiği bakış açıları da söz konusu güncelleme içinde yer almaktadır. (Göçenoğlu, 2014: 6-7). AB Komisyonu 2011 Stratejisi kapsamında yayınladığı bildiride üye ülkelerdeki işletmelerin 2014 yılına kadar, UN Global Compact, OECD Çokuluslu İşletmeler Rehberi veya ISO 26000 Sosyal Sorumluluk Rehberi kılavuz ve ilkelerinden de en az bir tanesini benimsemeleri çağrısında bulunmuştur. Yine aynı bildiride üye ülkelerde faaliyet gösteren işletmelerin, ILO Çok Uluslu Şirketler ve Sosyal Politika İle İlgili İlkeler Üçlü Bildirgesi ve BM Rehber İlkelerinde yer alan sorumluluklarının yerine getirilmesi ile ilgili taahhüt vermelerini talep etmiştir.

16 Nisan 2013 tarihinde Avrupa Birliği Komisyonu büyük ölçekteki işletmelerin sosyal ve çevresel konularla ilgili şeffaflığını güçlendirmek amacıyla bir direktif önerisini kabul etmiştir. Kabul edilen direktif - Dördüncü ve Yedinci Yıllık ve Birleştirilmiş Hesaplarla ilgili Muhasebe Direktifi, 78/660/EEC ve 83/349/EEC - ile AB şeffaflık, çevresel ve sosyal sorumluluk ile ilgili performansını artırmak ve uzun dönemli ekonomik büyüme ve iş gücüne katkıda bulunmasını hedeflemektedir. Bu raporlamaya hedef olan işletmelerin politikaları, sosyal, iş gücü ve çevresel konularla ilgili risk ve sonuçları, insan haklarına saygı, yolsuzluk ve rüşvet ile

mücadele ve yönetim kurulunda çeşitlilik gibi temel konularda açıklama yapmaları da beklenmektedir. Raporlama yapmayan işletmeler ise neden raporlama yapmadıklarını açıklamak ile yükümlü hale getirilmişlerdir.⁸

Diğer taraftan AB, tüm üye ülkelerden BM tarafından oluşturulan Rehber İlkelerin uygulanması için bir ulusal eylem planı hazırlamalarını isteyerek, AB kökenli şirketlerin insan haklarına saygı sorumluluğuna uygun davranmaları gerektiğini belirtmiştir. Eylül 2013'te Birleşik Krallık Rehber İlkeleri uygulamada somut bir politika geliştiren ilk ülke olmuştur (Addo, 2014: 141)

1.3.3. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) kurulduğu günden bu yana çalışma koşulları, endüstriyel koşullar ve haklar ile ilgili birçok çalışma yapmakta ve bu anlamda normlar geliştirmektedir. Bunu sağlamak için de çeşitli bildirgeler yayınlamaya dolaylı ya da doğrudan KSS'yi destekler nitelikte belgeler sunmaktadır. Bunların içinde KSS çalışma alanına en belirgin şekilde atıfta bulunan belge ise 1977 yılında kabul edilen ve bugün de alandaki en temel belgelerden biri olarak kabul edilen ILO Çok Uluslu Şirketler ve Sosyal Politika İle İlgili İlkeler Üçlü Bildirgesi'dir.

Bildirgede çok uluslu şirketlerin ilk kez uluslararası alandaki sorumluluklarının altı çizilerek çokuluslu şirketlere, hükümetlere, işçi ve işveren kuruluşlarına yönelik; istihdam, eğitim, çalışma ve yaşam koşulları ve işçi-işveren ilişkileri gibi alanlarda yol gösteren birtakım ilkeler yer almaktadır. Bildirgenin amacı, kendi içinde de geçen şekli ile aşağıdaki gibidir;

Çokuluslu şirketler, birçok ülkenin ekonomisinde ve uluslararası ekonomik ilişkilerde önemli bir rol oynamaktadır. Bu konu, gerek hükümetlerin, gerekse işçi ve işveren kuruluşlarının giderek daha çok ilgisini çekmektedir. Bu tür girişimler doğrudan uluslararası yatırımlar ve diğer yollardan, sermayenin, teknolojinin ve emeğin daha etkin kullanımına katkıda bulunarak gerek geldikleri gerekse gittikleri ülkelere önemli yararlar sağlayabilirler. Hükümetlerin izledikleri kalkınma politikaları açısından bakıldığında bu şirketler ayrıca ekonomik ve sosyal refaha, yaşam standartlarının yükseltilmesine, temel gereksinimlerin karşılanmasına, doğrudan ya da dolaylı biçimde istihdam olanakları yaratılmasına, sendikalaşma özgürlüğü dahil olmak üzere temel insan haklarının gerçekleşmesine tüm dünyada katkıda bulunabilirler. Buna karşılık, çokuluslu şirketlerin etkinliklerini kendi ulusal çerçevelerinin ötesinde örgütleyebilme alanında sağladıkları ilerleme, tek elde biriken ekonomik gücün istismar edilmesine, ilgili ülkelerdeki ulusal politikalarla ters düşülmesine de yol açabilir ve bu şirketlerin karmaşık yapılanmalarını, işlemlerini ve politikalarını anlamadaki güçlük zaman zaman ana ülkede, gidilen ülkede ya da her ikisinde birden sorunlara yol açabilir....Bu Bildirgenin amacı, Birleşmiş Milletler'in yeni bir Uluslararası Ekonomik Düzen kurulmasını öngören kararları ışığında çokuluslu şirketlerin ekonomik ve sosyal gelişmeye olumlu katkılar

⁸http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/non-financial_reporting/index_en.htm erişim tarihi: 6.11.2016

yapmalarını özendirmek, çeşitli etkinliklerinin yol açabileceği güçlükleri asgariye indirmek ya da gidermektir.⁹

1.3.4. Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)

KSS alanında önemli çalışmalar yürüten uluslararası organizasyonlardan biri olan Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) tarafından, 2000 yılında Çokuluslu İşletmeler Genel İlkeleri başlığı altında Uluslararası Yatırımlar ve Çokuluslu İşletmeler Bildirgesi yayınlanmıştır. KSS alanında temel belgelerden biri olarak kabul edilen bildirgede özellikle uluslararası alanda faaliyet gösteren şirketlere tavsiye niteliinde kararlar bulunmaktadır.

Bildirge, çok uluslu şirketlerin söz konusu devlerin politika ve yasalarına uyumlu olmayı, toplumla entegre faaliyetler yürütmelerini tavsiye etmektedir. Bu kapsamda çok uluslu şirketlerden beklenenler aşağıdaki gibidir (Aktan ve Vural, 2006: 108);

- Saydamlık: İşletmeler; yapısı, faaliyetleri, mali durumu ve performansı hakkında, zamanında, düzenli ve güvenilir bilgileri açıklamalıdır.
- İstihdam ve İşçi-İşveren İlişkileri: Yürürlükteki yasa, yönetmelik ve işçi-işveren ilişkileri ve istihdam politikaları çerçevesinde, işletmeler, çalışanlarının sendikalar ve diğer gerçek işçi temsilcileri tarafından temsil edilme hakkına saygı göstermeli ve bu temsilcilerle yapıcı görüşmeler gerçekleştirmelidir. Bildirgede ayrıca, çalışma koşullarına ilişkin geniş bir yer verilmiştir.
- Çevre: İşletmeler, faaliyette bulundukları ülkelerdeki yasa ve idari uygulamalar kapsamında ilgili uluslararası anlaşma ve standartları da dikkate alarak çevreyi, kamu sağlığı ve güvenliğini korumaya özen göstermelidir. Ayrıca, genel olarak sürdürülebilir kalkınma amacına katkıda bulunacak şekilde gerçekleştirme gereğince hareket ederek faaliyetlerine buna göre gerçekleştirmelidir.
- Rüşvetle Mücadele: Şirketler, iş ya da usulsüz avantaj elde etmek ya da devam ettirmek amacıyla, doğrudan ya da dolaylı olarak, rüşvet teklif, vaat ya da talep etmemelidir.
- Tüketici Çıkarları: İşletmeler, tüketicilerle ilişkilerinde adil ticaret, pazarlama ve reklam uygulamalarına uygun hareket etmelidir. Bununla birlikte tüketiciye sundukları mal ya da hizmetlerin güvenli ve kaliteli olmasını sağlamak için gerekli önlemleri almalıdır.

⁹Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), Çokuluslu Şirketler ve Sosyal Politika İle İlgili İlkeler Üçlü Bildirgesi, <http://www.ilo.org/public/english/employment/multi/download/turkish.pdf> erişim tarihi: 17.12.2016

- **Bilim ve Teknoloji:** İşletmeler, faaliyetlerinin bulundukları ülkelerin bilim ve teknoloji politika ve planlarına uygun olmasına dikkat etmelidir. Ayrıca, yerli ve ulusal yaratıcılık kapasitesinin gelişmesine katkıda bulunmasını sağlamalıdır.
- **Rekabet:** İşletmeler, yürürlükteki yasa ve yönetmelikler çerçevesinde, faaliyetlerini rekabetçi bir tarzda yürütmelidir.
- **Vergilendirme:** İşletmelerin vergi yükümlülüklerini zamanında ödemelidir. İşletmeler, faaliyette bulundukları bütün ülkelerdeki ilgili yasa ve yönetmeliklerine uygun hareket etmek için her türlü çabayı göstermelidir.

Sürdürülebilir kalkınmaya çok uluslu şirketlerin katkısını arttırmayı hedefleyen bildirgede yer alan ilkelerin uygulanması tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Diğer taraftan devletlere de çok uluslu şirketlerin faaliyetlerine kanunları çerçevesinde sınır koymamaları ve söz konusu şirketlere yönelik ayrımcılıkta bulunmamaları tavsiye edilmektedir.(OECD Guidelines For Multinational Enterprises 2011 Edition, 2011: 3)

1.3.5. Uygulamada Olan Diğer Denetim ve Standartlar

SA 8000 Sosyal Sorumluluk Standardı ilk olarak merkezi New York'ta bulunan Uluslararası Sosyal Sorumluluk Örgütü (Social Accountability International / SAI) tarafından, 1997 yılı Ekim ayında, çalışanların temel haklarını garanti altına almayı amaçlayarak yayınlanmıştır (Tütüncü, 2008: 176). Bu güne kadar ilk kez 2001 yılında (Gordon, 2001: 5) sonrasında ise 2001, 2004, 2008 ve 2014 olmak üzere toplamda üç kez revizyon geçirmiştir. SA 8000 standardı hazırlanırken ISO 9000 serilerinin örnek alınmış olmasının yanı sıra ILO sözleşmeleri, BM İnsan Hakları Evrensel Beyanname ve BM Çocuk Hakları Sözleşmesi temel alınarak sendikalar sivil toplum örgütleri, akademisyenler ve işverenlerin oluşturduğu çalışma grubu tarafından hazırlanmıştır.

SA 8000 standardı çocuk işçiler, Zorla çalıştırma, sağlık ve güvenlik, toplu sözleşme hakkı ve örgütlenme özgürlüğü, ayrımcılık, disiplin uygulamaları, çalışma saatleri, ücretler ve yönetim sistemi olmak üzere toplamda dokuz madde üzerinde durarak kurumları bu konularda değerlendirmeye tabi tutmaktadır.

SA 8000 sosyal sorumluluk standardı tüm sosyal sorumluluk denetimleri içinde en detaylı ve en kapsamlı denetimlerden biri olarak da kabul edilebilir. SA 8000 bir sosyal ve finansal uygunluk denetimi olarak tanımlanır; SA 8000 standart kategoriler ve prosedürler kullanarak SA

8000' e uygun olan bağımsız konuyla ilgili eğitimi almış bir denetçi tarafından yapılır (Johnson, 2001:4).

Bir diğer uygulama olan ISO 26000 Standardı Uluslararası Standardizasyon Organizasyonu (International Standardization Organization / ISO) tarafından, başta işletmeler olmak üzere büyüklüğü ve etki alanı ne olursa olsun tüm kurum ve kuruluşlara KSS alanında kılavuzluk etmek amacıyla 2010 yılında oluşturulmuş bir belgedir. ISO 26000 diğer ISO standartları gibi bir sertifikasyon sistemine sahip değildir. Bunun yerine ilgili kurum ve kuruluşlara sosyal sorumluluk prensiplerini anlatarak küresel boyutta sosyal sorumluluğun etki alanının genişletmek için rehberlik etmektedir.¹⁰ Bu arada GRI gibi birçok uluslararası rapor ve standartlar ile de işbirliği içinde çalışmalar yürütmektedir.

Konuyla ilgili terimler ve tanımlar ile başlayıp sosyal sorumluluk ilkelerini içeren ISO 26000 temel sosyal sorumluluk konularında rehberlik başlığı altında örgütsel yönetim, insan hakları, çalışma şartları, çevre, adil işletme uygulamaları ve tüketici hususları olmak üzere 5 ana başlık üzerinde durmuştur (İşveren Örgütleri için Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) Rehberi, 2014: 25-27).

1.3.6. KSS Raporlaması ve Ulusal Düzenlemeler

Türkiye’de faaliyet gösteren çok uluslu şirketlerin artmasıyla etkinliği ve popülaritesi gitgide yükselen KSS alanında, uluslararası örgütler ve girişimlerin de etkisiyle birtakım yasal düzenlemeler yapılmıştır. Söz konusu yasal düzenlemeler direkt olarak KSS tanımını içermese de KSS’yi oluşturan unsurların uygulanmasını teşvik ettiği söylenebilir. Buradan hareketle Türkiye’de KSS raporlaması yaparken şirketlerin söz konusu yasal düzenlemelerden de etkilendiği varsayıldığından bu başlık altında konuyla ilgili yasal düzenlemelere yer verilerek ülkedeki KSS raporlarının ulusal bazda oturtulduğu zeminin daha iyi anlaşılmasının sağlanması hedeflenmiştir.

Farklı toplumlarda ve kültürlerde zaman zaman etik sorumluluklar ve değerlerin değişken olması dolayısıyla söz konusu kavramlarla yakın ilişki içinde olan KSS olgusu da ele alındığında çok farklı kavramlar akla geldiğinden KSS’yi oluşturan değerlerde de öncelik sıralamasının değiştiği söylenebilir. Türkiye’ de KSS ile ilgili yasal düzenlemeler kronolojik olarak ele alındığında öncelikli olarak bu alanda 1983 yılında kabul edilen Sendikalar Kanunu ile başlayan süreç, rüşvet ve yolsuzlukla mücadele, rekabet ve tüketicinin korunması kanunlarıyla devam

¹⁰<http://www.iso.org/iso/home/standards/iso26000.htm> erişim tarihi: 19.11.2016

etmiş; 2000’li yıllara gelindiğinde artan KSS algısı ile de İş Kanunda önemli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. 1983 yılında kabul edilen Çevre Kanununda ise 2006 yılında birçok revize yapılmıştır. Söz konusu kanun içerikleri özetle aşağıdaki gibidir;

2821 sayılı Sendikalar Kanunu, çalışma ilişkilerinde ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerin korunması ve geliştirilmesi için işçiler ve işverenler tarafından meydana getirilen sendikalar ile konfederasyonların kuruluşu, teşkilatı, faaliyeti ve denetlenmesi esaslarını düzenlemektedir.

3628 Sayılı Mal Bildirimi ve Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Kanunu 1990 yılında yürürlüğe girmiş ve rüşvet ve yolsuzluklarla mücadele cümlesinden olarak; bu Kanunda sayılanların mal bildiriminde bulunmalarını, bildirimlerin yenilenmesini, mal edilmelerin denetimiyle, haksız mal edinme veya gerçeğe aykırı bildirimde bulunma halinde uygulanacak hükümleri, bu Kanunda belirlenen suçlarla bazı suçlardan dolayı kamu görevlileri ve suç ortakları hakkında takip ve muhakeme usulünü düzenlemeyi amaçlamaktadır.

1994 yılında çıkarılan 4054 Sayılı Rekabetin Korunması Kanunun amacı, kanun metninde de belirtildiği üzere mal ve hizmet piyasalarındaki rekabeti engelleyici, bozucu veya kısıtlayıcı anlaşma, karar ve uygulamaları ve piyasaya hakim olan teşebbüslerin bu hakimiyetlerini kötüye kullanmalarını önlemek, bunun için gerekli düzenleme ve denetlemeleri yaparak rekabetin korunmasını sağlamaktır.

1995 yılında kabul edilen 4077 Sayılı Tüketicinin Korunması Kanunu ile tüketicinin sağlık ve güvenliği ile ekonomik çıkarlarını korumak adına önemli adımlar atılmıştır. Bu amaçla tüketiciyi aydınlatıcı, eğitici, zararlarını tanzim edici ve çevresel tehlikelerden korunmasını sağlayacak önlemleri almak amacıyla düzenlenen kanun kapsamında, tüketicilerin kendilerini koruyabilecekleri girişimleri özendirerek bu konudaki politikaların oluşturulmasına teşvik etmeye ilişkin hususlar bulunmaktadır.

4857 sayılı İş Kanunu 2003 yılında kabul edilmiş ve işverenler ile bir iş sözleşmesine dayanarak çalıştırılan işçilerin çalışma şartları ve çalışma ortamına ilişkin hak ve sorumluluklarını düzenlemeyi amaçlamaktadır. Kanun kapsamında işyeri ve alt işveren yani taşeron kavramları yeniden tanımlanmış; işverene eşit davranma ilkesi getirilmiş; iş türleri, çalışma saatleri, mesai, yıllık izin gibi konular ile ilgili işçi lehine düzenlemeler yapılmıştır. Ayrıca, engelli, eski hükümlü ve terör mağduru çalıştırma zorunluluğu, iş yeri güvenliği, hekim bulundurma ve toplu işçi çıkarma konuları da yine kanun kapsamında düzenlenen başlıklar arasındadır.

1983 yılında kabul edilen ve 2006 yılında revize edilen 2872 Sayılı Çevre Kanunun amacı ise bütün canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını sağlamaktır. Çevrenin korunmasına, iyileştirilmesine ve kirliliğin önlenmesine ilişkin genel ilkeler Kanun metninde yer aldığı şekliyle aşağıdaki gibidir;

a) Başta idare, meslek odaları, birlikler ve sivil toplum kuruluşları olmak üzere herkes, çevrenin korunması ve kirliliğin önlenmesi ile görevli olup bu konuda alınacak tedbirlere ve belirlenen esaslara uymakla yükümlüdürler.

b) Çevrenin korunması, çevrenin bozulmasının önlenmesi ve kirliliğin giderilmesi alanlarındaki her türlü faaliyette; Bakanlık ve yerel yönetimler, gerekli hallerde meslek odaları, birlikler ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yaparlar.

c) Arazi ve kaynak kullanım kararlarını veren ve proje değerlendirmesi yapan yetkili kuruluşlar, karar alma süreçlerinde sürdürülebilir kalkınma ilkesini gözetirler.

d) Yapılacak ekonomik faaliyetlerin faydası ile doğal kaynaklar üzerindeki etkisi sürdürülebilir kalkınma ilkesi çerçevesinde uzun dönemli olarak değerlendirilir.

e) Çevre politikalarının oluşmasında katılım hakkı esastır. Bakanlık ve yerel yönetimler; meslek odaları, birlikler, sivil toplum kuruluşları ve vatandaşların çevre hakkını kullanacakları katılım ortamını yaratmakla yükümlüdür.

f) Her türlü faaliyet sırasında doğal kaynakların ve enerjinin verimli bir şekilde kullanılması amacıyla atık oluşumunu kaynağında azaltan ve atıkların geri kazanılmasını sağlayan çevre ile uyumlu teknolojilerin kullanılması esastır.

g) Kirlenme ve bozulmanın önlenmesi, sınırlandırılması, giderilmesi ve çevrenin iyileştirilmesi için yapılan harcamalar kirliten veya bozulmaya neden olan tarafından karşılanır. Kirlitenin kirlenmeyi veya bozulmayı durdurmak, gidermek veya azaltmak için gerekli önlemleri almaması veya bu önlemlerin yetkili makamlarca doğrudan alınması nedeniyle kamu kurum ve kuruluşlarınca yapılan gerekli harcamalar 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre kirlitenden tahsil edilir.

h) Çevrenin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi ve giderilmesi için uyulması zorunlu standartlar ile vergi, harç, katılma payı, yenilenebilir enerji kaynaklarının ve temiz teknolojilerin teşviki, emisyon ücreti ve kirlitme bedeli alınması, karbon ticareti gibi piyasaya dayalı mekanizmalar ile ekonomik araçlar ve teşvikler kullanılır.

ı) Bölgesel ve küresel çevre sorunlarının çözümüne yönelik olarak taraf olduğumuz uluslararası anlaşmalar sonucu ortaya çıkan ulusal hak ve yükümlülüklerin yerine getirilmesi için

gerekli teknik, idarî, malî ve hukukî düzenlemeler Bakanlığın koordinasyonunda yapılır. Gerçek ve tüzel kişiler, bu düzenlemeler sonucu ortaya çıkabilecek maliyetleri karşılamakla yükümlüdür.

j) Çevrenin korunması, çevre kirliliğinin önlenmesi ve çevre sorunlarının çözümüne yönelik gerekli teknik, idarî, malî ve hukukî düzenlemeler Bakanlığın koordinasyonunda yapılır. 2690 sayılı Türkiye Atom Enerjisi Kurumu Kanunu kapsamındaki konular Türkiye Atom Enerjisi Kurumu tarafından yürütülür.

2005 yılında kabul edilmiş olan 5346 Sayılı Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun kapsamında yenilenebilir enerji kaynaklarının elektrik enerjisi üretimi amaçlı kullanımının yaygınlaştırılması, bu kaynakların güvenilir, ekonomik ve kaliteli biçimde ekonomiye kazandırılması, kaynak çeşitliliğinin artırılması, sera gazı emisyonlarının azaltılması, atıkların değerlendirilmesi, çevrenin korunması ve bu amaçların gerçekleştirilmesinde ihtiyaç duyulan imalat sektörünün geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

Ayrıca, 5/2/2009 tarihli ve 5836 sayılı Kanunla onaylanması uygun bulunan Kyoto Protokolü, 7/5/2009 tarih ve 2009/14979 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla onaylanarak, 13 Mayıs 2009 tarih ve 27227 Sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır.

Yasal düzenlemelerin yanı sıra şirketler için son derece önemli olan, şirketlerin karlılık oranlarını da etkileyen ve aynı zamanda bir prestij unsuru olarak da kabul gören İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) da şirketlerin KSS için teşvik eden bir takım uygulamalar başlatmıştır. Bunların başında Kurumsal Yönetim Uyum Endeksi ve Sürdürülebilirlik Endeksi gelmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

SEMAYE PİYASALARI ve KURUMSAL SOSYAL SORUMLULUK

2.1. Sermaye Piyasaları ve Sosyal Sorumlu Şirket İmajı

Sermaye piyasaları, tasarruf sahibi olan kişilerin, yatırımları için mali desteğe ihtiyacı olan kişiler ile bir araya gelmesini sağlayan platformlardır. Parasız'a (2007: 23) göre sermaye piyasası, bir yılı aşan uzun vadeli yatırım araçlarının alınıp satıldığı piyasadır. Başka bir tanıma göre sermaye piyasası orta ve uzun vadeli fon arz ve talebinin karşılaştığı piyasalar şeklinde açıklanmaktadır (Aytekin, 2008: 743). Başlıca yatırım araçlarının başındaysa hisse senetleri, tahviller, varantlar, sertifikalar, sukuklar ve intifa senetler gelmektedir (Güçlü, 2015: 5-13).

İş dünyasında, değişen trendlerden sermaye piyasalarının da etkilenecek yatırımların bu yönde değiştiğini söylemek mümkündür. Artık birçok fonun, bir şirkete yatırım yapmadan önce, o şirketin toplumsal sorumluluk konusundaki performansını değerlendirmeye başladığı gözlemlenmektedir. Bu konuda piyasalarda ve borsalarda işlem gören duyarlı şirketlere yatırım yapanlara yardımcı olmak için birtakım endeksler oluşturulmuştur. Bu endekslerden en yaygın kullanılanlar arasında Dow Jones Sustainability Index ve FTSE4GOOD endeksler bulunmaktadır. Ayrıca, daha önceki bölümlerde de değinildiği gibi bu doğrultuda şirketlerin KSS performansını ölçmek adına bazı veri sistemler de geliştirilmiştir. Örneğin KLD; ABD Menkul Kıymetler Borsasında işlem gören şirketleri topluluk ilişkileri, çalışan ilişkileri, ürün, çevre, kadınlar ve azınlıklara karşı tutum gibi konularda denetleyen bir veritabanıdır. Fortune ise kurumun sosyal davranışlarını idari bir sistematik içerisinde değerlendirir. Bir diğer yaygın veri tabanı olan CSID, Kanada Menkul Kıymetler Borsasında işlem gören şirketleri denetlerken topluluk, çevre, çalışan ilişkileri, kurumsal yönetim, ürün ve iş süreçleri gibi faktörler üzerinden bir değerlendirme yapar.

1980'ler itibariyle, Türkiye' de sermaye piyasalarının büyümesinin hız kazanmasıyla da, piyasalarda güven inşa edecek ve bu güveni koruyacak, rekabet koşullarını sağlayarak haksız rekabetin önüne geçmek, piyasalarda düzenleme ve denetimi sağlamak, kamuoyuna bilgilendirmek gibi amaçlara yönelik bağımsız bir kurum olarak Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) kurulmuştur. Burada işlem gören şirketlerin KSS performanslarını değerlendirmek amacıyla oluşturulmuş olan Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyumu Raporu ve Sürdürülebilirlik Endeksleri

yatırımcılara bu anlamda rehberlik etmektedir. Söz konusu başlıklar çalışmanın ilerleyen bölümünde ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Şirketlerin bu endekslerde yer alıyor olması şirketleri KSS uygulamaları ve raporları ile ilgili denetlenmesini sağlar. Diğer taraftan bir şirketin KSS politika ve uygulamaları ile bir endekte yer almayı tercih ediyor olması bu şirketi diğer şirketlerden ayırıcı bir özelliktir ki bu da yatırımcılara yönelik KSS iletişiminin en önemli parçalarından biridir.

2.2. Türkiye Sermaye Piyasası Kurulu ve Borsa İstanbul

1981 yılında 2499 sayılı SPK Kanunun kabul edilmiştir. Kanunun amacı; tasarrufların menkul kıymetlere yatırılarak halkın iktisadi kalkınmaya etkin ve yaygın bir şekilde katılmasını sağlamak ve sermaye piyasasının güven, açıklık ve kararlılık içinde çalışmasını, tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarının korunmasını düzenlemek ve denetlemektir.¹¹

Sermaye piyasasının güven, şeffaflık ve kararlılık içinde çalışabilmesi ve tasarruf sahiplerinin başka bir deyişle yatırımcıların haklarının korunmasını sağlayabilmek adına Kurulun bazı temel amaçları bulunmaktadır. Bu amaçlar, Kurulun resmi web sitesinde belirtildiği şekli ile aşağıdaki gibidir;

- Sermaye piyasalarını ve kurumların işleyiş kurallarını belirlemek,
- Piyasada fon kullanan şirketlerin belli kurallara uygun olarak en iyi şekilde yararlanmalarını sağlamak,
- Sermaye piyasasına yatırım yapan tasarruf sahiplerinin hak ve yararlarını korumak,
- Piyasaların adil ve etkin çalışmasını sağlamaktır.

Esas sözleşmesi SPK tarafından hazırlanan Borsa İstanbul A.Ş., sermaye piyasasındaki borsaları tek bir çatı altına toplamak amacıyla 3 Nisan 2013 tarihinde kurulmuştur. Borsa İstanbul'un amacı; "Kanun hükümleri ile ilgili mevzuat kapsamında, sermaye piyasasında işlem gören araçların, kambiyo, kıymetli madenler ve taşların; ayrıca Sermaye Piyasası Kurulu tarafından uygun görülen sözleşmeler ve belgelerin güvenli ve zahmetsiz bir şekilde dürüst, doğru, şeffaf ve sürekli istikrarın olduğu bir platformda alım satım işlemlerinin gerçekleştirilmesini sağlamaktır. Bunun yanı sıra Borsa İstanbul' un ana faaliyet alanları da aşağıdaki gibidir;

¹¹<http://www.spk.gov.tr/indexcont.aspx?action=showpage&menuid=0&pid=0> erişim tarihi: 30.11.2016

- Söz konusu alım satım işlemlerini sonuca bağlayacak şekilde aynı ortamda buluşturmak veya bu işlemlerin buluşturulmasını kolaylaştırmak,
- Meydana gelen fiyatların tespitini yaparak bu fiyatları piyasalar ve diğer sistemlerde ilanını gerçekleştirmek amacıyla teşkilatlanmış başka pazar yerleri kurmak ve/veya geliştirmek,
- Yukarıda adı geçen pazarları, diğer borsaları ve piyasaları yönetmek ve/veya işletmektir.¹²

Borsa İstanbul, yatırımcılarının tahvil-bono ve hisse senedi piyasalarında meydana gelen hareketleri izleyebilmeleri amacıyla söz konusu piyasalara ilişkin endeksler oluşturmuştur. Hisse senedi endeksleri, şirketlerin “piyasa performansı” ile ilgili bilgi veren bir göstergedir. Bu hesaplama yapılırken, endeksler kapsamında bulunan hisse senedi fiyatları göz önünde bulundurulur.

2.3. Borsa İstanbul’un “Sosyal Sorumlu Şirket” Yaklaşımı

Son zamanlarda, sermaye piyasalarıyla ilgili birçok kurumun gündeminde sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk kavramları önemli bir yer tutmaya; dolayısıyla şirketler sosyal sorumluluk stratejileri de içeren raporlar hazırlamaya başlamıştır.

Bu bağlamda, şirketlerin sosyal sorumlu ve sürdürülebilir faaliyetler içinde bulunması ve bu durumu kamu ile paylaşması noktasında borsaların teşvik edici bir rol üstlendiği gözlemlenmektedir. Başka bir deyişle borsalar da; yeşil fonlar, karbon borsalar ve sürdürülebilirlik endeksleri gibi uygulamalar ile şirketlerin bu alandaki performanslarının gelişimine destek olmaktadır.

Türkiye’de de SPK’nın ilk kez 2003 yılında yayınladığı ve 2005’te revize ettiği “Kurumsal Yönetim İlkeleri” çalışması, sermaye piyasaları tarafından kurumsal sürdürülebilirlik yaklaşımına yönelik atılan ilk ve önemli bir adımdır. 3 Ocak 2014 tarihinde 28871 sayılı Resmi Gazete’ de yayınlanan Tebliğ’in ekinde bulunan Kurumsal Yönetim İlkeleri ‘pay sahipleri, kamu aydınlatma ve şeffaflık, menfaat sahipleri, yönetim kurulu’ olmak üzere dört ana bölümden oluşmaktadır.

Pay Sahipleri konusu özellikle Türkiye Cumhuriyeti mevzuatı ve OECD Kurumsal Yönetim İlkeleri arasındaki uyumsuzluğu azaltarak, anonim şirketlerde pay sahibi olan hissedarların şirket yönetimi ile etkili ve yeterli iletişim kurmalarına olanak sağlayacakları

¹²<http://www.borsaistanbul.com/kurumsal/borsa-istanbul-hakkinda/hakkimizda> erişim tarihi: 10.12.2016

şekilde düzenlemeler açısından önem taşımaktadır. Bu başlık altında, pay sahiplerinin haklarının korunması da amaçlanmaktadır (SPK, 2005: 7-8). Kurumsal Yönetim İlkeleri'nin ilk başlığı olan 'pay sahipleri' konusu altında bulunan 7 alt başlıkta pay sahiplerinin haklarının korunmasının yanı sıra haklarının geliştirilmesine yönelik de önlemler alınmıştır. Bu başlıklar; Bilgi Alma ve İnceleme Hakkı, Azlık Hakları, Payların Devri, Genel Kurula Katılım Hakkı, Kar Payı Hakkı, Oy Hakkı, Pay Sahipliği Haklarının Kullanımının Kolaylaştırılmasıdır.

Kamuyu Aydınlatma ve Şeffaflık, Kurumsal Yönetim İlkeleri'nin ikinci başlığıdır ve pay ve menfaat sahiplerine doğru, eksiksiz, analiz edilebilir ve anlaşılır, zamanında ve erişilebilir bilgiler sunulmasını amaçlamaktadır (SPK, 2005: 20). Ancak aynı zamanda, açıklanan bilgilerin şirketin ticari sırrı olmaması gerekmektedir. Bu bölüm de Kamuyu Aydınlatma Esas ve Araçları, Faaliyet Raporu ve İnternet Sitesi olmak üzere üç başlıktan oluşmaktadır.

Menfaat Sahipleri, şirketin amaçlarına ulaşması için ya da şirket faaliyetleri ile ilgili olan çalışanlar, müşteriler, tedarikçiler, sendikalar ve çeşitli sivil toplum kuruluşları ile alacaklılar gibi kişi, kurum ya da çıkar grupları şeklinde tanımlanmaktadır. Çalışanlar, şirketin karar mekanizmasına da dahil edilmelidir. Çalışanları ilgilendiren konularda çalışanlar ve sendikaların da görüşüne başvurulmalıdır. Şirketin personel alım politikası olmalı ve eşit işe eşit fırsatlar sunulmalıdır. Ayrıca çalışanlara yönelik bilgi ve becerilerini arttıran eğitim programları da yapılmalıdır.

Yönetim Kurulu, üye sayısı beşten az olmamakla birlikte Yönetim Kurulunda icra görevi olan ve olmayan üyelerden oluşur. Üyelerinin çoğunluğu icrada görevli olmayan üyelerden yani şirket idari faaliyetlerinde görevli olmayan kişilerden oluşur. Yine icrada görevli olmayan üyeler arasında da başka bir şekilde etki altında kalmayacak nitelikteki bağımsız üyelerin bulunması da son derece önemlidir. Bağımsız üye sayısına bir zorunluluk getirilmiştir. Buna göre bağımsız üyeler ikiden az olmamalı ve yönetim kurulu üye sayısının ise en az üçte biri kadar olmalıdır. Yönetim kurulunda olan bağımsız üyelerin tarafsız üye oldukları gerçeğinden hareketle şirketlerin kurumsal yönetim ilkelerini uygulama kararı aldıklarında yönetim kurulu sayıları ile ve bağımsız üye sayılarının arttırılması gerekmektedir. Ayrıca yönetim kurulunun çalışmalarını daha verimli ve sağlıklı yürütebilmesi amacıyla bazı komiteler oluşturulmalıdır ki bu komitelerin yapıları yönetim kurulunun dolayısıyla şirketin profesyonel bir yaklaşım sergileyerek çalıştığının önemli bir göstergesidir. Komite başkanları yönetim kurulunun bağımsız üyeleri arasından seçilmelidir. Bu gereklilik kurumsal yönetim ilkelerinin uyulması zorunlu olan ilkelerindendir.

SPK ayrıca yıllık faaliyetlerini raporlarında ayrı bir birim olarak yer alacak şekilde “Kurumsal Yönetim Uyum Raporu”nun hazırlanmasını, halka açık şirketler için zorunlu tutmuştur. Bu raporda, SPK’nın yayınladığı Kurumsal Yönetim İlkeleri’nde belirlenen prensiplerden uygulananlar ile uygulanmayanların belirtilmesi, uygulanmayanlarla ilgili uygulamama gerekçelerinin açıklanması da beklenmektedir (Sansar, 2015:77). Bunun yanı sıra şirketlerin Kurumsal Yönetim İlkelerine uyumunu değerlendiren Kurumsal Yönetim Endeksi oluşturulmuştur.

Ayrıca, Borsa İstanbul ve Ethical Investment Research Services Limited (EIRIS) arasında bir işbirliği protokolü oluşturulmuştur. EIRIS, 30 yıldan fazla bir süredir çevre, sosyal gelişim ve yönetim alanlarında küresel ölçekte varlık sahiplerine, yöneticilere ve endeks hesaplayıcılarına hizmet vermekte olan ve merkezi Londra’ da bulunan bağımsız bir araştırma şirketidir.

Borsa İstanbul ve EIRIS protokolü ile meydana gelen platformun amacı; çevresel, sosyal, kurumsal yönetim alanlarında oluşabilecek riskler ile ilgili politika oluşturma sürecinde şirketlere rehberlik eden ve şirketlerin sürdürülebilirlik politikalarına ilişkin bilgileri yatırımcı ile paylaşan bir sistem oluşturmak için Sürdürülebilirlik Endeksinin hesaplanmasının sağlanmasıdır. Bu hesaplama yapılırken, şirketlerin sosyal, çevresel ve yönetim konularındaki performansları baz alınmaktadır. İmzalanan protokole göre EIRIS, Borsa İstanbul şirketlerini uluslararası sürdürülebilirlik kriterlerini göz önüne alarak değerlemeye tabi tutmakta ve değerlemelerde yalnızca “kamuya açık” bilgiler kullanılmaktadır. Bu kapsamda alınan değerlendirme hizmeti maliyeti ise Borsa İstanbul tarafından karşılanmaktadır.¹³

Borsa İstanbul, aynı zamanda Global Compact ve UN Principles of Responsible Investmentes girişimlerine üye olarak sürdürülebilirlik alanındaki uygulamaları daha yakından takip etme imkanını elde etmiştir.

Borsa İstanbul’ da işlem gören şirketleri sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk uygulamalarını yönetim modellerine dahil etmelerini sağlamak için ayrıca oluşturduğu Kurumsal Yönetim Endeksi ve Sürdürülebilirlik Endeksi bulunmaktadır.

2.3.1. Kurumsal Yönetim Endeksi

Borsa İstanbul, SPK tarafından belirlenen Kurumsal Yönetim İlkelerine özendirmek, benimsetmek ve şirketlerin bu ilkelere uyumunu arttırmakla birlikte derecelendirme ihtiyacını ortadan kaldırmak amacı ile endeks kuralları belirlenmiş ve nasıl çalışacağına dair bir duyuru

¹³<http://www.borsaistanbul.com/endeksler/bist-pay-endeksleri/surdurulebilirlik-endeksi> erişim tarihi: 11.12.2016

yayınlanmıştır (Kayacan, 2007: 57). 2007 yılında da SPK tarafından yetkilendirilmiş olan kuruluşlarca derecelendirmelerin yapıldığı BİST Kurumsal Yönetim Endeksi oluşturulmuştur.

BIST Kurumsal Yönetim Endeksi, Yakın İzleme Pazarı ile C ve D listeleri hariç payları BİST pazarlarında işlem görmekte olan şirketleri kapsamaktadır. Endeks, kurumsal yönetim ilkeleri uyum notu 10 üzerinden en az 7 ve her bir ana başlık itibarıyla 10 üzerinden en az 6,5 olan şirketlerin fiyat ve getiri performansının ölçülmesi amacıyla oluşturulmuştur.

Şirketlerin kurumsal yönetim ilkelerine uyumu ile ilgili yapılan değerlendirme SPK tarafından belirlenen derecelendirme kuruluşlarının listelerinde mevcut olan kuruluşlarca gerçekleştirilir. Başka bir deyişle, söz konusu şirketlerin Kurumsal Yönetim İlkeleri uyum notu bu derecelendirme kuruluşları tarafından verilmektedir. Bu kapsamda derecelendirme yapmaya yetkili sadece iki derecelendirme kuruluşu mevcuttur. Bunlardan biri, Türkiye’de kurulmuş olan SAHA Kurumsal Yönetim ve Kredi Derecelendirme Hizmetleri A.Ş.’dir. Bir diğeri ise, Türkiye’de derecelendirme faaliyeti yapması kabul edilmiş uluslararası bir derecelendirme kuruluşu olan Risk Metrica Group Inc.’dir (Sıvacıoğlu, 2008: 145).

İlk kez 31.08.2007 tarihinde hesaplanmaya başlanan Kurumsal Yönetim Endeksi’nin başlangıç değeri de 48.082,17’dir. BIST Kurumsal Yönetim Endeksi kapsamında olan şirketlerin derecelendirme notlarına, Kamuyu Aydınlatma Platformu’nda bulunan şirket açıklamalarından ulaşılabilmektedir.

2.3.2. Sürdürülebilirlik Endeksi

Borsa İstanbul tarafından yayınlanan BIST Sürdürülebilirlik Endeksi Temel Kurallarına göre endeks, Borsa İstanbul’da işlem görmekte olan ve kurumsal sürdürülebilirlik performansları üst seviyedeki şirketlerin yer alacağı bir endeks oluşturularak Türkiye’de ve Borsa İstanbul şirketleri içinde sürdürülebilirlik konusunda anlayış, bilgi ve uygulamaların artmasını sağlamak amacıyla oluşturulmuştur.

4 Kasım 2014 tarihi itibarı ile, XUSRD koduyla hesaplanmaya başlayan BIST Sürdürülebilirlik Endeksi’nin başlangıç değeri, 98.020,09’dur. BIST Sürdürülebilirlik Endeksi’nin Kasım-Ekim ayları olmak üzere yılda bir endeks dönemi bulunmaktadır. Endeks ilk defa 2014 yılında yayınlanmış ve sadece BIST 30 endeksi içerisindeki şirketler değerlemeye alınmıştır. İkinci defa, 2015 yılından yayınlanmış ve bu sefer BIST 50 endeksinde bulunan şirketler değerlemeye tabi tutulmuştur. 2016 yılında değerlemeye tabi olan şirketlerin listesi, yine BIST 50 endeksi ve ek olarak BIST 100 şirketleri içinden gönüllü olanları içine alacak şekilde

genişletilmiştir. Her yıl Aralık ayında "Değerlemeye tabi şirketler listesi" revize edilir ve liste, Borsa İstanbul tarafından resmi web sitesinde duyurulur.

Şirket paylarının, Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alabilmesi "Endeks Seçim Kriterleri"ndeki eşik gösterilen değerlerin üstünde olması ile mümkündür. Söz konusu kriterler çevre, kurumsal yönetim ve sosyal olmak üzere üç ana başlık altında incelenir.

Bu kapsamda Çevre Kriterlerinin altında; çevre politikası, çevre yönetim sistemleri, biyoçeşitlilik politikası ve iklim değişikliği politikası başlıkları vardır ve bu çerçevede değerlendirilmektedir. Çevre Kriterleri; üst, orta ve düşük etki düzeyindeki şirketler olarak üç kategoriye ayrılmıştır ve değerlemede kullanılan eşik değerler şirketlerin bulunduğu kategorilere göre farklılık gösterir.

Kurumsal Yönetim Kriterleri kapsamında, yönetim kurulu yapısı ve rüşvetle mücadele olmak üzere iki alt başlık altında değerlendirilir. Söz konusu kriterler için şirketler herhangi bir kategoriye ayrılmadan tümü için aynı eşik değerleri kullanılarak değerlendirilmeye tabi tutulurlar.

Son olarak Sosyal Kriterler, insan hakları politikaları ve stratejileri ile güvenlik ve sağlık başlıkları altında incelenir. Burada da insan hakları ile ilgili değerlendirme sırasında şirketler üst, orta ve düşük etki düzeyine göre farklı eşik değerlere tabi iken, sağlık ve güvenlik konusunda tüm şirketler aynı eşik değere göre değerlendirilmeye tabi tutulmaktadır.

2.4. Şirketler Açısından Borsa İstanbul ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk İlişkisi

2008 yılında BM Kalkınma Programı ve AB katkılarıyla Kurumsal Sosyal Sorumluluk Derneği tarafından gerçekleştirilen araştırmaya göre KSS, özellikle sağlık ve eğitim gibi alanlarda hedef kitlesinin başta çocuk, engelli ve kadın olarak belirlendiği konulara yönelik gerçekleştirilen hayırseverlik faaliyetleri ya da sponsorluk uygulamaları şeklinde kabul görmüştür. Ancak sürdürülebilirlik kavramının dünyada gittikçe popülerleşerek şirketlerin yönetim prensipleri arasına girmesinin de etkisiyle Türkiye'de de faaliyet gösteren şirketler, artık hayırseverlik faaliyetlerinden fazlasını yapmaların gerektiğinin farkına varmış ve KSS uygulamalarını şirket politikaları olarak benimseyip bu doğrultuda bir takım adımlar atmaya başlamışlardır (Türkiye'de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Değerlendirme Raporu, 2008: 3). Bu noktada Türkiye'nin ilk ve tek menkul kıymetler borsası olan Borsa İstanbul da şirketlerin KSS davranışlarını destekleyen uygulamalar başlatarak hem şirketlere bu yönde rehberlik ve danışmanlık etmeye başlamış hem de şirketlerin kurumsallaşmasını sağlayacak platformlar oluşturmuştur.

Değişen yönetim trendleri ile birlikte, Borsa İstanbul da ekonomik faaliyetlerini çevresel, sosyal ve kurumsal yönetim kavramları ile birlikte ele almakta, bu çerçevede yaklaşımlar sunan uygulamalar ve projeler geliştirerek paydaşları olan şirketler ve yatırımcılara kurumsal sosyal sorumluluk alanında fayda sağlamaktadır.

Bu kapsamda oluşturmuş olduğu Kurumsal Yönetim Uyum İlkeleri ve Kurumsal Yönetim Uyum Endeksi, şirketlerin yönetim ve iş modellerinin çeşitli alanlarda sürdürülebilir ve sosyal sorumluluk kaygısı taşıyan faaliyetler olması yönünde teşvik etmektedir.

Ayrıca, 2013 yılında “sürdürülebilirlik alanında yapılan çalışmaların sonuca dönük ve etkili bir şekilde gerçekleştirilmesi konusunda değerlendirmeler yapmak ve sürdürülebilirlik konusunda atılacak müşterek adımların tartışılmasına imkân sağlayacak bir paylaşım ağı yaratmak amacıyla” STK, kamu otoriteleri ve uluslararası kuruluşların da üye olabileceği Sürdürülebilirlik Platformu kurulmuştur (Sansar, 2015: 83).

Yine Borsa İstanbul tarafından işlem gören şirketler ve yatırımcıların KSS uygulamalarının kolaylaştırılmasına yönelik gerçekleştirilen bir diğer proje ise 2014 yılında oluşturulan Sürdürülebilirlik Rehberi’dir. Rehber, sürdürülebilirlik ve ilgili kavramlara ilişkin tanımlar içermesinin yanı sıra şirketlere bu alanda kılavuzluk etmeyi amaçlamaktadır.

Sürdürülebilirlik Platformu ve Rehberi’nden sonra 2014 yılında oluşturulan BİST Sürdürülebilirlik Endeksinin hesaplanmaya başlanmasıyla kurumsal risklerini ve fırsatlarını etkin bir şekilde yöneten şirketlere rekabet avantajı yaratılmıştır. Ayrıca, şirketlere sermaye çekmek ve finansman sağlamak amacıyla üzerine yeni yatırım ürünleri geliştirilebilen ve yatırım yapılabilir bir endeksin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Endeks; şirketlerin, küresel ısınma, doğal kaynakların tükenmesi, su kaynaklarının azalması, sağlık, güvenlik, istihdam gibi Türkiye ve dünya için önemli olan sürdürülebilirliğe ilişkin meselelere nasıl yaklaştıklarını ortaya koymakta, yaptıkları faaliyetlerin ve aldıkları kararların bağımsız bir gözle değerlendirilmesini ve bir anlamda tescil edilmesini sağlamaktadır.

Endeks, şirketlere kurumsal sürdürülebilirlik performanslarını yerel ve küresel anlamda karşılaştırma imkanı vermektedir. Endeks ile ayrıca iyileştirme yapmak ve yeni hedefler belirlemek için bir performans değerlendirme aracı sunulmuş olup kurumsal şeffaflık ve hesap verebilirlikleri ile sürdürülebilirlik konularına ilişkin risk yönetim becerilerini geliştirme imkanı sağlanmış olmaktadır. Bunun da şirketler için bir rekabet fırsatı yaratacağı, endekse alınan şirketlerin kamuoyu nezdinde bilinirliklerinin ve itibarlarının artacağı düşünülmektedir.

Endeks, yatırımcılar için sürdürülebilirlik ve kurumsal sosyal sorumluluk ilkelerini benimseyen şirketleri ayırt edip bu şirketlere yatırım yapmalarını sağlayacak bir araç, varlık yöneticileri için de sürdürülebilirlik ilkelerine dayalı fonlar, borsa yatırım fonları ve yapılandırılmış ürünler gibi çeşitli finansal ürünler çıkarmaları için bir gösterge sunmaktadır.

Günümüzde sorumlu yatırımların büyük bir kısmı kurumsal yatırımcılar tarafından gerçekleştirilmektedir. Sürdürülebilirlik endeksi bu alanda yatırım yapan fonların kurulmasını teşvik edecek, endekse dahil olan şirketlerin bu tür fonlardan pay almasını kolaylaştıracaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BİST ENDEKSLERİNİN KSS RAPORLAMASINA ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Kanada merkezli Globe Scan araştırma şirketi tarafından gerçekleştirilen “CSR Monitor” adlı uluslararası araştırmanın Türkiye ayağında yapılan araştırmaya göre kurumsal vatandaşlık kavramı Türkiye’de yüksek tanınırlığa sahip olmasına rağmen, şirketlerde çevre ve çalışma hakları konuları ile ilgili bir varlık gösterememektedirler. (Türkiye’de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Değerlendirme Raporu, 2008: 7). 2016 yılında AB mali katkısıyla gerçekleştirilen Herkes İçin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projesi kapsamında hazırlanan Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlaması Ulusal İnceleme Raporu’na¹⁴ göre de şirketler; başta eğitim, sağlık, çevre, aile içi şiddet, kadın hakları gibi konularda hayırseverlik ve sponsorluk faaliyetlerini KSS olarak tanımlarken toplumun şirketlerden beklentisinin de yine bu yönde olduğu görülmektedir. Ancak raporda, şirketlerin çoğunda söz konusu faaliyetleri toplumla daha hızlı ve etkin iletişim kurmak için kullandıkları, bu konuları şirket politikalarına entegre etmedikleri belirtilmiştir. Buna karşın bazı şirketler ise hem kendi iş faaliyetlerini hem de toplumsal gelişmeyi ve kalkınmayı güçlendirme adına önemli bir çaba göstermektedir. Buna ek olarak, ABD ve Avrupa’dakine benzer şekilde borsada işlem gören şirketler kurumsal sosyal sorumluluk konusunda çok daha fazla paydaşın beklentisine cevap verme baskısı altındadır.

Araştırma, Türkiye’deki KSS raporlarını uluslararası standartlarda ortaya konan ve tanımlanan temel sosyal sorumluluk kategorileri çerçevesinde incelemektedir. Paydaşlarına sosyal performanslarını ve üstlendikleri sosyal sorumluluk projelerini aktarırken, bir başka deyişle KSS iletişimi sürecinde, şirketlerin hangi unsurları daha fazla ortaya koydukları da bu araştırmayla ortaya konmuş olacaktır. Araştırma borsada işlem gören şirketlerin daha fazla paydaş denetim ve yaptırımına maruz olmasından dolayı daha yüksek sosyal performans gösterecekleri varsayımı ile BİST 50, BİST Kurumsal Yönetim Endeksi ve BİST Sürdürülebilirlik Endeksi’nde yer alan şirketlere odaklanmıştır.

¹⁴<http://tisk.org.tr/wp-content/uploads/2016/04/CSR.pdf> erişim tarihi: 29.03.2017

Türkiye’ de sosyal sorumluluk raporlamaları yapan şirketlerin, KSS uygulamalarını tamamen kendi iç motivasyonları ile gerçekleştirmiş olmaları beklentisi ile hareket ettikleri varsayılmıştır.

Ayrıca, uluslararası standartlar baz alınarak söz konusu iki endekste yer alan şirketlerin KSS uygulamaları ile BİST 50 listesinde işlem gören şirketlerin uygulamalarının karşılaştırılması yapılmıştır. Bu yolla, şirketlerin BİST Kurumsal Yönetim Endeksi ve Sürdürülebilirlik Endeksi’nde yer alıyor olmalarının KSS performanslarına etkisi de sorgulanmıştır. Bu kapsamda, araştırma sorusu aşağıdaki gibi belirlenmiştir;

Sürdürülebilirlik ve Kurumsal Yönetim Endeksleri’nde yer alıyor olmaları şirketlerin KSS iletişimini olumlu yönde etkiler mi?

Araştırmaya yönelik oluşturulan alt sorular aşağıdaki gibidir;

1. Şirketlerin yer aldıkları endeksler KSS iletişimi bağlamında hazırladıkları raporlara etki etmekte midir?
2. Türkiye’de en kurumsallaşmış KSS uygulamalarını yürüten şirketlerin raporlarında uluslararası standartlardaki unsurlar ne ölçüde yer almaktadır?
3. Söz konusu şirketlerin raporlarında hangi unsurlar/alanlar/konular ön plana çıkmaktadır?

Araştırma kapsamında, BİST Kurumsal Yönetim Endeksi ve Sürdürülebilirlik Endeksi’nde işlem gören şirketlerin Türkiye’deki en iyi KSS uygulaması yapan şirketler olduğu varsayılmıştır. BİST 50, Kurumsal Yönetim Endeksi ve Sürdürülebilirlik Endeksi içinde işlem gören şirketlerin uluslararası standartlar baz alındığında hangi endekste olan şirketlerin gerçek anlamda başarılı olduğu ve bu başarının söz konusu endeksler ile ilişkisi incelenerek endekslerin KSS iletişimi kapsamında faydalı olup olmadığı, faydalı olduysa hangi endeksin daha etkili olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

BİST 50, Ulusal Pazar ile Kurumsal Ürünler Pazarında işlem gören gayrimenkul yatırım ortaklıkları ve girişim sermayesi yatırım ortaklıklarının hisse senetlerinden, belirlenen şartlara göre seçilen 50 hisse senedinden oluşmaktadır (İMKB Endeksleri, 2010: 3). Kurumsal Yönetim Endeksi ve Sürdürülebilirlik Endeksi ile ilgili açıklama da bir önceki bölümde ayrıntılı olarak yapılmıştır.

3.2. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada betimleyici içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizi iletişim eylemlerini tartışmayı sağlayan bir araç olarak tanımlanabilmektedir. Dolayısıyla KSS iletişimi

kapsamında şirketler tarafından hazırlanan ve resmi web sitelerinde yer alan KSS, sürdürülebilirlik ve türevi raporlar baz alınarak gerçekleştirilen bu çalışmada da araştırma yöntemi olarak nicel analiz yöntemi benimsenmiştir.

Tablo 3.1 Web Sitelerinde Sosyal Sorumluluğa Yer Veren Şirket Dağılımları

	BİST 50 Endeksi 22 Şirket	BİST 50 Endeksi + Kurumsal Yönetim Endeksi 13 Şirket	BİST 50 + Sürdürülebilirlik Endeksi + Kurumsal Yönetim Endeksi 7 Şirket	BİST 50 + Sürdürülebilirlik Endeksi 8 Şirket	Kurumsal Yönetim Endeksi 27 Şirket
Web Sitesinde KSS'ye Yer Veren Şirketler	14	8	7	6	10

KSS iletişimi kapsamında her üç endeks listesinde işlem gören şirketlerin tamamının raporlar dışında, web sitelerinde de KSS vizyonu ve bu alanda gerçekleştirdikleri faaliyetlere yer verdiği saptanmıştır. Bunun yanı sıra Hem Sürdürülebilirlik Endeksinde Hem de Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan 8 şirketten de 6'sının; Sadece Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan 27 Şirketten 10'unun; Sadece BİST 50 Endeksi'nde yer alan 22 Şirketten 14'ünün ve Hem BİST 50 Endeksi Hem de Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan 13 Şirketten 8'inin KSS'ye web adreslerinde yer ayırdığı tespit edilmiştir.

Janis'e göre (1949: 425) içerik analizi; araştırmayı yapan kişi tarafından iddia edilen yargıların bilimsel bir şekilde ortaya koyulmasını sağlar. Bunu yaparken, işaretler sınıflandırılarak söz konusu işaretlerin ortaya koyduğu yargıların içeriği açık bir şekilde formüle edilen kurallar çerçevesinde değerlendirilir. Weber ise (1989: 5) içerik analizini şöyle tanımlamaktadır; metnin yorumunun bir takım işlemlerin sonucunda ortaya çıkarılan bir araştırma metodudur ve söz konusu yorum, mesajın kendisi, göndereni ve alıcısı ile ilgilidir. Başka bir tanımda içerik analizi metin içindeki karakterlerden sistematik bir şekilde tarafsız sonuçlar elde edebilmek amacıyla kullanılan bir araştırma tekniğidir (Stone ve ark. 1966: 213).

İçerik analizinin, farklı disiplinlerde pek çok soruya cevap arayan ve sık kullanılan bir araştırma yöntemi olduğunu söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra içerik analizinin birçok tanımı olmasının yanı sıra her birinin bulunduğu iki ortak nokta yöntemin sistematik ve tarafsız olması gerekliliğidir. Ayrıca analiz sonrası elde edilen sonucun bilimsel olarak kabul edilebilmesi için bulguların ve ortaya çıkan yargıların genellenebilir olması da son derece önemlidir (Koçak ve Arun, 2006: 22)

İçerik analizi nicel ve nitel olmak üzere iki başlık altında uygulanmaktadır. Araştırmada nicel içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Böylece, kantitatif bulgular ortaya konularak ulaşılan sonuçların nesnel verilere dayanan ve genellenebilir olmasının sağlanması hedeflenmiştir. Nicel içerik analizi yöntemi modeli olarak, iki veya daha fazla değişken arasındaki ilişki ya da etkileşimi incelemek amacı ile kullanılan bağlantısal model tercih edilmiştir.

Bu kapsamda, BİST Kurumsal Yönetim Endeksi ve Sürdürülebilirlik Endeksi'nde işlem gören şirketlerin KSS davranışları üzerine bir araştırma yapılmış ve BİST 50'de işlem gören ancak diğer iki endekste yer almayan şirketler kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Araştırmada, KSS uygulamaları uluslararası standartlar baz alındığında en başarılı olan şirketlerin hem BİST Kurumsal Yönetim Endeksi ve hem de Sürdürülebilirlik Endeksi'nde işlem gören şirketler olması beklenmiştir.

Bu noktadan hareketle, şirketler toplamda 16 kategori kapsamında incelenmiştir. Bu kategoriler ve içerikleri aşağıdaki gibi tanımlanmıştır;

Tablo 3.2 Araştırma Kategorileri

Üst Düzey Yaklaşım	Şirketlerin yönetim kurulunun yaklaşımı ve konuyla ilgili tutumları değerlendirilmiştir. Üst düzey yaklaşım kategorisinde değerlendirilen şirketlerin yönetim kurulu başkan ve/veya üyelerinin, araştırma kapsamında alınan raporlarda görüş konun önem ve gerekliliğine atıfta bulunan görüş bildirmiş olması yeterli sayılmıştır.
Fırsat Eşitliği	Bu başlık (1) ayrımcılık (cinsiyet, etnik/dinsel, engeller), (2) ücret ve (3) kariyer gelişimi olmak üzere <i>üç alt kategoriye</i> ayrılmıştır. Başlık altında değerlendirme yapılırken, raporlarda söz konusu terimler taranmıştır.
Disiplin Uygulamaları	Şirketlerin ceza ve ödüllendirme prosedürleri incelenmiş ve söz konusu terimlere raporda yer verilip verilmediğine ilişkin araştırma yapılmıştır.
İnsana Yakışır İş	Şirketin insan hakları ve/veya çalışan haklarını gözetten bir tutum sergileyip sergilemediği araştırılmıştır. Bu kapsamda raporlarda insana yakışır iş, çalışan hakları ya da insan haklarına saygılı olmak ve/veya uygun davranmak terimleri taranmıştır.
Çalışma	Bu kategoride çalışma saatleri ile ilgili net bir ifade kullanan şirketler dikkate

Saatleri	alınarak değerlendirilmiştir.
Örgütlenme ve Toplu Sözleşme Hakkı	Şirket raporunda açık ve net bir ifade ile örgütlenme ya da toplu sözleşme hakkına atıfta bulunmuş olan şirketler değerlendirmeye alınmıştır.
Paydaşlar	Paydaş terimini açıkça kullanan şirketler değerlendirilmiştir. Yine bu başlık altında paydaşlarına ayrıca tanımlayan şirketler için (1) tedarikçi, (2) kamu kurumu, (3) STÖ, (4) çalışan, (5) bayi ve (6) müşteriler olmak üzere altı alt kategori oluşturulmuştur. Adı geçen ifadeleri kullanmalarına rağmen söz konusu aktörleri “paydaş” olarak tanımlamayan şirketler için değerlendirme yapılmamıştır.
Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele	Raporda net olarak rüşvet ve/veya yolsuzlukla mücadele kavramlarını kullanan şirketler değerlendirmeye alınmıştır.
Hizmet ve Ürün Kalitesi	Bu başlık altında şirketlerin ürün ya da hizmet kalitesi ile ilgili bilgi içeren ifadeleri dikkate alınmıştır. Bu kapsamda somut bir gösterge olması açısından kalite belgesi sahibi olan ve/veya kalite ile ilgili platformlara üye olma kriterleri taranmıştır.
Etik ve Dürüstlük	Bu kategori de etik ve dürüst olduklarını sadece (1) beyan eden şirketler, konuyla ilgili (2) beyanat hazırlayarak bunu raporlarında paylaşan şirketler ve bu alanda oluşturulan (3) standartlara uygunluğu bulunan (belge, üyelik, raporlama vb.) şirketler olmak üzere üç alt kategoriye ayrılmış ve araştırmanın bu bölümü söz konusu üç başlığa göre gerçekleştirilmiştir.
Çevreye Saygı	Şirketler konuyla ilgili (1) beyanları ve/veya kendilerine yönelik açılan (2) dava ve/veya sahip oldukları (3) kalite belgesi taraması yapılarak değerlendirilmiştir.
Ar-Ge ve Teknoloji Kullanımı	Raporda Ar-Ge yaptıklarını beyan eden ve/veya teknolojik donanım, yeterlilik ve alandaki gelişmeleri takip eden tutumlarından bahseden şirketler değerlendirmeye alınmıştır.

Ürün Sorumluluğu	Üretim yapan şirketlerin ürünlerinin müşteri ile buluşmasının ardından şirketin ürün takibini yapması ve/veya bunun için ayrıca müşteri hizmetleri birimi oluşturan ve/veya müşteri geri bildirimleri alan şirketler bu kapsamda değerlendirilmiştir.
İş Sağlığı ve Güvenliği	Raporda açık ve net bir şekilde şirketin sahip olduğu iş sağlığı ve güvenliği uygulamaları/sertifikalari/belgelerine değinen şirketler değerlendirmeye alınmıştır.
Üye Olunan ve İşbirliği Yapılan STÖ	Üye olduğu ve çalışmalarına katıldığı STÖ' ler ile ilgili bilgi veren şirketler dikkate alınmış ve değerlendirilmiştir.
Topluma Katkı	Bu kategoride şirketin, (1) bağışçılık, (2)sponsorluk, (3) proje yönetimi ve (4) çalışan gönüllülüğü alt kategorilerinde sosyal katkı gerçekleştirip gerçekleştirmediği incelenmiştir. Topluma Katkı” üst başlığı altında yer alan proje yönetimi başlığında ayrıca hangi konularda proje gerçekleştirildiği de incelenmiştir. Bu kapsamda, çevre, iklim değişikliği, kültür sanat, engelli, çocuk, kadın, gençlik, enerji, sağlık, eğitim, tarım, turizm ve iş geliştirme kategorileri oluşturulmuştur.

Çalışma, Borsa İstanbul'un 22.07.2015 tarihli listeleri baz alınarak hazırlanmış ve bu tarihten itibaren 2016 yılı Eylül ayı tarihine kadar şirket raporlarının okuma ve analizleri yapılmıştır. İçerik analizi araştırması yukarıdaki tabloda belirtilen kategoriler altında yapılmıştır. Böylece, daha önce de belirtildiği gibi adı geçen endekslerde yer almaları dolayısıyla Türkiye'nin en kurumsallaşmış ve en iyi KSS uygulamalarına sahip olduğu varsayılan şirketlerin gerçekte uluslararası KSS standartları ile ne kadar örtüştüğü tespit edilirken KSS iletişimleri kapsamında raporlarında hangi başlıklara yer verdikleri sonucuna da ulaşılmıştır.

Tablo 3.3 Başlıklarına Göre Rapor Dağılımları

Rapor Başlıkları	BİST 50 Endeksi 22 Şirket	BİST 50 Endeksi + Kurumsal Yönetim Endeksi	BİST 50 + Sürdürülebilirlik Endeksi + Kurumsal Yönetim	BİST 50 + Sürdürülebilirlik Endeksi 8 Şirket	Kurumsal Yönetim Endeksi 27 Şirket
------------------	-------------------------------------	---	--	--	--

		13 Şirket	Endeksi 7 Şirket		
Sürdürülebilirlik Raporu	5	8	4	5	3
KSS Raporu	0	1	1	1	0
Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporu	15	13	7	8	26
Faaliyet Raporu	20	13	7	8	26

Sürdürülebilirlik Raporu başlığı ile raporlama yapan şirket sayısı tüm endekslerde toplamda 25'tir. Bunların 3 adedi sadece Kurumsal Yönetim Endeksi'nde, 4 adedi Sürdürülebilirlik Endeksi'nde ve 5 adedi de her iki endekste de işlem gören şirketlerdir. Ayrıca 11 şirketin de hem BİST 50 Endeksi hem de Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer almakta olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Kurumsal Yönetim Endeksi'nde işlem gören bir şirketin ki bu şirket aynı zamanda BİST 50 Endeksi içinde de yer almaktadır, 2016 yılı sonunda Sürdürülebilirlik Rapor yayınlacağı bilgisi paylaşması dikkat çekmiş ve söz konusu tarihte tekrar kontrol edildiğinde paylaştığı gözlemlenmiştir. Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporu ve Faaliyet Raporlarını ise ilk 3 sütunda yer alan endekslerde işlem gören şirketlerin tamamının hazırladığını; Sadece BİST 50'de yer alan iki ve Sadece Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan bir şirket haricinde tüm endekslerde işlem gören istisnasız tüm şirketler tarafından yayınlandığı saptanmıştır. Söz konusu şirketlerden biri dahil olduğu holding grubunun içinde yer aldığından ve bu şirkete özel ayrı bir raporlama yapılmadığından ki bu şirket BİST 50 Endeksi'ndeki iki şirketten biridir; diğer iki şirketin ise internet sitesine ulaşamadığından araştırmaya dahil edilememiştir. Bu kapsamda sürdürülebilirlik başlığını kullanan şirketlerin de en yüksek oranda Kurumsal Yönetim Endeksi ve Sürdürülebilirlik Endeksi'nde işlem gören şirketler olduğu saptanmıştır. Yani şirketlerin söz konusu iki endekste yer alıyor olmaları raporlarını hazırlarken sürdürülebilirlik ve KSS başlıklarını kullanmalarında etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır ki söz konusu şirketlerin raporlarını hazırlarken başta GRI olmak üzere uluslararası düzenlemelere uygun bir format kullandıkları gözlemlenmiştir. Sürdürülebilirlik ve KSS başlığını kullanmayan şirketlerin rapor içeriklerinin ise BİST'te yer aldıkları endeksler bazında BİST tarafından hazırlanan formatları kullandıkları saptanmıştır.

Araştırmada, şirketlerin raporları dışında KSS uygulamalarını resmi web sitelerinde paylaşma ve konu ile ilgili sitede ayrı bir bölüm ya da sekme ayrılıp ayrılmadığı ile ilgili de bir inceleme yapılmıştır. Bu kapsamda, hem Kurumsal Yönetim Endeksi içinde hem de BİST 50 içinde işlem gören şirketlerin 8 adedi, Kurumsal Yönetim Endeksi içinde yer alan şirketlerin 10 adedi ve Sürdürülebilirlik Endeksi dahilinde işlem gören şirketlerin 7 adedinin ayrıca her iki endekste de yer alan 6 şirketin web sitelerinde KSS çalışmalarına yer verdiği tespit edilmiştir.

3.3. Araştırmanın Sınırlılığı

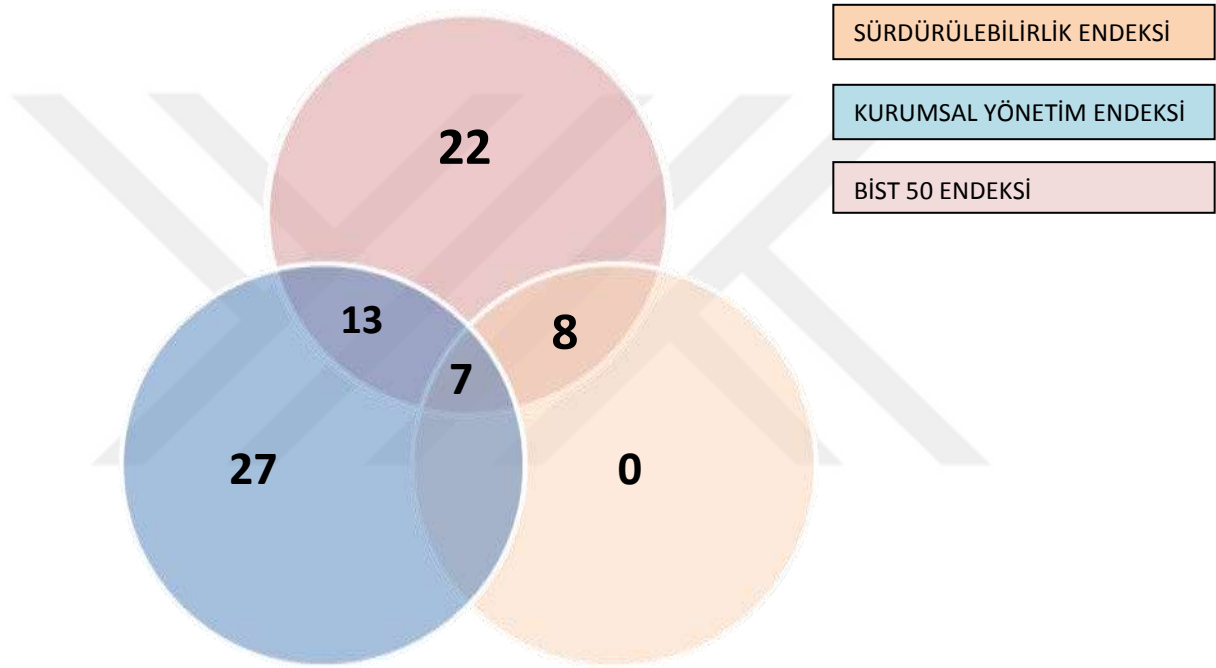
Araştırma, şirketlerin kamuya açıkladıkları raporlar baz alınarak gerçekleştirilmiştir. Bununla birlikte şirketlerin denetim raporları, operasyonları ve saha uygulamaları ya da ilgili diğer iletişim çalışmaları araştırmanın dışında bırakılmıştır. Şirketlerin resmi web sitelerinde paylaştıkları raporlar başlıklarına göre öncelik sırası ile KSS Raporu, Sürdürülebilirlik Raporu, Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporu ve Faaliyet Raporu olmak üzere incelenmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde bahsedildiği üzere KSS iletişim yöntemlerinin önemli araçları arasında şirket raporları ve resmi web siteleri yer almaktadır. Aynı zamanda KSS uygulamaları ve raporlar şirketler için ekstra maliyet arttırıcı faaliyetler olarak değerlendirildiği için bu alanda yapılan çalışmaların da paydaşlar tarafından bilinir olması amacıyla şirketler söz konusu raporlara önem vermekte ve özen göstermektedirler. Bu sebeple, Raporlarda paydaşlar ile paylaşılacak üzere bu alanda yapılan tüm çalışmaların eksiksiz ve doğru bir şekilde yer aldığı var sayılmaktadır. Dolayısıyla, şirketlerin kendi beyanatlarından oluşan raporlar, dolayısıyla şirketlerin KSS algı, tutum ve davranışları ile ilgili en ayrıntılı bilgiye erişebileceğimiz iletişim araçları olarak kabul edilmiştir.

Diğer taraftan, çalışmanın raporlar üzerinden gerçekleştirilmesi, araştırmanın şirketlerin beyan ettiği ve paydaşları ile paylaştığı bilgiler ile sınırlı kalınmasına sebep olmaktadır. Bu durum da araştırmanın kısıtlılığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca şirketlerin raporlarda paylaştıkları bilgi ve beyanların da doğru ve gerçek olduğu kabul edilerek araştırma gerçekleştirilmiştir. Bunların yanı sıra şirketler tarafından retorik bir durum geliştirilmiş olması da ihtimal dahilinde olup çalışmanın kısıtlılığı çerçevesinde değerlendirilmiştir. Yani şirketlerin raporlarda kendi dillerini geliştirerek aslında yapmadıkları ancak yaptıklarını düşündükleri ya da düşündürmek istediklerini beyan etmiş olabileceği gibi zaman zaman kendileri ile çelişen söylemler kullanmış olmaları da söz konusudur.

3.4. Araştırma Bulguları

Temmuz 2015 tarihli BİST 50 Endeksi, Kurumsal Yönetim Endeksi ve Sürdürülebilirlik Endeksi listelerinde işlem gören şirketler araştırma kapsamına dahil edilmiştir. Söz konusu tarihte, BİST 50 Endeksi'nde tanımı gereği 50, Kurumsal Yönetim Endeksi'nde 48 ve Sürdürülebilirlik Endeksi'nde ise 15 şirket bulunmaktadır. Bu şirketlerden bir kısmı birden fazla endekste yer alması sebebi ile toplamda 77 adet şirket araştırmaya dahil edilmiştir. Söz konusu dağılım aşağıdaki şemada gösterilmiştir;

Şekil 3.1 Endeksler Arası Şirket Dağılımları

Şekil 3.1’de görüldüğü üzere sadece BİST 50 Endeksi’nde işlem gören şirket sayısı 22 ve sadece Kurumsal Yönetim Endeksi’nde işlem gören şirket sayısı ise 27’dir. Bunun yanı sıra 13 şirketin hem BİST 50 Endeksi hem Kurumsal Yönetim Endeksi’nde, 8 şirketin hem BİST 50 Endeksi hem Sürdürülebilirlik Endeksi’nde ve 7 şirketin de her üç endekste de işlem gördüğü saptanmıştır. Ayrıca sadece Sürdürülebilirlik Endeksi’nde işlem gören şirket bulunmadığı, söz konusu endekste işlem gören şirketlerin aynı zamanda diğer iki endekste de yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır.

“Şekil3.1 Endeksler Arası Şirket Dağılımları” şemasında da belirtildiği üzere bir şirket birden fazla endekste yer alabilmektedir. Bu sebeple şirket mükerrer sayımından kaçınmak amacıyla bulguların paylaşıldığı tablolar beş sütundan oluşturulmuştur. Bu doğrultuda sadece

BİST 50 Endeksi'nde yer alan 22 şirket için “Sadece BİST 50 Endeksi'nde Yer Alıp Diğer Endekslerde Yer Almayan (22 Şirket)” sütunu, hem BİST 50 hem de Kurumsal Yönetim Endeksi listesinde yer alan şirketler için “Hem BİST 50 Endeksi'nde Hem de Kurumsal Yönetim Endeksi'nde Yer Alan (13 Şirket)” sütunu, sadece Kurumsal Yönetim Endeksi'nde işlem gören şirketler için “Sadece Kurumsal Yönetim Endeksi'nde Yer Alan Şirketler (27 Şirket)”, her üç endeks içinde yer alan şirketler için Sürdürülebilirlik Endeksi'nde olmaları dikkate alınarak “Sürdürülebilirlik Endeksi (7 Şirket)” ve hem Kurumsal Yönetim hem de Sürdürülebilirlik Endekslerinde yer alan şirketler için ise “Her İki Endekste Yer Alan Şirketler (8 Şirket)” sütunu oluşturulmuştur.

Tablo 3.4Uluslararası Standartlara Göre Belirlenmiş Kategorilerde Şirketlerin KSS Performans Değerlendirmeleri

Kategori	BİST 50 Endeksi 22 Şirket	BİST 50 Endeksi + Kurumsal Yönetim Endeksi 13 Şirket	BİST 50 + Sürdürülebilirlik Endeksi + Kurumsal Yönetim Endeksi 7 Şirket	BİST 50 + Sürdürülebilirlik Endeksi 8 Şirket	Kurumsal Yönetim Endeksi 27 Şirket
Disiplin Uygulamaları	4	8	4	5	11
İnsana Yakışır İş	17	13	7	7	23
Çalışma Saatleri	3	6	2	2	1
Örgütlenme ve Toplu Sözleşme Hakkı	9	9	6	6	10
Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele	7	8	6	6	5
Hizmet ve Ürün Kalitesi	16	11	7	7	16
Ar-Ge ve Teknoloji Kullanımı	15	11	5	5	15
Ürün Sorumluluğu	14	11	5	5	16
İş Sağlığı ve Güvenliği	15	13	7	7	16
Herhangi bir STÖ Üyeliği	5	10	5	5	4

Daha önceki bölümlerde belirtilen uluslararası standartlar baz alınarak oluşturulan kategorilere göre yapılan değerlendirmede her üç endekste yer alan şirketlerinin tamamının

insana yakışır iş prensibine uygun davrandığı tespit edilmiştir. Bununla beraber sadece Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan şirketlerin 23'ünün; sadece BİST 50'de yer alanlardan 13 şirketin; hem Sürdürülebilirlik Endeksi'nde hem de Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan şirketlerin 7'sinin ve hem BİST 50 Endeksi'nde hem de Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan şirketlerin de tamamının aynı prensibe uygun hareket ettiği saptanmıştır. İnsana yakışır iş prensibi başta GRI raporlama sistemi, KİS, ILO sözleşmelerine bağlı olarak SA 8000 ve ISO 26000 olmak üzere birçok platformda değinilen ve gözetilen bir konu olması dolayısıyla önem arz etmektedir. İnsan hakları ve çalışan haklarına saygılı ve uyumlu hareket eden şirketlerin bu durumu raporlarına da yansıtarak sosyal sorumluluk iletişimleri kapsamında mesaj içeriklerinde bu konuya da yer verdikleri gözlemlenmiştir. Ayrıca bu tablo özelinde, tüm endeksler toplamında en yüksek orana sahip olması konuyla ilgili en dikkat çekici özellik olarak kaydedilmiştir.

Disiplin uygulamaları kategorisinin ise Sürdürülebilirlik, Kurumsal Yönetim ve BİST 50 Endeksi ve her üç endekste de yer alan şirketlerin raporlarında daha yüksek oranda yer aldığı tespit edilmiştir. Sadece BİST 50 ve sadece Kurumsal Yönetim Endekslerinde yer alan şirketlerin büyük bir oranının raporlarında konuyla ilgili bir ifadeye rastlanmamıştır. Şirketlerin raporlarında bu konuya yer vermemiş olması disiplin uygulamalarının olmadığını göstermemesinin yanı sıra, disiplin uygulamasına sahip olsa bile bunu raporlarına dahil etmemiş olmaları konuyu KSS düzeyinde ele almadıkları ile ilgili bir fikir vermektedir. Bu noktada, şirketlerin Sürdürülebilirlik ve/veya BİST 50 ile birlikte Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alıyor olmaları disiplin uygulamaları konusunda daha duyarlı olduğu ve bu tutumlarını paydaşları ile paylaşma ihtiyacı hissettikleri sonucunu da ortaya çıkarmıştır.

Örgütlenme ve toplu sözleşme hakkı ILO sözleşmeleri, SA 8000 ve GRI girişiminde şirketlere yüklenen sorumlulukları arasındadır ve tüm endekslerde işlem gören şirketler içinde toplam 34 şirketin raporlarında bu konuya yer verdiği saptanmıştır. Her üç endekste ve hem Sürdürülebilirlik Endeksi hem de Kurumsal Yönetim Endeksi'nde 6'şar şirketin; sadece Kurumsal Yönetim Endeksi'nde işlem gören şirketlerden 10 adedinin; hem Kurumsal Yönetim Endeksi hem de BİST 50 ve Sadece BİST 50'de işlem gören şirketlerde de 9'ar adedinin örgütlenme ve toplu sözleşme hakkına değindiği ortaya çıkmıştır.

Tüm Endeksler kategorisinde ve hem Sürdürülebilirlik Endeksi hem de Kurumsal Yönetim Endeksi'nde 6'şar; Sadece Kurumsal Yönetim Endeksi'nde işlem gören 5; hem Kurumsal Yönetim Endeksi hem de BİST 50'de işlem gören 8 ve sadece BİST 50'de işlem gören 7 şirketin de raporlarında rüşvet ve yolsuzluk konusuna değindikleri saptanmıştır. Adı geçen

konu da yine ISO 26000, KİS, GRI ve ulusal mevzuatlarla teşvik edilmesi dolayısıyla şirketlerin sosyal sorumluluk iletişimi kapsamında raporlarında rüşvet ve yolsuzlukla ilgili bilgi vermiş olmaları önem arz etmektedir.

İş sağlığı ve güvenliği konusu da yine ulusal mevzuatla teşvik edilirken ISO 26000, SA 8000 ve GRI girişimine de yer alıyor olması konuyu araştırma kapsamına dahil ederek şirket raporlarında değinilmesi beklenen konulardan biri haline getirmiştir. Her üç endekste yer alan ve hem Sürdürülebilirlik Endeksi hem de Kurumsal Yönetim Endeksi'nde olan 7'şer; sadece Kurumsal Yönetim Endeksi'nde işlem gören 16 ve Sadece BİST 50'de işlem gören 15 şirketin raporlarında konuya yer verildiği saptanmıştır. Ayrıca hem Kurumsal Yönetim Endeksi hem de BİST 50'de işlem gören şirketlerin tamamı raporlarında iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili bilgi paylaşımında bulunmuştur.

Şirketler *STÖ üyeliği* bazında incelendiğinde de, Sürdürülebilirlik ve/veya BİST 50 ile birlikte Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan şirketlerin raporlarında konuyla ilgili ifadelere daha yüksek oranda yer verdikleri saptanmıştır. Sadece Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alanların ise sadece BİST 50 Endeksi'nde yer alan şirketlere oranla görece daha yüksek seviyede STÖ üyeliği ile ilgili bilgiye yer verdiği tespit edilmiştir. Bu kapsamda STÖ üyeliğinin de Sürdürülebilirlik ve/veya BİST 50 ile birlikte Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan şirketler tarafından KSS uygulamaları çerçevesinde değerlendirip raporlarına dahil edildiği gözlemlenmiştir.

Araştırma kapsamında yapılan karşılaştırma sonucunda *örgütlenme ve sözleşme hakkı* ile *rüşvet ve yolsuzlukla mücadele* konularına da Sürdürülebilirlik ve/veya BİST 50 ile birlikte Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan şirketlerin diğer şirketlere kıyasla daha yüksek oranda raporlarında yer verdikleri saptanmıştır. Bu kapsamda şirketlerin adı geçen kategori başlıklarına ilişkin konulara yönelik bir politika ya da uygulamalarının olmadığı sonucuna ulaşamayacağı gibi bu konular ile ilgili bir uygulamaları varsa dahi bunu raporlarına dahil etmeyerek konuları KSS düzeyinde ele almadıkları ve/veya paydaşları ile paylaşma gereği duymadıkları sonucu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3.5 Fırsat Eşitliği İlkesini Uygulayan Şirketlerin Dağılımı

Kategori	BİST 50 Endeksi 22 Şirket	BİST 50 Endeksi + Kurumsal Yönetim Endeksi 13 Şirket	BİST 50 + Sürdürülebilirlik Endeksi + Kurumsal Yönetim Endeksi 7 Şirket	BİST 50 + Sürdürülebilirlik Endeksi 8 Şirket	Kurumsal Yönetim Endeksi 27 Şirket
Ayrımcılık (cinsiyet, bedensel/etnik/dinsel, engeller)	15	13	7	7	23
Ücret	11	13	7	7	24
Kariyer Gelişimi	14	13	7	8	25

Fırsat eşitliği ilkesi kendi içinde ayrımcılık, ücret ve kariyer gelişimi olmak üzere üç alt başlığa ayrılmıştır. Ayrıca ayrımcılık alt ilkesi cinsiyet ve bedensel/etnik/ dinsel ayrımcılık özelinde incelenmiştir. Ayrımcılık ilkesine değinen raporların çoğunlukla cinsiyet ayrımcılığı üzerinde durduğu saptanmıştır. Bu kapsamda her üç endekste de yer alan şirketlerinin tamamı her üç alt kategoriye de raporlarında yer vermiştir. Aynı durum hem BİST 50 hem de Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan şirketler için de geçerlidir. Hem Sürdürülebilirlik hem de Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan şirketlerin de kariyer gelişimi ile ilgili raporlarında bilgi verdiği diğer iki kategoriye ise 7 şirketin değindiği gözlemlenmiştir. Son olarak Sadece Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan şirketler bazında da konuya değinen şirketlerin sayısı oldukça yüksek çıkmış olup ayrımcılık 23, ücret 24 ve kariyer gelişimi 25 şirket tarafından raporlara dahil edilmiştir.

Kapsadığı konular ile birlikte fırsat eşitliği ilkesi GRI girişimi, ILO sözleşmeleri, SA 8000, ISO 26000 standardında gözetilen konulardan biri olduğundan şirketlerin KSS iletişimi çerçevesinde raporlarında bu konuya değinmiş olmaları önem arz etmektedir. Bu sebeple araştırma kapsamına alınan konulardan biri olan fırsat eşitliği ve alt başlıklarının şirketler tarafından da önemsenerek, yüksek oranda raporlarda yer aldığı dolayısıyla sosyal sorumluluk iletişimini oluşturan konulardan biri olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3.6 Etik ve Dürüstlük İlkesini Uygulayan Şirketlerin Dağılımı

Kategori	BİST 50 Endeksi 22 Şirket	BİST 50 Endeksi + Kurumsal Yönetim Endeksi 13 Şirket	BİST 50 + Sürdürülebilirlik Endeksi + Kurumsal Yönetim Endeksi 7 Şirket	BİST 50 + Sürdürülebilirlik Endeksi 8 Şirket	Kurumsal Yönetim Endeksi 27 Şirket
Beyan	17	13	7	8	26
Beyanat	15	13	7	8	24
Standartlara Uygunluk	5	9	5	4	4

Etik ve dürüstlük ilkesi üç alt başlığa ayrılarak raporlar incelenmiştir. Bu kapsamda şirketlerin faaliyetlerinde etik ve dürüst davrandıklarını sadece beyan etmeleri, şirketin etik kurallar vb. başlıklı beyanat yayınlamış olmaları ve konuyla ilgili herhangi bir standart kapsamında mevcut çalışmalarının olması konuları göz önünde bulundurularak rapor analizleri yapılmıştır. Her üç endekte işlem gören şirketlerin tamamının hem beyanda bulunduğu hem de beyanat yayınladıkları saptanmış, 5'inin de uluslararası standartlar kapsamında çalışma gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir. Hem Kurumsal Yönetim Endeksi'nde hem de Sürdürülebilirlik Endeksi'nde işlem gören şirketlerin ve hem BİST 50 hem de Kurumsal Yönetim Endeksi'nde işlem gören şirketlerin tamamının da yine beyan ve beyanatlarının olduğu standartlara uygunluk başlığı ile ilgili de sırasıyla 4 ve 9 şirketin raporlarında yer aldığı gözlemlenmiştir. Sadece Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan şirketlerin ise 26'sının beyana, 24'ünün beyanata ve 4'ünün bir standart çerçevesinde faaliyet gösterdiklerine dair ifadeler yer verilmiştir. Son olarak sadece BİST 50 Endeksi'nde yer alan şirketlerin 17'sinin raporlarında, etik davrandıkları, 15'inin beyanat yayınladıkları ve 4'ünün de standartlar ile ilgili bilgi verdiği tespit edilmiştir.

Ayrıca Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan tüm şirketlerin Kurumsal Yönetim İlkeleri Uyum Raporu hazırladıkları ve bu rapor başlıklarından birinin de "Etik ve Dürüstlük" olduğu göz önüne alınmalıdır. Şüphesiz ki bu durum da şirketlerin raporlarında bu konuya

değmelerini sağlayan bir faktör olduğu söylenebilir. Diğer taraftan söz konusu başlık doğrudan GRI girişiminde ve dolaylı olarak diğer rapor ve inisiyatiflerde de yer alması şirketlerin konuyu KSS iletişimi kapsamına almalarında etkili bir rol oynamıştır.

Tablo 3.7 Çevreye Saygı İlkesini Uygulayan Şirketlerin Dağılımı

Kategori	BİST 50 Endeksi 22 Şirket	BİST 50 Endeksi + Kurumsal Yönetim Endeksi 13 Şirket	BİST 50 + Sürdürülebilirlik Endeksi + Kurumsal Yönetim Endeksi 7 Şirket	BİST 50 + Sürdürülebilirlik Endeksi 8 Şirket	Kurumsal Yönetim Endeksi 27 Şirket
Beyan	17	13	7	8	23
Dava	6	6	0	0	6
Standartlara Uygunluk/Belge Sahibi	8	11	5	8	8

Bu kategoride bir alt başlık olan “dava” konusu, şirketlerin çevre konusunda hukuki sorumluluk taşıma bilinçlerini araştırmak amacıyla oluşturulmuştur. Dolayısıyla, raporda “dava açılmıştır” ya da “dava açılmamıştır” ifadelerinin kullanılması yeterli kabul edilmiştir. Beyan alt başlığı ise çevreye duyarlı faaliyetler gerçekleştirdiğini beyan eden şirketleri temsil etmektedir. Herhangi bir belge ya da standarda uygun faaliyet gerçekleştirdiğini ifade eden şirketler ise standartlara uygunluk/belge sahibi başlığı altında değerlendirilmiştir. Bu kapsamda, şirket verileri 3.4no’lu tabloda verilmiş olup, Kurumsal Yönetim Endeksi listesinde işlem gören 23 şirket çevreye saygılı faaliyette bulunduklarını belirtirken, 6 şirket haklarında açılan dava olmadığını ifade etmiş ve 8 şirketin de çevre belgesine sahip olduğu tespit edilmiştir. Her üç endekste de yer alan şirketlerden hiç biri dava ile ilgili raporlarında olumlu ya da olumsuz bilgi vermemiş, tamamı çevreye saygılı davrandıklarını beyan etmiş ve 5 şirket de konuyla ilgili belge sahibi olduğunu ifade etmiştir. Hem Kurumsal Yönetim hem de Sürdürülebilirlik Endekslerinde yer alan şirketlerin tamamı çevreye saygılı davrandıklarını beyan etmiş ve konuyla ilgili belgelerinin olduğunu belirtmişken hiç biri dava ile ilgili bir bilgiye raporlarında yer vermemişlerdir. Sadece

BİST 50 Endeksi’nde işlem gören şirketlerden 17’si çevreye saygılı davrandığını, 6’sı haklarında açılmış dava olmadığını beyan ederken 8 şirket belge sahibi olduğunu ifade etmiştir. Hem BİST 50 hem de Kurumsal Yönetim Endekslerinde bulunan 13 şirket çevreye saygılı olduğunu beyan etmiş, 11 şirket belge sahibi olduğunu ifade etmiştir. Haklarında dava açıldığını ifade eden şirket sayısı 6 iken, bu şirketlerden bir tanesi dava sonucu ÇED iptali gerçekleştiğini de belirtmiştir. Ayrıca, belgesi olduğunu beyan eden şirketler incelendiğinde ağırlıklı olarak ISO 14000, ISO 14001 ve Çevre Yönetim Sistemleri kalite belgelerinin olduğu saptanmıştır.

Tablo 3.8 Şirket Tanımlarına Göre Paydaş Kategorileri

Kategori	BİST 50 Endeksi 22 Şirket	BİST 50 Endeksi + Kurumsal Yönetim Endeksi 13 Şirket	BİST 50 + Sürdürülebilirlik Endeksi + Kurumsal Yönetim Endeksi 7 Şirket	BİST 50 + Sürdürülebilirlik Endeksi 8 Şirket	Kurumsal Yönetim Endeksi 27 Şirket
Kamu Kurumu	4	6	6	4	4
STÖ	5	8	6	5	8
Tedarikçi	3	8	5	6	3
Müşteri	4	8	6	6	5
Çalışan	5	9	6	6	4
Bayi	1	4	1	3	1

Raporlarda, tabloda kategorize edilmiş ya da edilmemiş aktörleri kullanmadan sadece paydaş kavramının kullanımına sıkça rastlanmıştır. Araştırma kapsamında paydaşlar kamu kurumu, STÖ, tedarikçi, müşteri, çalışan ve bayi alt başlıkları altında incelenmiştir. Tablo 3.5’te görüldüğü üzere STÖ’ler tüm başlıklar içinde toplamda bütün şirketler tarafından en çok paydaş olarak tanımlanan alt başlık olarak tespit edilmişken, bayi alt başlığının ise en düşük oranda paydaş olarak tanımlandığı saptanmıştır. Ayrıca raporlarda medya, akademi, hissedarlar, finans kuruluşları ve iştiraklerin de paydaş olarak tanımlandığı gözlemlenmiştir.

Ayrıca, “paydaş” kavramını kullanmadan yukarıda adı geçen aktörler ile işbirliği içinde olduğunu ifade eden şirketlere rastlanırken, “paydaş” kavramını kullanarak kimler ile işbirliği

gerçekleştirdiklerini ifade etmeyen şirketler de saptanmıştır. Sadece Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan şirketler içinde 13 tanesi paydaş kavramını kullanmış ancak herhangi bir aktöre atıf yapmamış ve 4 tanesi de yukarıda adı geçen aktörlere yer vermiş ancak bu aktörleri paydaş kavramı ile tanımlamamıştır. Her üç endeks listesinde işlem gören şirketlerde 2 ve BİST 50 Endeksinde 4 şirkette paydaş kavramının kullanıldığı saptanmış ancak paydaş olarak gösterilen bir aktöre rastlanmamıştır. Söz konusu kullanımlar yukarıdaki tablodaki hesaplamalara dahil edilmemiştir.

Bu kapsamda, Kamu Kurumlarını paydaş olarak tanımlayan her üç endekste ve BİST 50 ve Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan şirketlerden 6'şar tane şirket; hem Sürdürülebilirlik Endeksi hem de BİST 50 Endeksi, BİST 50 Endeksi ve Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan şirketler içinde de 4'er tane şirket tespit edilmiştir. Sürdürülebilirlik Endeksi ve Sadece BİST 50 Endeksi'nde yer alan şirketlerin 5'er adedi; Sadece Kurumsal Yönetim Endeksi ve hem Kurumsal Yönetim Endeksi hem de BİST 50 Endeksi'nde yer alan şirketlerden 8'er adedi; hem Sürdürülebilirlik Endeksi hem de Kurumsal Yönetim Endeksi'nde bulunan şirketlerden 6 ve Sadece BİST 50 Endeksi'nde yer alan şirketlerin de 5 adedinin STÖ'leri paydaş olarak tanımladığı saptanmıştır. Tedarikçileri, her üç endekste yer alan 6; sadece Kurumsal Yönetim Endeksi'nde ve sadece BİST 50 Endeksi'nde yer alan 3'er şirket; hem Sürdürülebilirlik Endeksi hem BİST 50 Endeksi'nde işlem gören 5 ve hem Kurumsal Yönetim Endeksi hem de BİST 50 Endeksi'nde yer alan 8 şirketin paydaş olarak tanımladığı gözlemlenmiştir. Müşteriler her üç endekste yer alan şirketler içinden ve hem Sürdürülebilirlik Endeksi hem Kurumsal Yönetim Endeksi'ndeki 6'şar; Sadece Kurumsal Yönetim Endeksi'nde 5; sadece BİST 50 Endeksi'nde 4 ve hem Kurumsal Yönetim Endeksi hem de BİST 50 Endeksi'nde 8 şirket tarafından paydaş olarak tanımlandığı saptanmıştır. Çalışanlarına paydaş olarak raporlarında yer veren şirketler ise Sürdürülebilirlik Endeksi ve hem Sürdürülebilirlik Endeksi hem Kurumsal Yönetim Endeksi'nde işlem gören 6'şar; Sadece Kurumsal Yönetim Endeksi'nde 4; sadece BİST 50 Endeksi'nde 5 ve hem Kurumsal Yönetim Endeksi hem de BİST 50 Endeksi'nde 9 şirket olduğu tespit edilmiştir. Son olarak Sürdürülebilirlik Endeksi'nde 3; hem Kurumsal Yönetim Endeksi hem de BİST 50 Endeksi'nde 4 ve geri kalan tüm endeks sınıflarında 1'er şirketin bayilerini paydaş olarak tanımladığı saptanmıştır.

Tablo 3.9 Topluma Katkı Boyutuyla Şirket Dağılımları

Kategori	BİST 50 Endeksi 22 Şirket	BİST 50 Endeksi + Kurumsal Yönetim Endeksi 13 Şirket	BİST 50 + Sürdürülebilirlik Endeksi + Kurumsal Yönetim Endeksi 7 Şirket	BİST 50 + Sürdürülebilirlik Endeksi 8 Şirket	Kurumsal Yönetim Endeksi 27 Şirket
Bağışçılık	17	13	7	7	25
Sponsorluk	3	9	6	6	5
Proje Yönetimi	9	9	6	5	7
Çalışan Gönüllülüğü	5	7	6	6	1

Topluma katkı boyutu şirketlerin sosyal alanda mali ve aynı destekleri ile gerçekleştirdikleri faaliyetler olup bu kategori de bağışçılık, sponsorluk, proje yönetimi ve çalışan gönüllülüğü olmak üzere dört alt kategoride incelenmiştir. Bu kapsamda şirketlerin en çok bağışçılık faaliyetleri ile topluma katkı sağladığı tespit edilmiştir.

Her üç endekste yer alan şirketler arasında 6, Sadece Kurumsal Yönetim Endeksi içinde yer alan şirketler içinde 25, hem Sürdürülebilirlik Endeksi hem de BİST 50 Endeksi içinde işlem gören şirketlerden 7, hem BİST 50 Endeksi hem de Kurumsal Yönetim Endeksi içinde yer alan şirketlerin 13, sadece BİST 50 Endeksi içinde yer alan şirketlerden ise 17 şirketin bağışçılık faaliyetlerini raporlarına yansıttıkları tespit edilmiştir. Her üç endeksteyen alan şirketler arasında 6, sadece Kurumsal Yönetim Endeksi içinde yer alan şirketler içinde 5, hem Sürdürülebilirlik Endeksi hem de BİST 50 Endeksi içinde işlem gören şirketlerden 6, hem BİST 50 Endeksi hem de Kurumsal Yönetim Endeksi içinde yer alan şirketlerin 9, sadece BİST 50 Endeksi içinde yer alan şirketlerden ise 3 şirketin sponsorluk faaliyetlerini raporlarında yer verdikleri saptanmıştır. Her üç endeks içinde yer alan şirketler arasında 6, sadece Kurumsal Yönetim Endeksi içinde yer alan şirketler içinde 7, hem Sürdürülebilirlik Endeksi hem de BİST 50 içinde işlem gören şirketlerden 5, hem BİST 50 Endeksi hem de Kurumsal Yönetim Endeksi ve Sadece BİST 50 Endeksi içinde yer alan 9’ar şirketin gerçekleştirdikleri projeleri raporlarında topluma katkı olarak paylaştıkları tespit edilmiştir. Son olarak çalışan gönüllüğüne raporlarında yer veren

şirketlerin 6'sar adedinin her üç endekste işlem gören ve hem Sürdürülebilirlik Endeksi hem de BİST 50 Endeksi, 5'inin sadece BİST 50 Endeksi, 7'sinin hem BİST 50 Endeksi hem de Kurumsal Yönetim Endeksi ve 1'inin sadece Kurumsal Yönetim Endeksi içinde yer alan şirketler olduğu saptanmıştır.

Raporlarında en yüksek oranda paydaş kavramını tüm alt kategorilerde kullanan şirketlerin Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketler olduğu saptanmıştır. Daha sonra hem Kurumsal Yönetim Endeksi hem de Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketler tarafından raporlarında paydaşlarına yer vermiş olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3.10 Konularına Göre Şirketlerin Toplumsal Katkıları

Kategori	BİST 50 Endeksi 22 Şirket	BİST 50 Endeksi + Kurumsal Yönetim Endeksi 13 Şirket	BİST 50 + Sürdürülebilirlik Endeksi + Kurumsal Yönetim Endeksi 7 Şirket	BİST 50 + Sürdürülebilirlik Endeksi 8 Şirket	Kurumsal Yönetim Endeksi 27 Şirket
Çevre	6	9	4	5	15
İklim Değişikliği	0	2	1	0	1
Kültür Sanat	5	8	5	5	14
Engelli	1	3	4	3	5
Çocuk	0	1	5	2	8
Kadın	0	4	3	0	1
Gençlik	0	2	2	2	2
Spor	4	7	6	4	10
Sağlık	3	3	3	1	8
Eğitim	13	8	4	6	19
Tarım	2	2	2	1	1
Turizm	0	1	0	0	0
İş Geliştirme	0	3	0	2	4
Diğer	5	11	3	2	5

BİST 50 Endeksi içinde şirketlerin en fazla eğitim alanında topluma katkı sağladığı saptanmış bunun yanı sıra gıda ve sosyal yardımlaşma konularında da faaliyetler saptanmış; ayrıca 2 şirkete ait vakıf kurulmuş olduğu da tespit edilmiştir. Her üç endekste işlem gören

şirketlerden ise en fazla katkının spor alanında yapılmış olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte kategorilerde yer alamayan altyapı, telekomünikasyon ve sosyal yardımlaşma konuları da yine şirketlerin sorumluluk üstlenerek faaliyetler gerçekleştirdikleri alanlar olarak tespit edilmiştir. Kurumsal Yönetim Endeksi'nde işlem gören şirketlerin en çok eğitim, çevre ve kültür-sanat alanlarında faaliyetler gerçekleştirdiği saptanmıştır ki bu durum açıkça diğer endekslerden de farklılık göstermektedir. Ayrıca, kategoriler içinde olmayan ancak şirketler tarafından katkı sağlanan konular; enerji, afet yönetimi, sosyal yardımlaşma, hayvan barınağı, alt yapı ve üst yapı, trafik, aile içi şiddet ve kırsal kalkınma olarak karşımıza çıkmıştır.

Tablo 3.11 Üst Düzey Yönetici Yaklaşımı

	BİST 50 Endeksi 22 Şirket	BİST 50 Endeksi + Kurumsal Yönetim Endeksi 13 Şirket	BİST 50 + Sürdürülebilirlik Endeksi + Kurumsal Yönetim Endeksi 7 Şirket	BİST 50 + Sürdürülebilirlik Endeksi 8 Şirket	Kurumsal Yönetim Endeksi 27 Şirket
Üst Düzey Yaklaşım	8	9	6	4	17

Ayrıca yapılan çalışmada üst düzey yönetici görüşünün şirketin KSS uygulamalarında belirleyici olması sebebi ile raporlarda şirket yöneticileri tarafından kaleme alınan mesajlar da incelenmiştir. Bu kapsamda, BİST 50 Endeksi'nde yer alan 8 şirket, Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan 17 şirket, BİST 50 ve Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan 4 şirket ve her üç endeks içinde de yer alan 6 şirketin KSS kavramına yönelik bir üst düzey yaklaşım içinde olduğu saptanmıştır. Yani söz konusu şirketlerin üst düzey yönetiminde bulunan kişiler KSS'yi önemsemekte ve dikkate almakta; konuyla ilgili çalışmalarını teşvik ve takip etmektedir. Bu kapsamda şirket yöneticilerinin raporlarında sosyal sorumluluk ya da sürdürülebilirlik içerikli bir mesaj vermiş olması ayırt edici özellik olarak kabul edilmiştir. Şirketlerin KSS ve raporlara ilişkin üst düzey yaklaşımları incelendiğinde ise Sürdürülebilirlik ve/veya BİST 50 ile birlikte Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan şirket yöneticilerinin diğer şirketlere kıyasla konuya yaklaşımlarında anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir. Bu kapsamda her üç endekste de yer alan şirketlerden biri hariç tamamının raporlarında şirket üst düzey yetkilisi tarafından bir mesaj içerdiği saptanmıştır. Bunun yanı sıra sadece Kurumsal Yönetim Endeksi, BİST 50 Endeksi ile Sürdürülebilirlik ve Kurumsal Yönetim Endekslerinde işlem gören şirketlerin de yarısından ve

yarıdan fazlasının benzer bir tutum içinde oldukları kaydedilmiştir. Mesaj içerikleri incelendiğinde ise yöneticilerin en sık ve yoğun olarak değindiği konuların sosyal sorumluluk, sürdürülebilirlik, inovasyon ve iklim değişikliği olduğu tespit edilmiştir. Herhangi bir endekte yer alıyor olmaları şirketlerin mesaj içeriklerinde anlamlı bir farklılığa sebep olmamakla birlikte bazı şirketlerin ayrıca karlılık oranları ve ekonomik büyümeye sağladıkları katkıdan bahsetmeleri de raporlarda dikkat çeken ayrıntılardan biri olmuştur. Sürdürülebilirlik Endeksi'nde işlem gören şirket raporlarında bazılarındaysa şirketlerin kurumsal vatandaşlık kimliklerini de vurguladıkları dikkat çekmiştir. Raporu KSS ya da Sürdürülebilirlik başlığı altında yayınlayan şirketlerin yönetici mesajlarının 1-2 sayfa aralığında olduğu tespit edilirken diğer başlıklar altında yayınlanan yönetici mesajlarının 1 sayfayı geçmediği göze çarpmıştır.

SONUÇ

Şirket raporları, araştırma kapsamında yukarıda belirtilen kategoriler üzerinden incelenmiş ve bu konuların raporlarda yer alma oranları birbirleri ile karşılaştırılarak farklı endekslerde yer alan şirketlerin, raporlarını KSS iletişiminde etkin bir şekilde kullanıp kullanmadığı ile ilgili bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma kapsamında şirketlerin yer aldıkları endeksler fark etmeksizin 4 kategori başlığının yüksek oranda raporlarda yer aldığı saptanmakla birlikte Sürdürülebilirlik Endeksi, hem Sürdürülebilirlik hem Kurumsal Yönetim Endeksi ve her üç endekste de işlem gören şirketler tarafından raporlara dahil edilip diğer şirketler tarafından raporlara dahil edilmeyen ya da kıyasla daha az yer alan başlıklar olduğu da tespit edilmiştir.

Bu kapsamda, şirketlerin en çok önem verdikleri kategori başlıklarının etik ve dürüstlük, çevreye saygı, insana yakışır iş ve fırsat eşitliği olduğu saptanmıştır. Araştırmada paydaş konusu ayrıca ele alınmış ve şirketlerin paydaş tutumları ile ilgili yer aldıkları endeksler bazında bir inceleme yapılmıştır. Şirketlerin; kamu kurumu, STÖ, medya, hissedarlar vb. aktörlere paydaş olarak atıfta bulunduğu saptanmıştır. Bu kapsamda tüm şirketler baz alındığında en yüksek oranda paydaş olarak işaret edilen aktörün STÖ'ler; en düşük oranda ise bayiler olduğu tespit edilmiştir. Bu kategori özelinde değerlendirildiğinde Sürdürülebilirlik ve/veya BİST 50 ile birlikte Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan şirketlerin paydaş kavramını raporlarında daha yüksek oranda kullandığı saptanmıştır. Raporlarda, şirketlerin toplumsal katkıları incelendiğinde; sponsorluk, bağışçılık, proje yönetimi ve çalışan gönüllülüğü boyutunda faaliyetler gerçekleştirdikleri ve tüm şirketler içinde bağışçılık faaliyetinin en yüksek orana sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca, Sürdürülebilirlik ve/veya BİST 50 ile birlikte Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan şirketlerin çok daha yüksek oranlarda proje yönetimi gerçekleştirdiği veya çalışan gönüllülüğüne destek verdiği ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan şirketlerin topluma katkı boyutunda destek sağladığı konular da incelenmiş ve bu kapsamda şirketlerin en yüksek oranda eğitim alanında; en düşük oranda ise turizm ve iklim değişikliği konularında çalışmalar gerçekleştirdikleri tespit edilmiştir. Fakat şirket yönetici mesajlarının yüksek oranda iklim değişikliği konusuna değindiği saptanmıştır. Buradan hareketle raporlarda yönetici mesajları ile şirket faaliyetlerinin birbiri ile çeliştiği ifade edilebilir.

Tüm bu verilerden yola çıkarak, şirketlerin özellikle Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alıyor olmalarının KSS uygulamalarını raporlar vasıtasıyla paydaşları ile paylaşmasında etkili olduğu söylenebilir. Genel olarak BİST 50 ve Sürdürülebilirlik Endeksi, Kurumsal Yönetim ve Sürdürülebilirlik Endeksi ile her üç endekste yer alan şirketlerde GRI gibi uluslararası standartlara uygun bir şekilde konuların ele alındığı ve detaylandırıldığı saptanmıştır. Buna karşın sadece Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alan şirketlerin Kurumsal Yönetim İlkeleri Raporları kapsamında sadece rapor şablonunda yer alan başlıkların altını doldurdıkları ve konuları detaylandırmadıkları göze çarpmıştır. Benzer bir durum sadece BİST 50 Endeksi'nde işlem gören şirketler içi de geçerli olup, raporlarını Faaliyet Raporu başlığı altında yayınlayarak ilgili konulara ilişkin kapsamlı bilgilere yer vermedikleri sonucuna ulaşılammıştır. Söz konusu iki endekste yer alan şirketler raporlarında ağırlıklı olarak kar dağıtımı ve şirketin idari konularıyla ilgili bilgilere yer vermiş ve araştırma kapsamında oluşturulan kategorilerde bilgi vermediği ya da sınırlı bilgi verdiği saptanmıştır. Yani şirketlerin sadece BİST 50 ya da Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alıyor olmaları raporlarını hazırlarken faaliyetlerini KSS düzeyinde ele almadıkları sonucunu ortaya çıkarmıştır. Buna karşın bir şekilde Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketlerin bu konuda çok daha hassas ve özenli davrandıkları tespit edilmiştir. Ayrıca Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer almıyor olsa da hem Kurumsal Yönetim hem de BİST 50 Endeksi'nde yer alan şirketlerin raporlarının görece daha detaylı olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuç olarak, özellikle her üç endekste de yer alan şirketlerin tamamının KSS iletişimi kapsamında rapor ve web sitesi kanallarını etkin bir şekilde kullandığı tespit edilirken; BİST 50 ve Kurumsal Yönetim Endeksi ile BİST 50 ve Sürdürülebilirlik Endekslerinde işlem gören şirketlerin ise bu kanalları kullanım yoğunluğunun beklenen düzeyde olmadığı saptanmıştır. Bununla beraber, Türkiye'de en kurumsallaşmış KSS uygulamalarını yürüten şirketler olarak varsayılan BİST 50 ve Sürdürülebilirlik Endeksi, BİST 50 ve Kurumsal Yönetim Endeksi ile her üç endekste işlem gören şirketlerin raporlarını büyük ölçüde uluslararası standartlardaki unsurlara göre hazırladıkları ancak hala bazı konular ile ilgili yeteri kadar açık olunmadığı veya bilgi paylaşılmadığı sonucuna varılmıştır. Özellikle çalışma saatleri ve haklarında açılan dava olup olmadığı ile ilgili raporlarda doyurucu bilgiye ulaşılammıştır. Daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi bu konuların raporlarda yer almıyor olması ilgili konulara ilişkin uygulama ve faaliyetlerinin olmadığının bir göstergesi olmamakla birlikte raporlarda paylaşmamış olmaları konuları KSS düzeyinde ele almadıkları çıkarımını doğurmaktadır.

Tüm bunların yanı sıra çalışmadan elde edilen en önemli sonuç ise şirketlerin bir şekilde BİST 50 ile birlikte veya her üç endeksi de kapsayacak şekilde Sürdürülebilirlik Endeksi'nde işlem görüyor olmaları KSS iletişimini olumlu yönde etkilemiştir. Gerek konuları ele alış biçimleri gerekse web sitesi ve raporları bu kapsamda bir kanal olarak etkin bir şekilde kullanıyor olmaları araştırma kapsamında ulaşılan sonuçlar arasındadır. Ancak aynı durumun Kurumsal Yönetim Endeksi için söylemek mümkün değildir. Şirketlerin sadece Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer alıyor olmaları söz konusu raporları KSS iletişimi kapsamında etkin olarak kullanmalarını sağlamadığı tespit edilirken; şirketin hem BİST 50 hem Kurumsal Yönetim Endeksi ya da Sürdürülebilirlik Endeksi ile kesişen alanda yer alıyor olması halinde bu durumun olumlu yönde değiştiği saptanmıştır. Yani bir şirket sadece Kurumsal Yönetim Endeksi'nde yer almayıp aynı zamanda BİST 50 ya da Sürdürülebilirlik Endeksi'nde de işlem görüyorsa KSS iletişimi kapsamında raporları daha etkin kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu tabloda bir şirketin Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alıyor olmasının ulaşılan sonucu etkilemesi açısından beklenen bir durum iken hangi nedenler ile BİST 50 Endeksinin Kurumsal Yönetim Endeksi'ne kıyasla pozitif yönde bir etkiye sahip olduğunun açıklaması başka bir araştırmanın sorusudur.

Çalışma kapsamında KSS iletişimi hedef kitlelerinden biri olan yatırımcılar özelinde bir çıkarımda bulunulmaya çalışılmıştır. Söz konusu raporlarda sunulan içeriğin KSS'nin bir diğer önemli hedef kitlesi olan toplum algısına yansımaları yine başka bir çalışmanın konusu olabilir. Zira her iki hedef kitle ölçeğinde KSS algılarının anlaşılması daha anlamlı bir sonuca ulaşılmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Addo, M. K. (2014) “TheReality of The United Nations Guiding Principles On Business and Human Rights”, Human Rights Law Review, 14 (1).
- Aktan, C. C. (1999). Meslek Ahlakı ve Sosyal Sorumluluk, Arı Düşünce ve Toplumsal Gelişim Derneği, İstanbul
- Aktan, C. C. ve Vural. Y., (2006). Çokuluslu Şirketler, Çizgi Kitabevi, Konya
- Aktan, C. ve Börü, D. (2007) “Kurumsal Sosyal Sorumluluk” Ed. Coşkun Can Aktan Kurumsal Sosyal Sorumluluk: İşletmeler ve Sorumluluk, İGİAD Yayınları, İstanbul.
- Argüden, Y. (2007). “Kurumsal Sosyal Sorumluluk”, Kurumsal Sosyal Sorumluluk: İşletmeler ve Sosyal Sorumluluk, Ed.Coşkun Can Aktan, İGİAD Yayınları:4, İstanbul
- Avrupa Komisyonu (2011). Green Paper: Promoting A Framework for Corporate Social Responsibility, DOC 01/09, Brüksel
- Aydemir, M. (1999). Sosyal Sorumluluk 8000 (Social Accountability 8000) Standardı, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 1 (3), s.1–11.
- Ayhan, A. ve Kükrer Aydın, Ö. (2016). Tüketim Sürecinde Sosyal Sorumluluk Uygulamalarının Rolü Üzerine Bir Araştırma. Proceedings of INTCESS2016 3rd International Conference on Education and SocialSciences, ISBN 978-605-64453-5-4 ss:379-386,İstanbul.
- Aytekin, Y. (2008), Bankacılık ve Finansal Terimler Sözlüğü, (1.Baskı,s.418-744), Palme Yayıncılık, Ankara.
- Babacan, E., Kamanlıoğlu, E. B. ve Yeniçeri Alemdar, M.. (2008). Pazarlama İletişimi ve Halkla İlişkiler Uygulamalarında İnternet Kullanımı: İzmir’de Yer Alan Seyahat Acenteleri Üzerine Bir Araştırma. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 31: 5-24.
- Balta Peltekoğlu, F., (2007). Halkla İlişkiler Nedir?. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Barber, L. (2004) ‘CSR for Employees: Proof of ‘Employer Engagement’. Institute For Employment Studies Research Networks
- Başar B. ve Başar M. (2006). “Sosyal Sorumluluk Raporlaması ve Türkiye’deki Durumu”. Sosyal Bilimler Dergisi, 2 ss: 213-230 Online <http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423869680.pdf> (erişim tarihi: 21.03.2017)

- Başar, A. B. (2014). “Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlaması ve Finansal Performans Arasındaki İlişki: Borsa İstanbul’da İşlem Gören Kimya-Petrol-Plastik Sektörü Şirketleri Üzerine Bir Araştırma”. Cilt 21 sayı:2, Online <http://www2.bayar.edu.tr/yonetimekonomi/dergi/pdf/C21S22014/59-72.pdf> (erişim tarihi: 21.03.2017)
- Becan, C. (2011). “Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Paydaş Teorisi Ve İletişim Yaklaşımı Açısından Değerlendirilmesi: Bankaların Basın Bültenlerine Yönelik Bir İçerik Analizi ”Cilt 7, Sayı 1, Online<http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423911797.pdf> (erişim tarihi: 31.10.2016)
- Birth, G., Laura I., FrancescoL. ve Alessandra Z., (2008). “Communicating CSR: Practices Among Switzerland’s Top 300 Companies”, Corporate Communications: An International Journal, 13(2): 182-196
- BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi KYOTO Protokolü T.C. Çevre Şehircilik ve Orman Bakanlığı
- Carroll, A. B. (1991). The Pyramid of Corporate Social Responsibility: Toward the Moral Management of Organizational Stakeholders, Business Horizons, July-August
- Carroll, A. B. (1999). Corporate Social Responsibility: Evoluation of a definitional construct. Business & Society, 3 (3): 268-295.
- Deegan, C., (2002). “The Legitimizing Effect of Social and Environmental Disclosures – A Theoretical Foundation”, Accounting, Auditing and Accountability Journal, Vol: 15, No: 3, s: 282-311.
- Demir R. ve Türkmen E. (2014). Çalışanların Kurumsal Sosyal Sorumluluk Algılarının Örgüte Bağlılıkları Üzerindeki Etkisinin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi . 6(2) . 47-5
- Deren Van Het Hof, S. ve Hoştut, S. (2015). “Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramlar, Uygulamalar ve Örnekler”. Nobel Yayıncılık, Ankara.
- Deren Van Het Hof, S. (2016). “Kurumsal Sosyal Sorumlulukta Başarı ve Ödüller”. Hoştut, S. ve Deren Van Het Hof, S. (Ed.). Kurumsal Sosyal Sorumlulukta Güncel Öneri ve Yaklaşımlar, Nobel Yayıncılık, Ankara, s.1-15
- Engin, Y., (2014). "Birleşmiş Milletler İş Hayatı ve İnsan Hakları Rehber İlkelerinin Eleştirel Bir Değerlendirmesi" VI. Sosyal İnsan Hakları Ulusal Sempozyumu ss: 385-404

- Gibson, K. ve O'Donovan, G., 2007, 'Corporate Governance and Environmental Reporting: An Australian Study', Corporate Governance: An International Review, Journal Compilation, Vol: 15, No: 5, s: 944-956.
- Gordon, K. (2001). The OECD Guidelines And Other Corporate Responsibility Instruments: A Comparison, Directorate For Financial, Fiscal And Enterprise Affairs Working Papers On International Investment.
- Göcenoglu, H. C., (2014). "Kurumsal Sosyal Sorumluluk İletişiminde Kurumsal Sosyal Sorumluluk Raporlarının İşlevi: Bankacılık Sektörüne İlişkin Bir Alan Araştırması" Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı, Halkla İlişkiler Bilim Dalı, İstanbul
- Güçlü, F. (2015). "Sermaye Piyasası Kurulu'nun Denetim Rolü Ve Borsa İstanbul'da Bir İnceleme", Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı
- Herkes İçin Kurumsal Sosyal Sorumluluk Projesi Türkiye Sürdürülebilirlik Raporlaması Ulusal İnceleme Raporu, 2016 Online, <http://tisk.org.tr/wp-content/uploads/2016/04/CSR.pdf> (erişim tarihi: 29.03.2017)
- İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (2010). İMKB Endeksleri, İstanbul.
- İşveren Örgütleri İçin Kurumsal Sosyal Sorumluluk (KSS) Rehberi (2014) "Herkes İçin KSS Projesi"
- JanisI. L., (1949). The Problem of Validating Content Analysis. H.D. Lasswell ve ark (eds), The Language of Politics: Studies in QuantitativeSemantics, George Stewart. New York.
- Jean P. T. ve Vincent P. (2006). The Global Compact: ShiftingthePolitics of International Development?, Global Governance 12, ss: 55.
- Johnson, H. H. May-June (2001) 'CorporateSocialAudits- This time around. - Business Horizons- ss.4-5
- Kathryn G. (2001). The OECD GuidelinesandOtherCorporateResponsibility Instruments: A Comparison, DirectorateFor Financial, Fiscal And Enterprise Affairs Working Papers On International Investment. ss. 2-16.
- Kayacan, M. (2007). Türkiye'de İşletmecilikte Yeni Perspektifler, "Bir Yönetim Pratiği Olarak Kurumsal Yönetim ve Türkiye'de Yayılımı", Gazi Kitapevi, ISBN: 978-9944-165-28-0, ss. 245-257, Ankara.
- Koçak A. ve Arun Ö. (2006). "İçerik Analizi Çalışmalarında Örneklem Sorunu" Selçuk İletişim Cilt:4 Sayı: 3 EISSN: 2148 - 2942

- Kolk, A. (2004). A Decade of Sustainability Reporting: Development Sand Significance. *International Journal of Sustainable Development* Vol 3, No 1: 51-64
- Küskü, F. ve Bay, E. (2007). “Kurumsal Sosyal Sorumluluk Kavramının Önlenebilir Yükselişi”, Sıtkı Gözlü’ye Armağan, Der: Demet Bayraktar, Ferhan Çebi, Bersam Bolat; ISBN-13:978-975-561-287-4; ss.257-268
- Maignan, I. ve Ferrell, O. C. (2000). Measuring Corporate Citizenship in Two Countries: The Case of the United States and France. *Journal of Business Ethics*, 23(3), 283–297.
- Mares, R. (2012). The UN Guiding Principles on Business and Human Rights Foundations and Implementations. Martinus Nijhoff Publishers, Hollanda
- Mark, S. S. ve Carroll A. B., (2003). Corporate Social Responsibility: A three-domain approach., New York, *Business Ethics Quarterly*
- Morsing, M.. (2006), “Corporate Social Responsibility As Strategic Auto-Communication: On The Role of External Stakeholders For Member Identification”, *Business Ethics: A European Review*, 15 (2), 171-182.
- Mögele, B. ve Tropp, J. (2010). The Emergence of CSR As An Advertising Topic: A Longitudinal Study of German CSR Advertisements, *Journal of Marketing Communications*, ISSN: 1352-7266, Vol. 16, No. 3, July 2010, ss: 163–181 Online <http://dx.doi.org/10.1080/13527260802648359> (erişim tarihi: 09.05.2017)
- Naude A. M. E., Froneman J. D. ve Atwood R. A., (2004). The Use of the Internet By Ten South African Non-Governmental Organizations-A Public Relations Perspective, *Public Relations Review* 30, ss: 87-94
- O’Donovan, G. (2002), “Environmental Disclosures In The Annual Report-Extending The Applicability and Predictive Power of Legitimacy Theory”, *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, Vol: 15, No: 3, pp: 344-345.
- OECD Guidelines For Multinational Enterprises 2011 Edition OECD 2011 Online <http://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn> (erişim tarihi: 21.11.2016)
- Öksüz, M. ve Gümüş B., (2009). “İtibar Sürecinde Kilit Rol: Kurumsal Sosyal Sorumluluk İletişimi”, *Journal of Yaşar University*, 4(14), ss. 2129-2150
- Önce, S., Onay A. ve Yeşil Çelebi G. (2015). “Corporate Sustainability Reporting And Situation In Turkey”, *Journal of Economics, Finance and Accounting – (JEFA)*, ISSN: 2148-6697, DOI: 10.17261

- Özçelik, F. (2013). “Sürdürülebilirlik Performans Karnesi”, Journal of Yasar University Sayı: 30(8), ss: 4985-5008
- Özüpek M. N. (2008). Sosyal Sorumluluk, Ahmet Kalender ve Mehmet Fidan (ed.), Halkla İlişkiler, Tablet Yayınları, Konya, ss 251–289
- Parasız, İ. (2007). Finansal Kurumlar ve Piyasalar, Bursa, Ezgi Kitabevi.
- Podnar, K., (2008).Communicating Corporate Social Responsibility, Journal of Marketing Communications, 14 (2), pp: 75–81.
- Pomering A. ve Johnson L.W. (2009). “Advertising Corporate Social Responsibility Initiatives to Communicate Corporate Image Inhibiting Scepticism to Enhance Persuasion”, Corporate Communications: An International Journal Vol. 14 No. 4, pp. 420-439
- Raporlama İlkeleri ve Standart Bildirimler, G4 Sürdürülebilirlik Raporlaması Kılavuzları (2014) Online, <https://www.globalreporting.org/resource/library/Turkish-G4-Part-One.pdf> (erişim tarihi:11.10.2016)
- Ruggie, J. G. (2008) Protect, Respect and Remedy: A Framework For Business and Human Rights: Report of The Special Representative of The Secretary-General On The Issue Of Human Rights and Transnational Corporations and Other Business Enterprises, A/HRC/8/5, 7 April 2008, Online, <http://www.business-humanrights.org/Documents/RuggieHRC2008> (erişim tarihi: 20.11.2016)
- Sansar, N. G. (2015). “Sürdürülebilirlik ve Kurumsal Sosyal Sorumluluk Açısından Sermaye Piyasasının Etkinlikleri ve Borsa İstanbul Örneği”, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İstanbul
- Sıvacıoğlu, C. M. (2008). Kurumsal Yönetim, Sermaye Piyasalarındaki Ölçülebilir Etkileri ve Bir Uygulama”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Finansman Bilim Dalı
- Social Accountability 8000 International Standard by Social Accountability International June 2014
- SPK Kurumsal Yönetim İlkeleri, 2003 (2005)
- Stone P. J., Dunphy D. C. ve Marshall S. S. (1966) The General Inquirer: A Computer Approach to Content Analysis, The M.I.T. Press, Massachusetts.
- Suchman, M. C. (1995) “Managing Legitimacy: Strategic and Institutional Approaches”, Academy of Management Review, Vol: 20, No: 3, s: 571-610.

- Swanson, D. L. (1995). "Addressing A Theoretical Problem by Reorienting the Corporate Social Performance Model", *Academy of Management Review*, Vol.20/1, p.43-64.
- Taşlıyan, M. (2012). "Kurumsal Sosyal Sorumluluk: Modern İş Dünyasının Vicdani Gereği", Ankara Sanayi Odası Yayını, Mayıs/Haziran
- Tang, L. ve Li H., (2009). "Corporate Social Responsibility Communication of Chinese and Global Corporations in China", *Public Relations Review*, 35:199-212.
- Thérien J. P. ve Pouliot V. (2006).The Global Compact: Shifting the Politics of International Development?. *Global Governance: A Review of Multilateralism and International Organizations*: January 2006, Vol. 12, No. 1, ss. 55-75.
- Turgut, N., (2010). "Yönetmel Süreçte Kurumsal Sosyal Sorumluluk", Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kamu Yönetimi Bilim Dalı
- Türkel, S. (2013). " Kurumsal Sosyal Sorumluluk İletişiminde Kullanılan Mecraların Tüketici Tutumuna Etkisi: Perakendecilik Sektöründe Bir Araştırma", Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Türker, D. (2008). Measuring Corporate Social Responsibility: A Scale Development Study. *Journal of Business Ethics*, DOI 10.1007/s10551-008-9780-6.
- Tütüncü, Ö. (2008). "SA 8000 Sosyal Sorumluluk Standardı ile İş Yaşamı Kalitesi Arasındaki İlişki" *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Cilt:10, Sayı:2 ss: 169-199
- United Nations Development Program, Türkiye’de Kurumsal Sosyal Sorumluluk Değerlendirme Raporu, 2008
- United Nations, Human Rights Office Of The High Commissioner (UN HROHC), (2011) GuidingPrinciples On Business and Human Rights: ImplementingThe United Nations “Protect, Respectand Remedy” Framework, Online, http://www.ohchr.org/Documents/Publications/GuidingPrinciplesBusinessHR_EN. (erişim tarihi: 21.10.2016)
- Wartick, S. ve Cochran P., (1985). "The Evolution of the Corporate Social Performance Model", *The Academy of Management Review*, Vol.10/4, ss: 758-769.
- Weber R. P., (1989) *Basic Content Analysis*, Sage, London.
- White, G. (2005). "How to Report a Company’sSustainabilityActivities", *Management Accounting Quarterly*, Fall, 7, 1: 36-43.

- Wilson M. (2003), ‘‘Corporate Sustainability: What Is It and Where Does It Come From?’’, Ivey Business Journal, Online, www.ivey/businessjournal.com, (erişim tarihi: 12.05.2017)
- Wolfe, R. ve Aupperle, K. (1991). Introduction to Corporate Social Performance: Methods for Evaluating an Elusive Construct, in J. E. Post (ed.), Research in Corporate Social Performance and Policy, 12 (JAI Press, Greenwich, CT), ss: 265–268.
- Wood D. J., Logsdan J. M., Lewellyn P.G. ve Davenport K., (2006). Global Business Citizenship: A Transformative Framework for Ethics and Sustainable Capitalism, New York,
- Yanık S. ve Türker İ. (2012). ‘‘Sürdürülebilirlik ve Sosyal Sorumluluk Raporlamasındaki Geliřmeler (Tümleřik Raporlama)’’, İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakóltesi Dergisi, No:47. (Ekim 2012). ss. 291-308
- Yıldırım, E. (2014). ‘‘şirketler ve İnsan Hakları: BM İş Hayatı ve İnsan Hakları Rehber İlkelerinin Eleřtirisel Değerlendirilmesi’’, VI. Sosyal İnsan Hakları Ulusal Sempozyumu Online <http://www.sosyalhaklar.net/2014/2014index.htm> (erişim tarihi: 20.01.2017)
- <https://www.globalreporting.org/information/about-gri/gri-history/Pages/GRI's%20history.aspx> (erişim tarihi:11.10.2016)
- <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/mission/principles> erişim tarihi: 10.11.2016)
- http://ec.europa.eu/internal_market/accounting/non-financial_reporting/index_en.htm (erişim tarihi: 16.11.2016)
- <http://www.iso.org/iso/home/standards/iso26000.htm> (erişim tarihi:19.11.2016)
- <http://www.spk.gov.tr/indexcont.aspx?action=showpage&menuid=0&pid=0> (erişim tarihi: 30.11.2016)
- <http://www.borsaistanbul.com/kurumsal/borsa-istanbul-hakkinda/hakkimizda> (erişim tarihi: 01.12.2016)
- <http://www.borsaistanbul.com/endeksler/bist-pay-endeksleri/surdurulebilirlik-endeksi> erişim tarihi: 11.12.2016)
- <http://www.ilo.org/public/english/employment/multi/download/turkish.pdf> erişim tarihi: 17.12.2016)
- <http://www.capital.com.tr/arastirmalar/yeni-nesil-kss-donemi-haberdetay-12272> erişim tarihi: 03.01.2017)
- <http://www.awardsintelligence.co.uk/blog/queens-awards-enterprise-2016-entry-deadline-fast-approaching> (erişim tarihi:20.04.2017)

http://www.radikal.com.tr/yazarlar/gurul_ogut/sosyal_sorumluluk_satisi_olumlu_etkiliyor-1147703 (erişim tarihi:10.07.2017)

EK 1 -GRI RAPORUNUN İÇERİĞİNİ BELİRLEYEN İLKELER

Paydaş Kapsayıcılığı İlkesi: Kuruluş paydaşlarını tanımlamalı ve bu kişilerin makul beklentilerine ve menfaatlerine ne şekilde yanıt verdiğini açıklamalıdır. Paydaşlar kuruluşa katkısı olanların yanı sıra kuruluşla başka ilişkileri olanları da içerebilmektedir. Paydaşların makul beklenti ve menfaatleri raporun hazırlanma sürecindeki birçok karar için kilit bir referans noktasıdır.

Sürdürülebilirlik Bağlamı İlkesi: Rapor kuruluşun performansını daha geniş sürdürülebilirlik bağlamında sunmalıdır. Performans hakkındaki bilgiler bağlam dahilinde açıklanmalıdır. Sürdürülebilirlik raporlamasının temelini oluşturan soru; bir kuruluşun ekonomik, çevresel ve sosyal şartların, gelişimlerin ve eğilimlerin iyileştirilmesine veya bozulmasına yerel, bölgesel veya küresel seviyede ne şekilde katkıda bulunduğu/sebep olduğu veya gelecekte katkıda bulunmayı/sebep olmayı hedeflediğidir. Sadece bireysel performansla (veya kuruluşun verimliliğiyle) ilgili eğilimler hakkında raporlama yapmak altta yatan bu soruya yanıt getirmemektedir. Dolayısıyla raporlar performansı, daha geniş sürdürülebilirlik kavramları bağlamında sunmaya gayret göstermelidir. Bu, kuruluşun performansının çevresel veya sosyal kaynaklara sektörel, yerel, bölgesel veya küresel seviyede getirilen sınırlamalar ve talepler bağlamında tartışılmasını beraberinde getirmektedir.

Önceliklendirme İlkesi: Rapor aşağıdaki Unsurları kapsamalıdır: Kuruluşun belirgin ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerini yansıtanlar veya Paydaşların değerlendirme ve kararlarını önemli biçimde etkileyenler Kuruluşlar raporlama yapabilecekleri konu başlıkları ile ilgili geniş bir yelpazeyle karşı karşıyadırlar. İlgili konu başlıkları, kuruluşun ekonomik, çevresel ve sosyal etkilerini yansıtmaları veya paydaşların kararlarını etkilemeleri bakımından makul olarak önemli kabul edilebilecek ve bu nedenle potansiyel olarak rapora dahil edilmeyi hak eden konulardır. Önceliklendirme, Unsurların rapora dahil edilecek kadar önemli hale geldikleri eşiği temsil etmektedir.

Eksiksizlik İlkesi: Rapor öncelikli Unsurları ve bunların Çerçevelerini; belirgin ekonomik, çevresel ve sosyal etkileri yansıtmaya ve paydaşların kuruluşun raporlama dönemi dahilindeki performansını değerlendirebilmelerine yetecek şekilde kapsamalıdır. Eksiksizlik temel olarak kapsam, çerçeve ve süre boyutlarını ilgilendirmektedir. Eksiksizlik kavramı ayrıca bilgi toplama alanındaki uygulamalara ve bilgi sunumunun makul ve uygun olup olmadığına istinaden de kullanılabilmektedir.

Raporun niteliğini belirleyen ilkeler;

Denge İlkesi: Rapor, genel performansın makul bir değerlendirmesinin yapılabilmesi için kuruluş performansının olumlu ve olumsuz yönlerini yansıtmalıdır. Rapor içeriğinin genel sunumu, kuruluş performansına ilişkin tarafsız bir tablo sağlamalıdır. Raporda, okuyucu tarafından verilecek bir kararı veya yargıyı yanlış veya uygunsuz bir şekilde etkilemesi makul olarak beklenebilecek seçimlere, eksiklere veya sunum formatlarından kaçınmalıdır.

Karşılaştırılabilirlik İlkesi: Kuruluş bilgileri tutarlı bir şekilde seçmeli, derlemeli ve raporlamalıdır. Raporlanan bilgiler paydaşların kuruluş performansının zaman içinde geçirdiği değişiklikleri analiz edebilmesini sağlayacak ve diğer kuruluşlara kıyasla analizi destekleyecek bir biçimde sunulmalıdır. Performansın değerlendirilebilmesi için karşılaştırılabilirlik gereklidir. Raporu kullanan paydaşlar ekonomik, çevresel ve sosyal performansla ilgili olarak sunulan bilgileri kuruluşun geçmişteki performansı, hedefleri, mümkün olduğu derecede başka kuruluşların performansı karşısında değerlendirebilmelidirler.

Doğruluk İlkesi: Raporlanan bilgiler paydaşların kuruluşun performansını değerlendirebilmeleri için yeterince doğru ve ayrıntılı olmalıdır. Ekonomik, çevresel ve sosyal DMA ve Göstergelere yanıtlar; nitel yanıtlardan, ayrıntılı nicel ölçümlere kadar birçok farklı biçimde ifade edilebilir. Doğruluğu belirleyen nitelikler bilginin niteliğine ve bilginin kullanıcısına göre değişiklik gösterir.

Zamansal Tutarlılık İlke: Kuruluş, paydaşların bilinçli kararlar verebilmeleri amacıyla bilgilerin ihtiyaç duyulduğunda erişilebilir olmasını sağlamak için düzenli bir takvime göre raporlama yapmalıdır. Bilgilerin yararlılığı, paydaşlara bildirim zamanının paydaşların bu bilgileri karar alma süreçlerine etkili bir şekilde katabilmelerini sağlayıp sağlamadığına sıkı sıkıya bağlıdır. Açıklamanın zamanı hem raporlamanın düzenliliğini hem de raporda bildirilen gerçek olaylara yakınlığını anlatmaktadır.

Netlik İlke: Kuruluş, bilgileri raporu kullanan paydaşların anlayabileceği ve erişebileceği bir biçimde sunmalıdır. Bilgiler kuruluş ve faaliyetlerine ilişkin makul seviyede bilgili paydaşların anlayabileceği bir biçimde sunulmalıdır.

Güvenilirlik İlke: Kuruluş bir raporun hazırlanmasında kullanılan bilgi ve süreçleri incelemeye tabi tutulabilecekleri ve bilginin niteliğinin ve önceliklendirme durumunun belirlenebilmesini sağlayacak şekilde toplamalı, kaydetmeli, derlemeli, analiz etmeli ve bildirmelidir. Paydaşlar bir raporun, içeriğinin doğruluğunu ve Raporlama Kılavuzlarını ne kadar uygun bir şekilde uyguladığını kontrol edilebileceği yönünde güvenceye sahip olmalıdır.

EK 2 – ARAŞTIRMA KAPSAMINA ALINAN ŞİRKETLER

ŞİRKET ADI	ŞİRKETLERİN YER ALDIĞI ENDEKS			ŞİRKETLERİN YAYINLADIĞI RAPOR			
	BİST 50 Endeksi	Kurumsal Yönetim Endeksi	Sürdürülebilirlik Endeksi	KSS Raporu	Sürdürülebilirlik Raporu	Kurumsal İlkeler Uyumu Raporu	Faaliyet Raporu
AKİŞ GMYO		✓				✓	✓
AKSA ENERJİ	✓	✓				✓	✓
ALBARAKA TÜRK		✓				✓	✓
ANADOLU EFES	✓	✓			✓	✓	✓
ARÇELİK		✓			✓	✓	✓
ASELSAN		✓	✓		✓	✓	✓
AYGAZ		✓			✓	✓	✓
COCA COLA İÇECEK	✓	✓			✓	✓	✓
CREDITWEST FAKTORİNG		✓				✓	✓
ÇEMAŞ DÖKÜM		✓				✓	✓
DOĞAN HOLDİNG	✓	✓				✓	✓
DOĞUŞ GMYO		✓				✓	✓
DOĞUŞ OTOMOTİV	✓	✓		✓		✓	✓
EGELİ&CO YATIRI HOLDİNG		✓				✓	✓
ENKA	✓	✓				✓	✓
GARANTİ		✓	✓		✓	✓	✓
GARANTİ FAKTORİNG		✓				✓	✓

GARANTİ YAT. ORT.		✓				✓	✓
GLOBAL YAT. HOLDİNG		✓				✓	✓
HALK BANKAS	✓	✓			✓	✓	✓
HÜRRİYET GZT.		✓				✓	✓
İHLAS EV ALETLERİ		✓				✓	✓
İHLAS HOLDİNG		✓				✓	✓
İŞ GMYO	✓	✓				✓	✓
İŞ. FİN. KİR.		✓				✓	✓
İŞ. Y. MEN. DEĞ.		✓				✓	✓
İZOCAM		✓				✓	✓
LEGO YATIRIM		✓					
OTOKAR	✓	✓				✓	✓
PARK ELEK. MADENCİLİK		✓				✓	✓
PEGASUS		✓				✓	✓
PETKİM		✓	✓			✓	✓
PINAR ET VE UN		✓				✓	✓
PINAR SU	✓	✓				✓	✓
PINAR SÜT	✓	✓				✓	✓
PRYSMIAN KA	✓	✓				✓	✓
ŞEKERBANK		✓			✓	✓	✓
ŞİŞE CAM		✓			✓	✓	✓
T.S.K.B.		✓			✓	✓	✓
TAV HAVALİMANL		✓	✓		✓	✓	✓
		✓	✓		✓	✓	✓

<u>TOFAŞ OTO FABRİKASI</u>							
TURCAS PETROL		✓			✓	✓	✓
TÜPRAŞ		✓	✓	✓	✓	✓	✓
TÜRK TELEKO		✓	✓			✓	✓
TÜRK TRAKTÖR		✓				✓	✓
VESTEL	✓	✓				✓	✓
YAZICILAR HOLDİNG		✓				✓	✓
YEŞİL GMYO		✓				✓	✓
<u>BAGFAŞ</u>	✓						✓
<u>BİZİM MAĞAZALAR İ</u>	✓					✓	✓
<u>EMLAK KONUT GMYO</u>	✓						✓
<u>GÖLTAŞ ÇİMENTO</u>	✓						✓
<u>GÖZDE GİRİŞİM</u>	✓						✓
GSD HOLDİNG	✓					✓	✓
<u>İPEK DOĞAL ENERJİ</u>	✓						✓
<u>KOZA ALTIN</u>	✓					✓	✓
<u>SASA POLYESTER</u>	✓					✓	✓
<u>TEKFEN HOLDİNG</u>	✓					✓	✓
	✓				✓	✓	✓

<u>TRAKYA CAM</u>							
<u>BİM MAĞAZA</u>	✓					✓	✓
<u>ECZACIBAŞI İLAÇ</u>	✓						✓
<u>EREĞLİ DEMİR ÇELİK</u>	✓				✓	✓	✓
<u>FORD OTOSAN</u>	✓				✓	✓	✓
<u>GÜBRE FABRİK.</u>	✓					✓	✓
<u>İŞ BANKASI</u>	✓				✓	✓	✓
<u>KARSAN OTOMOTİV</u>	✓					✓	✓
<u>KOZA MADENCİLİK</u>	✓						✓
<u>KARDEMİR</u>	✓					✓	✓
<u>TÜRK HAVA YOLLARI</u>	✓				✓	✓	✓
<u>ÜLKER BİSKÜVİ</u>	✓					✓	✓
<u>KOÇ HOLDİNG</u>	✓		✓	✓			✓
<u>MİGROS A.Ş.</u>	✓		✓				✓
<u>SABANCI HOLDİNG</u>	✓		✓		✓	✓	✓
<u>TURKCELL</u>	✓		✓		✓	✓	✓
<u>VAKIFLAR</u>	✓		✓				✓
<u>YAPI KREDİ</u>	✓		✓		✓	✓	✓
<u>AKBANK</u>	✓		✓		✓	✓	✓

Ö Z G E Ç M İ Ş

Adı ve SOYADI : Esra KARLIOVA SOYSAL

Doğum Yeri - Tarihi: Bursa – 27.03.1985

Eğitim Durumu

Mezun Olduğu Lise : Bursa Kız Lisesi - YDA

Lisans Diploması : Uludağ Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Bursa, 2008

Yabancı Dil : İngilizce

İş Denevimi

Stajlar : Bursa Ticaret ve Sanayi Odası Dış İlişkiler ve AB Bilgi Ofisi 2005-2006

Projeler : AB Gençlik İstihdamının Desteklenmesi Programı (PYE II) 2016-2017
AB Eğitim ve Gençlik Programı Projeleri 2003 - 2012

Çalıştığı Kurumlar : NOVEM Eğitim ve Proje Ajansı–Kurucu&Genel Koordinatör, 2012-Devam Ediyor.

Türkiye Ulusal Ajansı – Eğitimci, 2012-devam

Akdeniz Belediyeler Birliği-AB Proje Koordinatörü, 2016-2017

EXPO 2016 Antalya Ajansı – Gönüllü Programı Uzman, 2013-2016

Müderis Eğitim ve Danışmanlık Ltd. Şti. – Proje Koordinatörü ve Eğitimci, 2010-2012

Bursa Eğitim Geliştirme Vakfı – Proje Asistanı, 2008 - 2009

E-Posta : esrakarliova@gmail.com